

OP WEG NAAR HET BOVENMENSELIJKE

Op weg naar het bovenmenselijke

OVER EXPERIMENTELE EVOLUTIE

Satprem

Uitgeverij De Ster

Oorspronkelijke titel: La Génèse du Surhomme.
Uitgegeven bij Sri Aurobindo Ashram, Pondicherry, India, 1971.
Geautoriseerde vertaling door Dorothy E. King.

Copyright © 1996 Uitgeverij De Ster - Tilburg
ISBN 9065560807 NUGI 631

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm, opnamen of op welke andere wijze ook, hetzij chemisch, elektronisch of mechanisch, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Any part of this book may only be reproduced, stored in a retrieval system and/or transmitted in any form, by print, photoprint, recording or other means, either chemically, electronically or mechanically, with the written permission from the publisher.

aan de voeten van de Waarheid

Inhoud

Inleiding	9
1. De mentale vesting	15
2. Het grote proces	23
3. Het zonnepad	31
4. De tweesprong	41
5. Het nieuwe bewustzijn	45
6. Het verscheuren der grenzen	55
7. Het vuur der nieuwe wereld	69
8. De verandering van visie	81
9. Het grotere zelf	94
10. De Harmonie	104
11. De verandering van vermogen	121
12. De sociologie van het bovenmenselijk wezen	139
13. En daarna?	157

14.	De overwinning op de dood	164
15.	Het getransformeerde wezen	178
16.	Het seizoen van de Waarheid	192

Inleiding

*“Misschien vinden we, als al de rest gefaald heeft,
verborgen in onszelf de sleutel van de volmaakte
verandering”.**

Sri Aurobindo

De geheimen zijn eenvoudig.

Omdat de Waarheid eenvoudig is; het is de eenvoudigste zaak ter wereld; daarom zien we haar niet. Er is op de wereld maar één Iets en niet twee, zoals de wis- en natuurkundigen beginnen in te zien, en zoals ook het kind heel goed weet dat op een wijd strand de golven toelacht, waarover hetzelfde schuim al sinds de oertijd heen en weer lijkt te rollen en zich weer lijkt te voegen bij het grote ritme dat ontstijgt aan oude herinnering, dat dagen en smarten tot één enkele historie samensmelt, een historie, zó oud, dat ze als het ware een onveranderlijke aanwezigheid is, zó wijds, dat ze zelfs haar onmetelijkheid koppelt aan een meeuwenvleugel. En alles ligt in één seconde besloten, de totaliteit van tijdperken en zielen, besloten in één enkel punt, dat een moment schittert op het parelende schuim. Maar dat punt zijn we nu juist kwijt geraakt, evenals die glimlach en die zingende seconde.

Toen hebben we die Eenheid door een som willen reconstrueren: $1+1+1\dots\dots$, net als onze computers, alsof de som van al het mogelijke weten op alle mogelijke punten ons uiteindelijk de ware noot zou leveren, die enkele noot die doet zingen en die de werelden in beweging zet en het hart van een vergeten kind. Die

* *Savitri* II.X.256.

Eenvoud hebben we willen vervaardigen voor iedere beurs, en hoe groter het aantal uitgekiende knopjes werd, hoe meer die het leven vereenvoudigden, des te verder vlogen de vogel en de glimlach weg, zelfs het mooie schuim hebben we met onze berekeningen vervuild. We weten zelfs niet eens zo goed of ons lichaam ons nog toebehoort - ze heeft alles opgeslokt, die mooie Machine.

Dat unieke Iets nu is tevens het enige Vermogen, omdat wat er in één punt schittert, ook schittert in alle andere punten: als men dat eenmaal begrijpt, heeft men al het overige begrepen. Er is op de wereld maar één Vermogen, en niet twee. Zelfs het kind begrijpt het; het is koning, het is onkwetsbaar. Maar het kind groeit op en vergeet. En de mensen groeiden op, de naties en de beschavingen, en ieder zocht op zijn eigen manier het Grote Geheim, het eenvoudige geheim - via bewapening of overwinningen, via meditatie of magie, via schoonheid, godsdienst of wetenschap. En eerlijk gezegd weten we niet zo goed wie het verste gekomen is, de werkman van de Acropolis, de magiër uit Thebe, of de astronaut van Cape Kennedy, of zelfs de Cisterciënser monnik, want de een verwierp het leven om het te begrijpen en de ander nam het aan zonder het te begrijpen, de een liet ons een spoor schoonheid na, de ander een witte condensstreep aan de hemel - we zijn de laatsten op de lijst, dat is alles. En die magie, die hebben we nog steeds niet te pakken. Dat punt, dat hele kleine machtige punt is er altijd, op de stranden van de wijde wereld, het schittert voor ieder die er oog voor heeft, zoals het al deed toen we nog geen mensen onder de sterrenhemel waren.

En toch zijn er mensen die het Geheim hebben aangeraakt: de Grieken misschien, en de Egyptenaren ook, en de Rishi's* uit de Vedische tijden vast en zeker. Maar het gaat met de geheimen zoals met de bloesem aan een mooie boom: ze hebben hun seizoen, hun verborgen groei, hun plotseling ontluiken. Want alles heeft zijn tijd, zelfs de conjunctie van de sterren boven ons hoofd en de vlucht van de aalschover over de witbeschuimde rots, misschien

* Zieners

zelfs dat schuim zelf, dat eventjes opspat op het ritme van de golven, en alles beweegt zich volgens één enkele ritus. Hetzelfde geldt voor de mens. Een geheim, dat wil zeggen kennis, en dat wil zeggen vermogen, heeft zijn organische tijd, en een geïsoleerd celletje, dat verder is ontwikkeld dan de andere, kan het vermogen van zijn kennis niet belichamen, dat wil zeggen de wereld veranderen, de bloei van de grote boom versnellen, tenzij heel het overige gebied aan die ontwikkeling toe is.

De tijd is echter gekomen.

Ze is aangebroken, overal op aarde bot het uit, ook al lijkt de onzichtbare bloem nog een giftige zweer: de studenten in Calcutta onthoofden het standbeeld van Gandhi, de oude goden hebben afgedaan, intelligente mensen slaken vernietigingskreten en roepen de Barbaren over de grenzen, net als de Romeinen uit het oude keizerrijk, om hun eigen gevangenis af te breken. Anderen roepen om kunstmatige paradijzen - het kan niet schelen welke weg, maar deze weg niet meer! En de aarde kreunt en steunt in al haar voegen, haar ontelbare voegen, in alle cellen van haar grote lichaam in het proces van transformatie. Het zogenaamde "kwaad" van onze tijd is een verkapte geboorte waarvan we niet weten wat we ermee aan moeten. We worden geconfronteerd met een nieuwe evolutiecrisis, die even radicaal is als de eerste menselijke afwijking onder de mensapen geweest moet zijn.

Maar aangezien het aardse lichaam uniek is, is er ook maar één geneesmiddel, zoals er ook maar één Waarheid is, en als er één enkel punt omgevormd is, zal dit alle andere punten omvormen.

Dit punt nu is niet te vinden in onze wetten die nog voor verbetering vatbaar zijn, in geen enkel systeem, geen enkele wetenschap, godsdienst of school, in geen van onze "isme's" met al hun geuren en kleuren - dat maakt allemaal deel uit van het oude Mechaniek, er valt geen enkele bout aan te draaien, toe te voegen of te verbeteren, nergens, we bevinden ons op de rand van een totale verstikkingsdood. En dat punt is zelfs niet te vinden in onze intelligentie - die heeft immers dat hele Mechaniek uitgedacht -, zelfs niet in een verbeterde versie van het Menselijke, want dat zou

nog een verheerlijking meer zijn van zijn zwakheden en zijn vergane glorie. “De onvolmaaktheid van de mens is niet het laatste woord van de Natuur”, zegt Sri Aurobindo, “maar ook zijn volmaaktheid is niet de hoogste top van de Geest”.* Het ligt in een toekomst die onze intelligentie nog niet kan bevatten, maar die groeit in ons diepste wezen, net als de bloem van de poinciana als alle bladeren zijn gevallen.

Er bestaat tenminste een hefboom tot die toekomst, als we ons tot de kern van de zaak wenden. Maar wat is dat dan, die kern, als die niet te vinden is in wat we volgens menselijke maatstaven voor mooi en goed en waar houden?... Op zekere dag wilden de eerste reptielen die uit het water kwamen vliegen; de eerste mensapen die uit het bos kwamen keken bevreemd om zich heen: een en dezelfde onbedwingbare drang confronteerde hen met een andere toestand en wellicht lag de hele transformatieve kracht besloten in die enkele blik *naar* dat andere, alsof die blik en dat appèl, dat onbekende iets dat roept, het vermogen had de bronnen van de toekomst te ontsluiten.

Want inderdaad bevat dat punt alles, het vermag alles, het is een vonk van het Zonnezelf, van het ontelbaar unieke dat schittert in het hart van mensen en dingen, in ieder punt van de ruimte, in iedere seconde tijd, in iedere vlok schuim, en dat onvermoeibaar het steeds méér wordt dat het in een fractie van een lichtflits heeft gezien.

De toekomst is aan hen, die zich geheel aan de toekomst geven.

En we beweren dat er een toekomst bestaat die nog veel wonderbaarlijker is dan alle electronische paradijzen van het mentale: de mens is niet het eindpunt, zomin als de archeopterix het hoogtepunt van de reptielen is - waar zou de grote golf der evolutie kunnen ophouden? We weten best dat we doen of we steeds mooiere machines uitvinden, of we de grenzen van het menselijke steeds verder verleggen, of we vooruitgaan tot zelfs Jupiter en Venus toe. Maar dat is alleen maar schijn, we krijgen het hoe langer hoe benauwder, en we verleggen de grenzen

* Sri Aurobindo, *The Life Divine* II.XX.763 (ed. 1972).

helemaal niet: we sturen een klein, meelijwekkend wezen naar het einde van het heelal dat niet eens voor zijn stam weet te zorgen, en evenmin weet of zijn grot een draak herbergt of een schreiende baby. We gaan helemaal niet vooruit, we blazen alleen maar een enorme mentale zeepbel buiten alle proportie op, een bel die in ons gezicht uit elkaar zou kunnen spatten - we hebben de mens niet veredeld, we hebben slechts een kolos van hem gemaakt. En dat kon ook niet anders, de fout ligt niet bij een of ander tekort aan deugd of intellect, want als die tot het uiterste worden doorgevoerd, kunnen ze slechts superheiligen of supermachines opleveren, dat wil zeggen: monsters. Een heilig reptiel in zijn hol zou net zo min een evolutief hoogtepunt zijn als een heilige monnik. Laten we er dan toch mee ophouden. In feite ligt het hoogtepunt van de mens - of het hoogtepunt van wat dan ook - niet in de mate van volmaaktheid van de desbetreffende soort, maar in dat "andere", dat niet tot hem behoort, maar dat hij probeert te worden. Dat is de wet van de evolutie. De mens is niet het eindpunt, de mens is een "overgangswezen"* zei Sri Aurobindo al lang geleden, hij is op weg om een bovenmenselijk wezen te worden, even onvermijdelijk als het verste twijgje van de verste tak al besloten ligt in het zaad van de mangoboom. En onze enig ware bezigheid, ons enige probleem, de enige vraagstelling van alle tijden die om oplossing vraagt, en die ons grote aardse schip tot in al haar pijnlijke spantten teistert, is: hoe brengen we die overgang tot stand?

Nietzsche zei het ook al. Maar zijn "Uebermensch" was slechts een tot een kolos opgeblazen mens, we hebben hem over Europa zien losbreken; dat was geen vooruitgang in de evolutie, maar een terugval naar het oude barbaarheid van het redeloze blonde of donkere beest van het menselijke egoïsme. We hebben geen supermens nodig, maar iets anders dat in het hart van de mens reeds begint te stamelen en dat evenveel van de mens verschilt als de cantates van Bach van het eerste gegrom van de mensapen. En inderdaad klinken de cantates van Bach armetierig wanneer het

* Sri Aurobindo, *The Life Divine* II.XXIII.847 (ed.1972).

innerlijk oor zich voor de harmonieën van de Toekomst begint te openen.

Die opening, die doorgang, willen we bestuderen in het licht van wat we hebben geleerd van Sri Aurobindo en van Haar die zijn werk voortzet, de *modus operandi* van de overgang, zodat we zelf de hefboom kunnen grijpen en methodisch aan onze eigen evolutie werken - experimentele evolutie bedrijven - zoals anderen embryo's in reageerbuizen proberen te kweken en wellicht slechts de echo's van hun eigen monsters zullen horen.

Het geheim van het leven ligt niet in het leven zelf besloten, noch dat van de mens in de mens, zomin als "het geheim van de lotus besloten ligt in de modder waaruit hij opgroeit", zegt Sri Aurobindo* en toch scheppen die modder en die zonnestraal samen een andere graad van harmonie. Dit punt van samenvallen, dit punt van transmutatie, moeten we zien te vinden, en misschien zullen we dan opnieuw ontdekken wat dat stille kind op het strand ziet in die speelse schuimvlok, de hoogste muziek die de werelden weeft en dat éne Wonder dat zijn tijd afwacht.

En wat menselijkerwijs onmogelijk leek, zal kinderspel worden.

* Sri Aurobindo, *Letters on Yoga* III, blz. 1809 (ed. 1972). Nederlandse vertaling: *Basis van Yoga* blz. 132 (Ankh-Hermes 1973).

1. De mentale vesting

Onze problemen zijn altijd een gevolg van het feit dat we menen er bij het oplossen alleen voor te staan. Als ons intellectuele vermogen, c.q. onmacht, er niet aan te pas komt, als we onze meer of minder omvangrijke capaciteiten onbenut laten, zal ons inziens onze taak tot mislukken gedoemd zijn. Daar is de mentale mens van overtuigd. De resultaten kennen we maar al te goed. Maar zelfs als ze in hun soort volmaakt waren, dan nog zouden ze een ernstig gebrek vertonen, omdat ze namelijk slechts dat opleveren wat in onze intelligentie of onze eigen spieren besloten ligt - behalve wanneer het leven toevallig onze plannen verijdelt. Met andere woorden: ons mentale bestaan is een gesloten systeem. Alleen dat wat we erin stoppen wordt erin toegelaten. Dat is de hoeksteen van de grote Vesting. Het tweede onvermijdelijke kenmerk is het strenge mechanische systeem: alles is een ontvouwen van het denken in een gesloten circuit, van het plan of de desbetreffende spier die we in werking hebben gesteld, omdat niets daar toegang heeft dat we niet zelf hebben gebrouwen; en alles is meetbaar tot in de kleinste dyne, centidyne of millidyne die we uitgedacht hebben: ruim gewogen, ruim gemeten - of aan de krappe kant, maar alles ligt al vast in de intelligentie-coëfficiënt die in het spel is. Dat wil zeggen dat het systeem volkomen onwrikbaar waterdicht is gemaakt tot in de kleinste hoekjes en gaatjes. Er zit nergens een zwakke plek, behalve, nogmaals, wanneer het bestaan op meer of minder zachtzinnige wijze onze vlekkeloze metingen ondersteboven gooit. En het derde onvermijdelijke kenmerk, dat voortvloeit uit de beide andere, is de volmaakte "objectiviteit": niets ontsnapt er, en wát er ontsnapt, zal binnen afzienbare tijd zijn berekend, ondergebracht in een verge-

lijking en “geprogrammeerd” om in de computer ingevoerd te worden, en op zijn beurt de grote zwellende ballon nog verder op te blazen. En allicht is alles objectief, want iedereen draagt dezelfde bril; zelfs onze instrumenten voegen zich gewetensvol naar de resultaten die we ze willen laten verkrijgen. Dat wil zeggen, dat het systeem volmaakt en rigoreus geconditioneerd is. We hebben een mentale cirkel getrokken, net als de tovenaar, zijn erin gaan zitten en dat was het dan.

Maar het zou best eens kunnen blijken dat dit een geweldige illusie is.

Feitelijk is de illusie, ons ondanks, bezig om in scherven te vallen. Wat we verslijten voor een vreselijke wanorde, is in feite een grootscheeps uitgerust worden met nieuwe vermogens om de longen van ons, gementaliseerde aardbewoners, frisse lucht in te blazen. “Nieuwe vermogens” - dit is een term die al een mystiek luchtje heeft en de materialist heftig zal doen protesteren. Maar laten we erkennen (vóór de omstandigheden ons ertoe dwingen het toe te geven, maar dan met de neus in het stof), dat de materialisten van vandaag de dag even verjaard zijn als de monniken van gisteren, ze leven ingesloten, vastgeklonken, geconditioneerd, voorbijgestreefd. Zowel de een als de ander is het product van de mentale cirkel, twee zijden van dezelfde munt die langzamerhand vals blijkt te zijn. Het gaat er niet om of er een God bestaat of niet, maar om iets anders; het gaat erom die cirkel te doorbreken en eens te kijken hoe men aan de overzijde ademhaalt - het is daar machtig goed ademen, waarachtig!, alsof je nooit eerder geademd had, je zou bijna zeggen, dat het eigenlijk de eerste keer van je leven is dat je goed adem haalt.

We zullen de overgang dus niet op eigen kracht kunnen bewerkstelligen; als dat de voorwaarde was, zou niemand ertoe in staat zijn behalve de spirituele atleten. De laatstgenoemden echter - of ze nu mediteren, zich concentreren of ascetisme bedrijven - stappen in feite de cirkel ook niet uit, ook al lijkt dat wèl zo: ze blazen hun eigen spirituele ego op (een egovorm die nog kwalijker is dan de andere, en nog veel geniepiger, omdat ze een

kern van waarheid bevat), en hun vormen van verlichting zijn gewoon de lichtende ontlading van hun eigen stapelwolken. Het rekensommetje is eenvoudig: men komt de cirkel niet uit door de kracht van de cirkel, net zomin als de lotus de modder uit komt door de kracht van de modder. Daarvoor is een vleugje zon binnenin nodig. En omdat ze slechts de ijle top van de mentale zeepbel hadden geraakt, richtten de asceten, heiligen en godsdienststichters door de eeuwen heen ook de een of andere Kerk op die merkwaardig veel leek op het gesloten systeem waar ze van uit waren gegaan, d.w.z. een dogma, een Tafel der Wet, een orderegel, een uniek profeet die werd geboren in het jaar der genade 000, waar de hele fraaie geschiedenis omheen draait, voor eeuwig gefixeerd op het jaar 000, net als de electronen rond de atoomkern, de sterren rond de Grote Beer en de mens op zijn navel. En àls ze al uit de cirkel stapten, dan was dat alleen maar in de geest, en werden de aarde en het lichaam aan hun gewone rottingsproces overgelaten. We zouden graag willen dat de nieuwe spel beter licht gaf dan de vorige, en wijzer was, waardiger en deugdzamer, en dat ze de mens had geholpen, maar sinds duizenden jaren heeft ze aan de mentale kringloop niets veranderd, dat is wel duidelijk - omdat haar licht slechts de keerzijde was van dezelfde duisternis, het witte de keerzijde van het zwarte, het goede de keerzijde van het kwade, en de deugd de keerzijde van een afschuwelijke ellende, die ons allen omknelt in het labyrint van onze hollen.

Die onvermijdelijke dualiteit, die het hele leven van de mentale mens belaagt -een leven dat slechts het leven des doods is- is blijkbaar onoplosbaar op het niveau van de Dualiteit zelf: men kan net zo goed met de rechterhand vechten tegen de linker. En dat is precies wat het menselijke mentale, zonder al te veel succes, heeft gedaan op alle niveau's van zijn bestaan, het heeft de hemel tegenover de hel geplaatst, de materie tegenover de geest, het individualisme tegenover het collectivisme of ongeacht welke andere "isme's", die in deze vervloekte atmosfeer woekeren. Men komt er echter niet uit door het decreet van welk "isme" dan ook,

al is het tot in het volmaakte doorgevoerd: als ze verstoken is van haar hemel, is onze aarde een armzalig mechaniekje dat in een kringetje ronddraait; als hij verstoken is van zijn materie, is de hemel een fletse nevelvlek, waarin de stille kwallen zweven van de geest zonder lichaam; en als ze verstoken zijn van het individu, zijn onze gemeenschappen afschuwelijke termietensteden; zelfs als hij verstoken is van zijn "zonden", verliest het individu een spanningspool die hem tot groei stimuleerde. De waarheid is dat geen enkel idee, hoe groots ook, het vermogen bezit om de Kunstmatigheid ongedaan te maken - om de eenvoudige reden dat de Kunstmatigheid haar waarde en haar tijd heeft. Ook zij heeft haar tijd, net als het gevleugelde zaad dat over de vlakten rent, tot het op een goede dag de gunstige bodem vindt en ontkiemt.

En inderdaad, we zullen er niet uitkomen door het een of andere idee, maar door een organisch Feit.

De Natuur leert ons steeds dat ze overal gegronde redenen voor heeft; we meenden boven haar verheven te zijn, omdat we haar mentaliseerden, klassificeerden en enkele van haar geheimen benutten, maar daarbij gehoorzaamden we nog altijd aan haar wetmatigheid. En als het waar is, dat ze uit het kleurloze protoplasma de metaalachtig glanzende tentakels van de zeeanemoon tevoorschijn heeft weten te roepen om deze in staat te stellen haar prooi beter in te sluiten, en miljoenen soorten heeft ontwikkeld om ons het veelkleurig schilderij van onze goede aarde aan te bieden, dan moeten we wel geloven dat ze ook gegronde redenen had om haar menselijke zeeanemonen te ontwikkelen, die ieder hun prooi insluiten waar ze maar kunnen, in het veelkleurig netwerk van hun duizenden gedachten, gevoelens en impulsen. Als die mentale cirkel, die verwarrende poliep zich weer over onze soort heeft gesloten, dan is dat zeker niet een nutteloze valstrik die we zouden hebben kunnen vermijden als we wat slimmer waren geweest. En, in de eerste plaats, wat voor zin had het ontwikkelen van die cirkel, als het alleen maar was om die weer te verlaten? Als een herder, een ziener uit de tijd der Oepanishads, rechtstreeks de

sprong naar het bovenmenselijke had kunnen maken, waarom was dan, gezien vanuit de evolutie, al die moeite, al dat bloed nodig? Niets ter wereld is vergeefs; we moeten het lijden nog ontdekken dat niet zijn verborgen vermogen heeft om ons te doen groeien.

Dat nut bestaat echter helemaal niet uit wat het mentale zich in de hoogmoed van zijn kennis en zijn ontdekkingen voorstelt, want het mentale verwacht altijd het instrument met de Meester. We meenden dat dit mentale werktuig zowel doel als middel was, en dat dit doel bestaat uit een steeds groter, steeds zegevierender, steeds rigoureuzer meesterschap over het mentale gebied, dat het heeft bevolkt met fraaie steden en minder fraaie voorsteden. Maar dat is een secundair doel, een rumoerige uitwas, en het meest wezenlijke effect van het Mentale in de mens blijkt niet te zijn geweest dat dit hem intelligenter heeft gemaakt (intelligenter vergeleken met wat?, de muis in zijn holletje heeft op zijn terrein óók een volmaakte intelligentie), maar dat het hem temidden van zijn soortgenoten tot een individu heeft gemaakt en hem het vermogen heeft gegeven te veranderen, terwijl de andere soorten slechts zijn geindividualiseerd in een algemeen en onveranderlijk type, en tenslotte dat het hem in staat heeft gesteld een blik te werpen op wat zijn eigen wezen te boven gaat. Met deze individualisatie en het vermogen tot veranderen zijn de “dwalingen” van de mens begonnen, zijn “zonden”, zijn bedroevende dualiteiten; maar zijn vermogen tot dwalen is tevens een verborgen vermogen tot vooruitgang, en daarom zijn al onze rechtshandhavende morele principes en smetteloze hemelen vastgelopen en zullen ze altijd weer vastlopen: als we feilloos en onberispelijk waren, zouden we een stilstaande, onfeilbare soort zijn, net als de weekdieren en nutria's. Met andere woorden, het Mentale is een instrument tot versnelde ontwikkeling, het is een “ontwikkelaar”. In de vijftig jaar van de wetenschap is de mens verder gekomen dan in de duizenden pre-wetenschappelijke jaren bij elkaar. Maar in welk opzicht is hij verder gekomen? Zeker niet wat betreft het bedriegelijke meesterschap, noch in de zin van beter leven of beter zijn, maar in de zin van de mentale verzadiging van de menselijke

soort. Men kan een cirkel niet verlaten zonder deze eerst volledig te hebben doorlopen, zowel individueel als collectief. Men kan niet in zijn eentje naar de overkant: òf de hele wereld steekt over (of kàn oversteken), òf niemand; het is altijd de héle mensheid die op weg is, want er is maar één Mensenlichaam. In plaats van een handjevol ingewijden, her en der verspreid onder een onontwikkelde en nog half dierlijke mensenmassa, is de menselijke soort in haar geheel bezig haar inwijding te voltrekken, of, om evolutietaal te bezigen, haar hoogste variatie te bewerkstelligen. We hebben de mentale kringloop niet doorlopen om der wille van de glorie van het schieten van raketten naar de maan, maar om individueel, in al onze ontelbaarheid en met gebruik van onze wil in staat te zijn de overgang naar die hoger gelegen cirkel te vinden. Het doorbreken van de cirkel is het grote organische Feit van onze tijd. En alle dualiteiten, alle tegengestelde polen, alle zonden der deugd en alle deugden der zonde, en heel die opzienbarende chaos, waren de instrumenten van het Werk, de “spanners” zou je kunnen zeggen, die ons met al onze kracht krom trokken tegen de ijzeren vestingmuur - die een muur van illusie is. Maar een illusie stort pas in, als men haar onder ogen wenst te zien.

Zover zijn we zo ongeveer. De illusie is niet dood, ze houdt zelfs hardnekkig stand met een geweld als nooit tevoren, uitgerust met alle wapenen die we beleefd voor haar hebben opgepoetst, maar het zijn de laatste stuiptrekkingen van een kolos met lemen voeten - die in feite een gnoom is, een enorme gnoom met helm en kaken. De wijzen uit het oude India waren daar goed van op de hoogte, zij die de menselijke evolutie in vier concentrische cirkels hadden verdeeld: die van de mensen met kennis (de brahmanen) die regeerden aan het begin van de tijd van de mens, in het “tijdperk der waarheid”; vervolgens die van de edelen en krijgers (de kshatriya), waarin nog slechts “driekwart van de waarheid” over was; daarna die van de kooplieden en burgers (de vaishya), die nog slechts de “helft van de waarheid” bezat, en tenslotte onze tijd, het tijdperk van de “kleine man”, de *shoedra*, de dienaar (van het mechaniek, het ego en de begeerte), van het

grote proletariaat van de verworven vrijheden - het Zwarte Tijdperk, *Kali Yoega*, waarin er helemaal geen waarheid meer over is.

Maar juist omdat die kringloop de uiterste is, omdat alle waarheden zijn beproefd en uitgeput en alle mogelijke wegen zijn begaan, komen we tot de goede oplossing, de ware oplossing, tot het ontstaan van een nieuw tijdperk van waarheid, het “supramentale tijdperk”, waarover Sri Aurobindo spreekt, net als de dopvrucht die haar laatste omhulsel doorbreekt om haar gouden vrucht prijs te geven. En als de overeenstemming tussen het grote collectieve lichaam en ons menselijk lichaam nauwkeurig is, dan zou je kunnen zeggen, dat het bewustzijnscentrum dat het tijdperk der wijzen regeerde zich bevond ter hoogte van het voorhoofd, terwijl dat van de tijd der edelen zich ter hoogte van het hart bevond, dat van de tijd der kooplieden ter hoogte van de buik, en dat wat ons tijdperk regeert ter hoogte van de materie en de voortplantingsorganen. De afdaling is volledig. Maar die afdaling heeft een betekenis, en wel een betekenis *voor de materie*. Als we waren blijven steken op de hoogte van het voorhoofd, van de goddelijke waarheden van het mentale, dan zou noch de aarde, noch dit lichaam ooit zijn getransformeerd, en had de oplossing waarschijnlijk gelegen in een vlucht in de een of andere hemel van de geest of het een of andere nirvana. Nu móét alles getransformeerd worden, zelfs de materie en het lichaam, omdat we er middenin zitten; en o ironie van het lot, dat is wellicht de grootste dienst die het wetenschappelijke en materialistische zwarte tijdperk ons heeft bewezen: het heeft de geest gedwongen zich zo diep in de materie onder te dompelen dat er niets anders over bleef dan zich in haar te verliezen, of zich tegelijk met haar te transformeren. Het absolute duister is slechts de schaduw van een grotere Zon, die de afgronden ontsluit om daaruit een blijvende schoonheid te doen ontspringen, die troont op het gezuiverde fundament van ons aardse onderbewustzijn, oprecht in de waarheid tot in de cellen van ons lichaam.

“O ras uit aarde geboren, door Kracht en Lot gedreven.
O kleine avonturiers in een oneindige wereld,
Gevangenen van een mensheid van dwergen,
Hoe lang nog zult gij de mentale kronkelpaden treden
Rond de kleine dingen en Uw nietig zelf?
Een Ziener, een machtig Schepper leeft in U,
Een grootsheid, onbesmet, welft over Uw dagen,
Almachtige vermogens sluimeren in de cellen der Natuur”. *

Deze (voor ons) onmogelijke taak is niet onmogelijk voor de Grote Uitvoerster, die het spel der evolutie tot dit beslissende punt heeft geleid. Zij is het, die het vermogen heeft. Het gaat erom haar verborgen springveren te grijpen, of liever, om ons door Haar te laten grijpen, en aan onze eigen evolutie mee te werken door het grote proces innig te verstaan. Door geen enkele athletisch-spirituele deugd van het oude gesloten systeem zullen we dit bereiken, maar wel door een soort radicale sprong, met wijd open ogen en bij vol bewustzijn, door onszelf eenvoudigweg te schenken aan de goden van de toekomst, door een kardinale beslissing die de geweldige Illusie tot in de kleinste hoeken en gaten achtervolgt, door ons met hart en ziel open te stellen voor de hoogste Mogelijkheid - die ons in haar armen zal nemen en ons op haar zonneweg mee zal voeren, nog zelfs vóór we er tevreden mee zijn een kwart stapje naar haar toe gedaan te hebben. Want echt, “er zijn momenten waarin de Geest zich roert onder de mensheid,.... er zijn andere waarin hij zich terugtrekt en de mensen aan zichzelf worden overgelaten om te handelen volgens de kracht of de zwakheid van hun eigen egoïsme. De eerste zijn perioden, waarin zelfs de geringste inspanning de grootste resultaten oplevert en 's mensen bestemming verandert....” **

Waarlijk, in zo'n tijd leven we.

* Sri Aurobindo, *Savitri*, IV.III.370. (ed.1072).

** Sri Aurobindo, *The Hour of God*, Centenary Edition 1972, deel 17, blz. 1.

2. Het grote proces

Het geheim van de cirkel ligt besloten in de direct daarop volgende cirkel, net als het geheim van de pijl besloten ligt in het doel dat hij nastreeft, en als we tot het niveau van de Meesterboogschutter zouden kunnen opklimmen, dan zouden we het geheim der geheimen kennen, het centrale punt dat deze cirkel en alle cirkels bepaalt, het doel van alle doelen. Maar men zegt, dat de ontdekking langzaam gaat en dat we stap voor stap omhoog moeten klimmen, van het werktuig naar de Hand die het werktuig leidt, aangezien we zelf zijn begonnen met dat werktuig te zijn: die kleine vitale voelspriet, die om een levenszelf heen in het rond tastte vóór hij ontdekte dat hij nachtvlinder was of duizendpoot, dat mentale voelsprietje, dat onverklaarbaar om een beweeglijk zelf heen beefde vóór het ontdekte dat het mens onder de mensen was, en die andere, nog niet bepaalde voelspriet, die het zonder zintuigen en gedachten schijnt te kunnen stellen om ons te leiden naar een ander, nog groter zelf. Tot de dag aanbreekt waarop we het Grote Zelf zullen bereiken en voltooid zullen zijn; dan zullen we de Meester van alle werktuigen gevonden hebben en de volledige betekenis van het traject.

Maar wij, die ons aan het einde van de mentale cirkel bevinden, in de tijd van de dienaren van het ego en de dubbelzinnige geneugten van het kleine denkende zelf, hoe zouden wij het geheim kunnen kennen van wat ons op dit moment voorkomt als een onduidelijk, verontrustend niet-zelf, misschien zelfs vernietigend ten aanzien van wat we duurzaam als onszelf kennen?... Eerlijk gezegd wijst het pad zich vanzelf, net als in het bos. Er is geen pad, het bestaat niet: het moet gebaad worden. En wanneer we een paar stappen zullen hebben gedaan, ogenschijnlijk op goed

geluk, dan merken we dat dat tasten tot een eerste open plek in het bos leidde, en dat we de hele tijd geleid werden, tot in ons meest duistere gestruikeld, door een onfeilbare Hand, die onze dwaalwegen al leidde toen we nog duizendpoten waren, omdat het doel dat we zoeken feitelijk al in onszelf besloten ligt, het is een eeuwig Doel. Het is een Toekomst die miljoenen jaren oud is en toch zo jong als een pasgeboren kind: het heeft overal open oog voor, het bevindt zich voortdurend in een toestand van verrukking. Die Toekomst vinden is één voortdurende verrukking binnengaan, een wereldgeboorte op ieder moment.

We hebben tenminste enige aanknopingspunten om die eerste stappen te doen, en als we onszelf iets afvragen over die toekomst van de mens ("afvragen", niet op de wijze van de theoreticus die zijn nutteloze weefsels weeft en slechts de ene idee aan de andere rijgt om diezelfde eeuwigdurende geschiedenis op te blazen, maar op de wijze van de zeeman die zijn koers uitzet, omdat hij het water moet oversteken en de zee wit op de klippen uiteen wordt geslagen), dan zullen we wellicht enkele coördinaten ontdekken door ons te buigen over de aloude cirkel van het dier, toen we nog de toekomst der apen waren.

Het dier is eenvoudig. Het is helemaal in zijn klauwen, zijn prooi en zijn zintuigen, in de noordenwind die de onwaarneembare geur van de regen met zich meedraagt en het beeld van een ree in het hoge gras. En wanneer het niet functioneert is het volkomen in rust, zonder enige twijfel over het verleden, en zonder toekomstverwachting. Het doet precies wat het doen moet, op het juiste moment. En voor het overige leeft het in harmonie met het universele ritme. Maar toen de eerste mensapen uit de wouden begonnen te komen, was het al niet meer zo; ze keken de wereld minder rechtstreeks aan: het verleden had reeds zijn zwaarte en de toekomst haar zorgen - ze waren voor het eerst bezig zich tot zichzelf te wenden, wat wij maar al te goed kennen, met alle last van ellende en dwaling. En wat gezien vanuit het standpunt van apen-doeltreffendheid een zo zinloze en nutteloze oefening leek, is de hoeksteen geworden van ons kolossale mentale bouwwerk:

alles lag erin besloten, in die eenvoudige, volkomen overbodige oefening, zelfs Einstein. En misschien staan we nu aan de zoom van een ander woud, een van beton en titanium, geconfronteerd met eenzelfde, nog veel geweldiger mysterie, en niet minder overbodig, als we een moment temidden van het tumult der dingen stillhouden, ditmaal niet meer om na te denken, maar om een stomme, als het ware blinde blik te werpen op dat eerste wezen dat denkt, berekent, lijdt en strijdt. We steken daar een vreemde voelspriet uit, die nauwelijks zinvol is en in pikdonker lijkt rond te draaien, en die niettemin het geheim van de volgende cyclus bevat, en van wonderen waarnaast de prachtige raketten van de twintigste eeuw barbaarse kinderspelletjes lijken. We zijn bezig met de tweede inkeer tot onszelf, we kloppen op de deur van het onbekende van de derde cirkel, we hebben de draad van het Grote Proces te pakken.

De geheimen zijn eenvoudig, dat hebben we al gezegd; helaas heeft het mentale zich van dat laatste geheim meester gemaakt, zoals het alles voor zich opeist, en het in dienst gesteld van zijn mentale, vitale of spirituele ego. Het heeft vermogens ontdekt van meditatie en concentratie, verfijnder energieën en lagen die het mentale teboven gingen en die als het ware de goddelijke bron van ons bestaan waren, licht dat niets met maan of sterren van doen had, directere en bijna bovenmenselijke mogelijkheden - het heeft de ladder van het bewustzijn beklommen - doch dat alles had slechts tot resultaat dat een zeldzame vorm van mens-zijn gesublimeerd en nog zeldzamer gemaakt werd, dusdanig gesublimeerd in feite, dat er geen andere uitweg uit deze escalatie meer leek dan een laatste duiksprong uit de dualiteit in de onveranderlijke vrede van de eeuwige waarheden. En zo zijn er misschien een paar zielen "gered", terwijl de aarde zelf haar duistere, hoe langer hoe duisterder baan beschreef. En wat het geheim van de aarde had moeten zijn, is het geheim van de hemel geworden. Het meest afschuwelijke schisma aller tijden heeft zich voltrokken, de duisternis aller dualiteiten heeft zich in het hart der aarde gegrift. En juist zij, die de hoogste eenmakers der menselijke soort hadden moeten zijn,

zijn haar verdelers geworden, de Vaderen van het atheïsme, het materialisme en alle ismen die de wereld verscheuren: de versmade aarde bleef geen andere uitweg meer over dan alleen in zichzelf te geloven en in haar eigen krachten.

Maar daarmee is de schade niet afgelopen, er is niets zo kleverig als de leugen, ze blijft zelfs aan onze zolen plakken wanneer we ons van het verkeerde pad hebben afgewend. Anderen hadden de waarde van het Grote Proces voor de aarde allang gezien - de Zen-meesters, de tantrische yogi's, de Soefi's, enz. enz. - en steeds vaker wenden gedesorïenteerde mensen zich weer tot hen en tot zichzelf: nog nooit hebben er zoveel meer of minder initiërende scholen gebloeid als nu. Maar de oude dwaling houdt stand (eerlijk gezegd weten we niet zo goed of we hoe dan ook wel van "dwaling" kunnen spreken, want de zogenaamde dwaling blijkt altijd een omweg van dezelfde waarheid te zijn met het doel een ruimer inzicht in zichzelf te krijgen). De wijzen van weleer of de minder wijzen van vandaag de dag hadden er zoveel inspanning voor nodig, zoveel voorwaarden *sine qua non* zoals vrede, zelfkastijding, stilte en zuiverheid, om hun meer of minder verlichte doel te bereiken, dat het idee als in roodgloeiende letters is ingegrift in ons mentale onderbewuste, dat het zonder speciale omstandigheden, zonder speciale meesters en aangeboren, meer of minder speciale mystieke eigenschappen niet mogelijk is die weg werkelijk te gaan, dat de resultaten in elk geval pover zullen zijn en in verhouding staan tot de moeite die men zich heeft getroost. En natuurlijk was het altijd nog een individuele onderneming, een verfiynd verlengstuk van onze boekenplank-cultuur. Zo dreigt deze nieuwe dichotomie ernstiger en afwijkender te zijn dan de vorige: een dichotomie tussen een niet-verloste massa en een "verlichte" elite, die goochelt met lichten waar men alles over kan zeggen wat men wil, omdat er geen microscoop bestaat om het te verifiëren. Ook de verdovende middelen verschaffen ons op goedkope wijze duizelingwekkende vergezichten op schitterende lichten.

En de sleutel hebben we nog steeds niet, die simpele sleutel.

Toch is het Grote Proces, het eenvoudige proces, zichtbaar.

We moeten wel aannemen dat er een radicale fout in de methode schuilt, en wel in de eerste plaats een fout in het doel dat wordt nagestreefd - wat weten we nu eigenlijk van het doel, wij die tot over onze oren in de materie zitten, verblind door het gejakker van de wereld? Onze eerste instinctieve ingeving is om uit te roepen: daar is het niet, daar is het niet! Niet in die modder, in dat kwaad, in dat gejakker, niet in deze duistere, overvolle wereld, we moeten eruit, tot elke prijs, verlichting zoeken van de plaag van het vlees en de strijd, en van die geniepige erosie, waarin we uit elkaar lijken te vallen in duizenden vraatzuchtige onbenueligheden. En we verkondigen dat het Doel daarboven was, in een hemel van vrij denken, een hemel van kunst, poëzie en muziek - het kan niet schelen in welke hemel, als het maar niet meer in deze duisternis is! We waren alleen maar op aarde om de vrijetijdsbesteding van onze privé-hemel te verdienen, de hemel van de boeken, de godsdienst, de schilderkunst of de aethetica, de grote vakantie van de Geest die eindelijk vrij is. En we klommen en klommen, poëtiseerden, intellectualiseerden, evangeliseerden: we lieten alles schieten dat ons kon verzwaren, trokken een beschermende muur op om onze kluizenaars-contemplaties, kameryoga en particuliere meditaties, we trokken de witte cirkel van de Geest om ons heen, als een nieuw spirituele tovenaars, gingen erin zitten, en dat was het dan.

Maar door dit te doen maakten we wellicht een even geweldige fout als die aspirant-mens in zijn eerste paaldorp, die beweerde dat het doel, de mentale hemel die hij op de tast ontdekte, niet besloten lag in het laag-bij-de grondse alledaagse, in de werktuigen die gehouwen en de monden die gevuld moesten worden, in die lastige netten en ontelbare valstrikken, maar in het een of andere retraiteoord in de ijstijd of de een of andere Australische woestijn, en dan zijn werktuig in de steek liet. En de vergelijkingen van Einstein zouden dan nooit tot stand zijn gekomen. Door zijn werktuig te verliezen, verliest de mens zijn doel; door heel het laag-bij-de-grondse te verliezen, het kwaad, de duisternis en de

zorgen van het leven, zullen we misschien inslapen in de gelukzaligheden van de Geest (?), maar bevinden we ons volledig buiten het Doel, omdat misschien welbeschouwd het Doel juist hier op aarde ligt, juist in het laag-bij-de-grondse en de duisternis, de ellende en de zorgen - die slechts laag bij de grond, duister en zorgelijk zijn, omdat we ze verkeerd zien, zoals ook de aspirant mens zijn werktuig verkeerd zag en niet in staat was te zien, dat de handeling die de vuursteen met de knots verbond reeds de onzichtbare curve van ons denken verbond met de beweging van Jupiter en Venus, en dat de mentale hemel in feite overal hier op aarde krioelt, in alle handelingen en alle overbodigheden, zoals ook onze volgende "hemel" reeds krioelt onder onze ogen, slechts aan het oog onttrokken door onze onjuiste spirituele visie, gevangen in de witte cirkel van een zogenaamde "Geest", die slechts onze menselijke benadering is van het volgende evolutiestadium. "Het Leven, het Leven alleen is het oefenterrein van onze yoga", schreef Sri Aurobindo.*

Niettemin is het proces, het Grote Proces, zichtbaar, zoals het begonnen is sinds het Pleistoceen -dat ogenblik van inhouden, die tweede inkeer tot zichzelf- maar in werkelijkheid hoeft de beweging, die het de aap onthulde en de beweging, die het de spirituele mens uit het voorbije (of verdwenen) tijdperk onthulde, niet per se de aanwijzing te zijn van de eerstvolgende richting die hij moet inslaan: er is geen continuïteit, dat is bedrieglijke schijn! Het gaat niet om een verfijning van dezelfde beweging, niet om een veredeling van de aap of het menselijk wezen, niet om een vervolmaking van het vuurstenen of mentale werktuig, niet om een nog verder doorgevoerd opklimmen, een nog verfijnder denken, niet om nog diepere meditaties of ontdekkingen, die als het ware een verheerlijking van het reeds bestaande zijn, niet om sublimatie van de oude huid, om een sublieme halo rond het oude beest - het gaat om *iets anders*, iets radicaal anders, een andere drempel moet overschreden worden naar iets dat evenveel van ons verschilt als de plant van het dier, als een nieuwe ontdekking van wat er al is,

* Sri Aurobindo, *The Synthesis of Yoga*, I.III.82 (ed. 1972)

en dat onze wereld even totaal verandert als de blik van de mens de rups heeft veranderd - dat toch dezelfde wereld is, maar met andere ogen gezien - een andere Geest, zou je bijna zeggen, die even totaal verschilt van de religieuze of intellectuele geest of van de grote naakte Geest op de hoogten van het Absolute, als het denken van de mens verschilt van het eerste beven van de wilde roos in de zon - en toch is het altijd dezelfde Geest, maar dan in een groter concretisering van zichzelf, omdat de richting van de Geest in werkelijkheid niet van beneden naar boven loopt, maar van boven naar beneden, en hij steeds meer materie wordt omdat hij de materie van de aarde zelf is, materie waarvan geleidelijk aan onze verkeerde rupsenblik, onze verkeerde menselijke blik en onze verkeerde spirituele blik wordt afgestroopt - of laten we zeggen: die geleidelijk aan herkend wordt door onze ware, zich verruimende blik. Die nieuwe gezichtsdrempel is in de eerste plaats afhankelijk van een moment van stilhouden in ons visuele, normale, mentale mechaniek - en dat is het Grote Proces, de tweede inkeer tot onszelf -, de weg echter is integraal nieuw: het gaat om een nieuw leven voor de aarde, een nieuwe ontdekking die gedaan moet worden; en hoe minder we worden gehinderd door de wijsheden uit het verleden, de "hemelvaarten" uit het verleden en de verlichtingen uit het verleden, de discipline, de deugden en heel dat overdadige spektakel van de oude heiligheden van de "Geest", des te vrijer zullen we zijn, des te meer zullen ons de ogen geopend worden om de ontdekking te doen, en des te meer wordt het pad onder onze stappen zichtbaar, als door een betovering, alsof het juist aan die volledige ontheiliging ontsprong.

Dit bovenmenselijk wezen, waar we van gezegd hebben, dat het 't eerstvolgende doel der evolutie is, zal dus op geen enkele manier een hoogtepunt van het menselijke zijn, een vergulde hypertrofie van het mentale vermogen, noch zal het een spiritueel hoogtepunt zijn, een soort halfgod in een heerlijkheid van licht, noch een onmetelijk bewustzijn, kosmisch natuurlijk, doorschoten met lichtflitsen en fabelachtige verschijnselen en "Ervaringen", die de arme doorsnee-mens van de achtergeblevenen der

evolutie zouden doen verbleken. En het is waar, zowel het een als het ander is mogelijk, zowel het een als het ander bestaat, er *zijn* fabelachtige ervaringen, er *zijn* bovenmenselijke vermogens, die de brave mens van kleur zouden doen verschieten. Dat is geen mythe, dat is een feit. Maar de Waarheid is, zoals altijd, eenvoudig. Het probleem bestaat niet uit het ontdekken van het nieuwe pad, maar uit het wegruimen van dat wat het uitzicht belemmert. Het pad is nieuw, helemaal nieuw, het is nog nooit door menselijke wezens aanschouwd, nog nooit betreden door de atleten van de Geest, en toch wordt het iedere dag begaan door ontelbare gewone mensen, die geen idee hebben wat voor schat ze aanraken.

We zullen niet theoretiseren over wat dit bovenmenselijke wezen, deze “bovenmens” is, we willen hem niet *uitdenken*: we willen het zo mogelijk zelf dóen, en daarbij de oude muren en oude lichten vermijden, er zorg voor dragend, dat we zo open mogelijk zijn en zo trouw mogelijk blijven aan het grote proces der Natuur - al gaande, want dat is de enige manier om het te doen, *solvitur ambulando*. En zelfs als we niet erg ver komen, zullen we misschien toevallig uitkomen op een eerste open plek in het bos, die ons hart, onze ziel en ons lichaam met zonlicht zal doorstralen, want alles houdt met elkaar verband, en òf alles wordt in zijn geheel gered, òf helemaal niets.

Daarna zullen er anderen komen, die verder zullen gaan naar een tweede open plek in het bos.

3. Het zonnepad

Er zijn twee paden, zei Sri Aurobindo, het pad van de inspanning en het zonnepad. Het pad van de inspanning kennen we maar al te goed, dat heeft over ons hele mentale leven de leiding gehad, omdat we streven naar iets wat we niet hebben of menen niet te hebben. We zijn wezens vol gebreken, pijnlijke tekorten en leegten die gevuld moeten worden, en die leegte vult zich nooit, ze is nog maar nauwelijks gevuld of er duikt een andere op en sleept ons mee in haar nieuwe streven. We zijn als het ware de afwezigheid van iets dat nooit zijn aanwezigheid vindt, behalve in zeldzame flitsen die dadelijk weer uitgewist worden en een nog grotere leegte lijken achter te laten. We kunnen zeggen dat dit of dat ons ontbreekt of nog iets anders, maar er is slechts één ding dat ontbreekt: en dat zijn we zelf, het is een afwezig zijn van ons zelf. Omdat wat waarlijk ons zelf is, vol is, want het *is* : al het overige gaat voorbij en komt en gaat, maar het is niet. Hoe zou dat wat is iets anders nodig kunnen hebben? Het dier is volmaakt in zijn dierlijk zelf, en wanneer het zijn onmiddellijke behoeften heeft bevredigd is het in evenwicht, in harmonie met het heelal. De mentale mens leeft niet in zijn zelf, ook al gelooft hij van wel - hij gelooft zelfs in de grootsheid van zijn zelf, omdat dit meetbaar moet zijn, net als de rest, en er zijn meer en minder dikke zelden, meer en minder gulzige, meer en minder knappe, heilige of geslaagde; en door dit te doen geeft hij zijn eigen zwakte toe, want hoe zou dat wat mijzelf is meer of minder mijzelf kunnen zijn? Het is, of het is niet. De mentale mens leeft niet in zijn zelf, hij leeft in het pakhuis van zijn verworvenheden, net als de mol of de eekhoorn.

Maar wat is het dan, dat zelf dat zich aan onze waarneming

onttrekt? Deze vraag stellen wil zeggen: kloppen op de deur van de volgende cirkel, de tweede inkeer tot zichzelf bewerkstelligen. En ook daar moet men niet theoretiseren over wat dit zelf is, maar op zoek gaan en het al experimenterend ontdekken. Nu hebben we gezegd dat de methode in het leven en in de materie ontwikkeld moet worden, omdat we ons immers heel goed in onze kamer kunnen opsluiten en ons onttrekken aan het lawaai van de wereld, aan haar begeerten, spanningen en ontelbare vangarmen; we kunnen dat allemaal op armslengte houden, en in ons innerlijke cirkeltje wellicht de een of andere flits van onszelf ontdekken, een soort onuitsprekelijke transcendentie; vanaf het ogenblik echter waarop we onze kamerdeur opendoen en we die distantie laten varen, valt alles weer bovenop ons, als een algengordijn over een duiker, en we vinden onszelf weer terug zoals voorheen, alleen wat minder goed in staat om dat lawaai en die stortvloed van kleine vraatzuchtigheden te verdragen, die hun kans afwachten. Door de kracht onzer deugden noch door buitengewone meditaties zullen we die sluier kunnen verscheuren, maar wel door iets anders en op een andere manier. Want het zelf dat we moeten vinden is in feite geen super-ik, het is iets heel anders. We moeten de zaak dus daar aanpakken waar we zijn en zoals we zijn, op het vlak van het fysieke en het heel alledaagse, daar waar we ons bevinden.

We zijn Jan Pietersen, een naam die niets zegt, een wettelijke kunstgreep die ons verbindt met het grote Mechaniek en een vage stamboom waar we niet al te veel van weten, behalve dat we de zoon van onze vader zijn, die de zoon was van zijn vader, die de zoon was van zijn vader, en dat we zogezegd de vader zullen zijn van onze zoon, die de vader zal zijn van zijn zoon, die de vader zal zijn van zijn zoon, en zo voorts, daar ontkom je nooit aan. En we komen en we gaan op de grote Boulevard van de wereld, hier en ginds, in een Parijs dat uiteindelijk op Tokyo lijkt, dat uiteindelijk op Mexico lijkt en dat tenslotte weer lijkt op alle steden ter wereld, net als de ene mierenhoop op de andere. We nemen dan wel een vliegtuig, maar overal vinden we onszelf weer terug. We zijn Nederlanders, maar eerlijk gezegd houdt dat slechts in: geschie-

denis en paspoorten, een nieuwe kunstmatigheid die ons vastklinkt aan het ene mechaniek of het andere, en onze broeder uit Calcutta of Rangoon ijsbeert langs een dergelijke boulevard met een dergelijke vraag, onder een gele vlag, een rode of een oranje. Dit alles is het overblijfsel van de jachtvelden, alleen is er niet veel meer over om op te jagen, behalve op onszelf, en we zijn aardig op weg om ook daar buitengesloten te worden door de stoomwals van het grote Mechaniek. En we lopen trap op, trap af, we telefoneren en rennen, en rennen zelfs nog om met vakantie te gaan of van het leven te genieten, net als onze broeder in een gele huid of een bruine: in het Nederlands, het Engels en het Chinees worden we gekweld en afgebeeld, en eigenlijk weten we niet meer zo goed of wij nu van het leven genieten of het leven van ons. Maar het gaat maar door en maar door. En in dit alles is er iets dat stijgt en daalt, dat rent, steeds maar rent, en soms is er binnenin een secondelang als het ware een klein uitroepje: wie is dat “ik”, wie is dat “ik”, waar is dat “ik”, waar ben ik?

En dat kleine momentje, zo nutteloos en nietig in dat onmetelijke gejakker is de ware sleutel tot de ontdekking, een hefboom die alles vermag, maar die lijkt naar niets - de waarheid lijkt echter naar niets, dat spreekt vanzelf: als ze ergens naar leek, hadden we haar allang de nek omgedraaid door haar in een systeem onder te brengen en aan een ander mechaniek te koppelen. Ze is lichtvoetig, ze loopt tussen je vingers door. Ze is als een ademtocht die voorbijkomt en alles verfrist.

En de vraag wordt nog wat klemmender. Dat wil zeggen, om heel eerlijk te zijn wordt hij niet klemmender of intenser: het is als een eerste schreeuw om lucht, die ons plotseling de normale ademnood waarin we leven beter doet beseffen; en nog weer andere dichtheden verschijnen, omwikkelingen die nog subtieler liggen. We zijn dan wel Jan Pietersen, die wettelijke en patriforme kunstgreep, dat gemechaniseerde radertje dat best het mechaniek uit zou willen, maar daarachter, wat zit daar? Je hebt die man op de boulevard, die de grote mentale glijbaan op- en afvliegt, die duizenden gedachten kauwt en herkauwt, waarvan er niet één

werkelijk belangrijk is of zijn nood en begeerte tot oplossing brengt; je hebt ook wat het laatst verschenen boek ervan denkt, wat die affiche of die krant uitschreeuwt, wat de professor of de schoolmeester zegt, de vriend, de collega en de buurman - duizenden voorbijgangers die krioelen op die snelweg binnenin - maar waar is degene die niet voorbij komt, de eigenlijke bewoner van het huis? Dan heb je nog de ervaring van gisteren, die aanknoopt op het ongeluk van eergisteren, dat aanknoopt op... een onmetelijk telefoonnet met zijn pinnen, kleppen en bliksemsnelle verbindingen, maar dat niets echt meedeelt behalve dezelfde eeuwigdurende afgesloten geschiedenis die wordt opgeblazen en opgeblazen en zich in zichzelf vastdraait en ons een totaalsom van verleden tijd oplevert, die nooit een werkelijk heden schept, of een toekomst die slechts de optelling is van ontelbare handelingen waarvan de som gelijk nul is - waar is de daad, waar is de daad? Waar is het ik van die optelsom, die minuut existentie die niet het resultaat is van een verleden tijd, die pure zonnestraal die aan het mechaniek ontsnapt en die nog veel onbarmhartiger is dan die andere? Dan is er ook nog wat onze vaders en moeders in ons gelegd hebben, de boeken, de priesters en de vrijbuiters, en de kanker van grootvader en de ontremdheid van oudoom, het goede van deze vrouw en het minder goede van die andere; dan zijn er nog de tafelen der ijzeren Wet, het gij-kunt-niet, het gij-zult-niet, Newton en de Kerken, Mendel en de wet van de incubatie der ziektekiemen - maar wat ontkiemt er daarbinnen eigenlijk? Waar is *de Kiem*, dat zuivere onverwachte zaad dat plotseling openbarst, het *GIJ-KUNT*, als een genadeslag in die onverbiddelijke rondedans, die geconditioneerd werd door de vaderen onzer vaderen, in het hart van de mentale vesting? En dan heb je nog dat kleine mannetje op de boulevard, dat duizenden keren dezelfde straat op- en afloopt; binnen of buiten, het komt allemaal op hetzelfde neer, het is net of er niets loopt in niets, onverschillig wie in onverschillig wat, Jantje of Pietje, maar met verschillende dassen: tussen deze straatlantaarn en de volgende, is er *niets gebeurd*. Er heeft niets plaatsgevonden, in geen enkele seconde van bestaan.

En dan plotseling lijkt het daar op die boulevard wel een tweedegraads verstikking. Men blijft staan, kijkt om zich heen. Waarnaar? Men weet het niet, maar men kijkt. En plotseling zit men niet meer in het mechaniek; men zit er niet meer in, men heeft er nooit ingezet! Men is geen Jan Pietersen meer, geen Nederlander en geen Amsterdammer, men is niet meer de zoon van zijn vader en de vader van zijn zoon, men is zijn denken noch zijn hart noch zijn gevoelens, noch gisteren, noch morgen, noch zijn geslacht, niets van dat alles - men is iets heel anders. Men weet niet wat, maar men kijkt. Men is net een dakraampje dat opengaat.

En dan is het weer voorbij, het mechaniek neemt de zaak weer over.

Maar als men 's avonds, alleen op zijn kamer, de balans van de dag opmaakt, als men die duizenden gebaren, stappen en gezichten de revue laat passeren, dat komen en gaan in een werveling van grauwheid waarin er niets lijkt te zijn gebeurd, die ene dag onder de duizenden andere, die net een onbewoonde schemer zijn, dan ziet men plotseling een lichtpuntje boven komen drijven, zó zwak en zó vluchtig, dat het maar nauwelijks op een voorbijvliegend glimwormpje lijkt, en dat is dat ene secondetje waarin men midden in de stroom is blijven stilstaan, dat secondetje van niets, dat nutteloze gestruikel, dat even belemmerd worden van het denken, dat scheurtje in zijn wezen - en dat is alles wat er over blijft, het is de enige seconde waarin we bestáán hebben, het enige bemande moment, het is alles dat *geweest* is in een miljoen minuten, vluchtig als de wind.

Vanaf dat moment wordt de ademnood acuut. Het is of ons wezen in het duister was begonnen de een of andere onwaarneembare tussenruimte aan te raken, de een of andere zwakke plek waarvan men zelfs niet weet of ze licht doorlaat - en welk licht? Is het niet integendeel nog veel donkerder dan tevoren? En ondanks zichzelf keert het daar terug. Het is net of daar een andere lucht circuleert, of de dichtheid onmerkbaar verandert, en tegelijkertijd net of er een vuur wordt aangestoken, een donker, zwart vuur, dat niets weet, behalve dat het verlangt, verlangt, vreselijk verlangt:

“Genoeg, genoeg van het mentale met zijn kaarslicht!
Onsteek, onsteek de zonnen die nooit sterven!” *

En die Jan Pietersen - die echt niets meer is, die hoe langer hoe minder iets is, die via al zijn poriën aan zichzelf ontsnapt - blijft nogmaals staan, blijft hoe langer hoe vaker staan in het grote gekakker, en hij stelt zelfs geen vraag meer, verwacht zelfs geen antwoord meer: hij is *de* vraag geworden, een levend vuur van ik-weet-niet-wat, een zuivere vraag die pulseert, een groeiende afwezigheid, zó vlijmend, dat ze bijna als een aanwezigheid is. En hij blijft hier staan, blijft daar staan, werpt een nietsziende blik op die affiche, op die in het bruin geklede man, op die miljoenen mensen die net schaduwen zijn; en hij is zelfs geen gedachte meer, zelfs geen gevoel: hij staat een stapje achter zichzelf, achter dat iets dat zich beweegt, dat op- en afloopt, waarin gedachten voorbij gaan, gevoelens, herinneringen en begeerten, en alles is net een mechaniek dat goed opgewonden is - sinds wanneer opgewonden? - dat maar afloopt en afloopt, binnenin of buiten, dat komt allemaal op hetzelfde neer. Maar hij is ook dat punt van plotseling inhouden, die kreet van verstikking, die nietsziende blik als van een pasgeborene in een wereld die er schijnbaar nog niet is en die toch pulseert als het enige bestaande in dit niet-bestaan. Hij bevindt zich in een niemandsland van zijn, een niet-zelf dat soms verscheurend is, zó verscheurend, dat die scheur binnenin als het ware het enige zijspunt is.

“En nu de braakliggende terreinen, de stilte,
Een naakte, zwarte muur,
En daarachter
De hemel.” **

* Sri Aurobindo, *Musa Spiritus*, Collected Poems, ed.1972, blz. 389.

** Sri Aurobindo, *The Journey's End*, Collected Poems, ed.1972, blz. 570.

Dan kijkt hij nogmaals, 's avonds, alleen op zijn kamer, en hij ziet die secondetjes die zo onverklaarbaar schitteren, die zelfs stralen alsof ze buiten hun oevers waren getreden, hun lichtdruppel hadden gehangen aan alles wat ze rondom hadden aangeraakt; en die man in het bruin, die onzinnige affiches, die zonnestraal op de bank, worden als het ware door een speciaal leven gegrepen, stilgehouden en tot in het kleinste detail gefotografeerd - ze zijn er, ze *zijn*. Al het overige is als stof, verzwolgen in een onderwereld van niet-bestaan. En toch is er daarbinnen geen gedachte geweest, geen gevoel, geen herinnering, zelfs niet aan zijn ik, vooral niet aan zijn ik, het was de enige seconde waarin hij zich van dat alles had losgekoppeld, was gestruikeld in een wat duizelingwekkend niet-ik.

En daarna doet die mens met zijn zinloze geloop een andere ontdekking. Hij merkt dat die kleine verspreide lichtdruppels (is het wel licht? Het heeft meer van een plotseling zichtbaar worden van iets anders, een vibratie die zo snel is, dat ze aan onze gewone waarneming en veelkleurige beschrijving ontsnapt: het vibreert, het is iets vibrerends, als een noot uit een andere muziek waarvoor we het oor nog niet hebben, als het kleurkenmerk van een ander land waar we de ogen nog niet voor hebben), dat die punten van een andere intensiteit, die kleine aanknopingspunten van een blinde aardrijkskunde, als het ware onverwoestbaar zijn. Ze leven, ze blijven leven lang nadat ze voorbij zijn, alsof ze niet voorbij waren. En feitelijk zijn ze ook niet voorbij, het is zelfs het enige dat niet voorbij gaat. Je zou zeggen dat dat scheurtje, daar voor die affiche of die bank, die plotselinge stomme verbazing voor een niets, zijn intensiteit bewaart, dat die druppel van iets anders, dat die kleine uitroep plotseling, zomaar, blijft bestaan, dat dat alles zich heeft neergelegd in een geheime kreek van ons wezen, en dat het vibreert en vibreert, en dat de ene druppel zich bij de andere voegt zonder dat het ooit uit elkaar valt, zonder dat het ooit verloren gaat, en dat zich dat ophoopt en ophoopt, alsof we daar een onfeilbare reserve hadden, een haven die wordt gevuld, een accu die geleidelijk aan met een andere krachtsintensiteit wordt

opgeladen en die is als een begin van werkelijk zijn.

En we beginnen het zonnepad te betreden.

We zitten niet meer helemaal in het mechaniek, ook al slokt het ons soms nog weer op, maar alleen om ons zijn verpletterende druk te doen voelen, zijn duister ronddraaien in niets dat leidt tot niets dat leidt tot niets - we hebben een andere lucht ingeademd, ook al lijkt die naar niets, we kunnen dat niet-bestaan niet langer verdragen, dat zich van het ene punt naar het andere beweegt, van de ene telefoon naar de andere, van de ene afspraak naar de andere, dat het eeuwige mechaniek op en af loopt, terwijl er nooit iets gebeurt, behalve die zelfde eeuwigdurende geschiedenis met andere gezichten, andere namen en andere woorden, op deze boulevard of op een andere - het moet bestáán! Tussen die ene lantaarnpaal en de volgende, tussen het portaal van de derde verdieping en dat van de vierde, tussen de negen uur en de negen uur dertig van een klok die niets aangeeft, moet iets *zijn*, moet iets *leven*, die stap moet zijn eeuwige zin hebben, alsof het een unieke stap was onder de miljoenen uren van de wijzerplaat; dat gebaar moet door iemand gedragen worden, de kiosk die men voorbijkomt, de scheur in het tapijt, de bel die men laat overgaan, die ene seconde - *die* seconde - moet haar unieke levenstotaliteit hebben en onvervangbaar zijn, alsof ze de enige was om tot in der eeuwigheid licht te geven, ach! niet dat niets dat in niets rondloopt: het moet bestáán, bestáán, bestáán!... We willen ons herinneren, ons eeuwig herinneren, niet als een kwal de boulevard langs glijden - ons wat herinneren? Men weet zelfs niet wát men zich moet herinneren - vooral niet zichzelf, noch het mechaniek, noch iets van datgene dat nog eens weer het een in het ander verstrikt - een zuiver zich herinneren, dat tenslotte een gebed wordt, een vuur dat zomaar brandt, een kleine zijnsvibratie die ons overal begeleidt en alles doordrenkt, alles vervult, iedere stap, ieder gebaar, iedere seconde, die zich zelfs achter ons uitstrekt, alsof we in een andere ruimte liepen met dat mensje vóór ons, dat maar loopt en loopt, maar dat er niet helemaal meer is, dat de vrijheid tegemoet is gevlogen, een andere lucht inademt, een

ander lied beluistert, in een ander ritme loopt - en dat is bijna als een eeuwig ritme, en ruim en heel lieflijk. Dan heft hij opeens midden op de boulevard het hoofd op, hij steekt zijn hoofd boven de stroom uit, en dan is het als een blik, zó helder, zó lichtend, bijna vrolijk, zó bruisend en wijd, en zó vol zon, een blik die alles in één flitsende oogopslag omvat, en zó triomferend, zó zeker, zó kristalhelder is: een plotseling koningschap. Men is, het bestaat!

Men bevindt zich op het zonnepad en wordt als het ware gedragen door die kleine aanzwellende zijnstrilling.

En we hebben geen stilte nodig gehad, geen kamer met dichtgestopte kieren en gaten, het was niet nodig ons tegen 's levens vangarmen te verweren - in tegendeel, hoe meer ze ons omstregelen en willen verstikken, hoe verdoofder we zijn door dat hele spektakel van het bestaan, des te meer brandt het van binnen en verwarmt het, des te meer ontstaat de behoefte om dàt en nog eens dàt te zijn, dat andere trillende iets, zonder hetwelk men niet leven noch ademen kan - het zelfs maar een seconde vergeten betekent wegzakken in een volledige verstikking. We volgen het Zonnepad temidden van 's werelds duisternis - binnen of buiten, dat komt op hetzelfde neer, alleen of in een menigte, we zijn voor altijd gered, niets en niemand kan ons dat afnemen! We nemen overal ons geheime koningschap met ons mee, we lopen op goed geluk in een andere aardrijkskunde, waar zich geheime havens aftekenen, onverwachte fjorden, continenten vrede en vergezichten op onbekende zeeën, die ons de echo lijken te brengen van een ruimer bestaan. We hoeven niet meer te willen of niet te willen, we hoeven geen moeite meer te doen om dit te veroveren of dat te veroveren, geen strijd meer te leveren om te leven, te worden en te kennen: we worden gedragen door een ander ritme dat zijn spontane kennis heeft, zijn helder leven, zijn onvoorspelbare wil en plotse-linge doeltreffendheid. We beginnen toegang te krijgen tot een ander koninkrijk, we gaan de wereld met andere ogen zien, ogen die nog een beetje blind zijn en die niet goed weten, maar die voelen en als het ware gevuld worden met een nog ongeborn werkelijkheid, verruimd met een nog niet geformuleerde kennis,

met een verrukking waarvan men niet heeft durven dromen. En misschien zijn we wel net als die broeder aap van nog niet zo heel lang geleden, die zijn woud met andere ogen bekeek, en die apen die zo goed renden, klauterden en jaagden, maar die de kleine heldere trilling niet kenden, het bizarre wonder, het moment van plotseling stilhouden, dat de duistere regenwolken uiteen leek te jagen en zich vèr weg, daar in de verte, leek voort te zetten in een uitgestrektheid, trillend van scheppende mogelijkheden.

4. De tweesprong

Van hier af aan is er een splitsing mogelijk, en het kiezen van de ene weg of de andere heeft geweldige gevolgen, die zich over een heel leven kunnen uitstrekken. Niet dat de ene weg waar is en de andere verkeerd, want uiteindelijk geloven we best dat alles waar is omdat het is, maar het is een groeiende waarheid, en de leugen is slechts dat men te lang treuzelt of volhardt in een waarheid die haar tijd en haar nut heeft gehad. Vanaf het moment waarop we ons van het uiterlijke en het innerlijke mechaniek hebben losgekoppeld - en werkelijk, het ene is de weerspiegeling of uitdrukking van het andere, en wanneer we van binnen veranderd zullen zijn, veranderen we noodzakelijkerwijs ook van buiten; wanneer we zullen ophouden het leven te mentaliseren, houdt het op een mentaal mechaniek te zijn en wordt het een ander leven - vanaf dat moment beginnen we letterlijk een zekere "breedte" te krijgen: wanneer we niet meer vastzitten aan die kleine schaduw zoals een geit aan zijn paaltje, dan kunnen we ons in twee hoofdrichtingen bewegen. We kunnen het stijgende pad nemen, dat wil zeggen onszelf hoe langer hoe meer verfijnen, hoe langer hoe lichter worden, vertrekken met dat betoverende zonne-raketje dat we beginnen te vermoeden en vrijere bewustzijnsregioenen raken, lichte uitgestrektheden onderzoeken, de hogere mentale lagen ontdekken, die als het ware de zuivere bron zijn van alles wat zich hier op aarde afspeelt in de vervorming en het zo-ongeveer, die het engelengelaat zijn van wat ons hier op aarde hoe langer hoe meer als een caricatuur voorkomt.* En dat is erg verleidelijk, het is zelfs zo verleidelijk, dat alle wijzen, alle zoeken-

* Dit stijgende pad is reeds beschreven in *De Sannyasin*, de hogere mentale lagen in *Sri Aurobindo of Het Avontuur van het Bewustzijn*.

den die een beetje voortvarend zijn, of zelfs maar gewoon wat we de vooruitstrevende geesten of genieën zouden noemen, deze weg hebben gekozen - het heeft duizenden jaren geduurd. Helaas ondervindt men, wanneer men daar boven is aangeland, een hoop narigheid bij het weer naar beneden komen, en zelfs wanneer men weer naar beneden wil, daartoe genoopt door de een of andere menslievende verplichting of uit erbarmen, dan bemerkt men dat de middelen van daarboven hier op aarde nauwelijks iets kunnen uitrichten, er bestaat als het ware een diepe kloof tussen het licht boven en de duisternis hier beneden, en in de overtocht komt datgene wat we van boven willen (of kunnen) laten neerdalen hier beneden afgevlakt, verwaterd, vertekend en verzaamd over, en verliest het zich tenslotte in de grote modderpoelen van het Mechaniek.

“Te licht waren de hemelen en te ver,
Te broos hun etherische substantie,
Te prachtig, te plotseling; het licht kon niet blijven;
De wortels reikten niet diep genoeg”.*

Het is de eeuwige geschiedenis van het Ideaal, en de “werkelijkheid” - het ideaal wordt onvermijdelijk verwerkelijkt, omdat het slechts de toekomst is die een beetje vooruit is geschoven, maar het traject is lang en de waarheid bleek vaak genoeg als het ware verijdeld en belachelijk gemaakt. Dit traject zou dus ingekort moeten worden, die gebrekkige transmissie tussen de “toppen” en de vlakten.

Maar misschien bevindt de “top” zich wel helemaal niet daar boven. Misschien bevindt hij zich wel hier overal op aarde, op Amsterdams Peil, maar is hij slechts overdekt door het mechaniek en de opeenvolgende lagen van onze evolutie, net als de diamant in het ganggesteente. Als het stijgende pad de enig mogelijke uitweg is, dan blijft ons niets anders over dan er met zijn allen, en nu definitief, uit te stappen. En als de heilige werkelijk de triomf

* Sri Aurobindo: *A God's Labour*, Collected Poems, ed, 1972, blz. 99.

van de aap is, dan valt het te betwijfelen of de evolutie ooit haar gelukkig of gelukzalig doel bereikt, en of de aarde in haar geheel geheiligd wordt - wat moet er dan worden van de anderen, van de recalcitranten der heiligheid? We geloven niet dat de evolutie streeft naar een laatste morele scheiding tussen uitverkorenen en verdoemden. De evolutie is niet moreel: zij is, en ze laat haar héle boom groeien, opdat deze àl zijn bloesems drage; de evolutie is niet ascetisch: ze omarmt àlles, in een uitbundige overvloed; de evolutie is geen deserteur die de aarde in de steek laat, anders zou ze nooit op de aarde zijn begonnen. De Natuur is niet onsamenvangend; ze is veel wijzer dan al onze mentale samenhangen, wijzer zelfs dan al onze heiligheden.

Maar ze is traag, dat is haar zwakke punt.

We willen dit traject dus inkorten. We willen de evolutie comprimeren, een geconcentreerde evolutie doorlopen, maar daarbij haar methoden respecteren. En omdat de Natuur alles omvat, zullen we háár methode volgen; omdat ze niet van zichzelf probeert weg te vluchten, maar haar koren vrucht probeert te laten dragen, zullen we trachten dit graankorreltje vrucht te laten dragen, te laten ontluiken wat er al is, binnenin en rondom en overal. Alleen moet dat graankorreltje gevonden worden, en er zijn heel wat graankorrels - al hebben ook die hun charme en hun nut. We zullen dus niet daar boven onze top gaan zoeken, maar helemaal in de diepte, omdat ons geheim daar misschien al besloten ligt, in de eenvoudige, onfeilbare Waarheid, die op zekere dag dit zaad over onze goede aarde uitstrooide. Dan zullen we misschien ontdekken dat wat we zochten zó dichtbij ligt, dat er helemaal geen traject valt af te leggen, en dat er in de ruimten van het bewustzijn geen diepe kloof bestaat, geen gebrekkige transmissie en geen afnemend vermogen, en dat de Waarheid er is, onmiddellijk en almachtig, in ieder atoom, iedere cel, iedere seconde.

Kortom, het gaat niet om een slimme methode die alle hindernissen uit de weg ruimt om spiritueel naar de hoogten te verdwijnen, maar om een alles omvattende methode; niet om een steil

opklimmen, maar om een afdalen, of liever: om een ontsluieren van de Waarheid die overal besloten ligt, tot zelfs in de cellen van ons lichaam.

5. Het nieuwe bewustzijn

Er is een radicaal nieuw feit.

Het is niet oud, het dateert nog maar van een paar jaar geleden. Het is een nieuw aards begin, misschien wel een nieuw universeel begin, even eenvoudig en verwarrend als de verschijning van de eerste mentale vibratie geweest moet zijn in de wereld der apen.

Een begin, dat is niet iets dat zichzelf kent, dat is niets daverends, niets kolossaals: het is eenvoudig en aarzelend, het is teer als een jonge loot, en men weet nog niet of het de wind van gisteren is die voorbij komt, dan wel een nieuwe ademtocht die er erg op lijkt maar toch zo anders is, en die ons een ogenblik verbaasd en ongelovig laat staan, als aan de oever van een plotseling wonder, tegenover een glimlach die je hebt verschalkt en die in een oogwenk wordt uitgewist als je er te goed naar kijkt. Een begin, dat wil zeggen duizenden kleine eerste aanrakingen die komen en gaan, die langs ons strijken en verdwijnen, die opduiken, je weet niet waar vandaan of hoe, omdat ze een andere wetmatigheid hebben, die lachen en elkaar voor de mal houden, omdat ze een andere logica hebben, die terugkeren wanneer je ze verloren waant en je met hangende pootjes laten staan als je je verbeeldt ze te hebben gegrepen, omdat ze een ander ritme hebben of misschien wel een andere manier van zijn. En toch, toch vormen die penseelstreekjes langzamerhand een ander schilderij; die kleine herhaalde aanrakingen vormen een ik-weet-niet-wat dat op een andere manier vibreert, dat ons verandert zonder dat het daar de schijn van heeft, en dat daarbij een snaar aanroert die zijn eigen toon nog niet goed kent, maar die uiteindelijk een andere muziek zal voortbrengen. Alles is hetzelfde, en toch is alles anders. Men wordt geboren zonder het in de gaten te hebben.

We kunnen dus niet zo goed zeggen hoe het werkt, zomin als de apen van weleer werkelijk konden zeggen wat je moet doen om het denken te manipuleren. We kunnen tenminste een paar van die kleine, toevallige aanrakingen opnoemen, een algemene richting aangeven, en met onze wandelaar uit de nieuwe wereld de draad van de ontdekking op de voet volgen, een ontdekking die soms onsamenhangend lijkt, maar tenslotte een samenhang vertoont. We kennen het land niet, je zou zelfs zeggen dat het onder onze voeten vorm krijgt, dat het bijna groeit onder onze blik, alsof het opmerken van die curve, van dat bijna ondeugende lichtschijnsel, dit aanmoedigde om te groeien en onder onze voetstapen die stippelijntje te tekenen, die andere curve, en dan die lieflijke heuvel, waarheen we ons met kloppend hart op weg begeven. Wie in die nieuwe wereld loopt, is vóór alles een waarnemer: niets ontsnapt hem, geen enkel detail, niet de geringste ontmoeting, geen bijna waarneembare samenhang, geen bijna ongrijpbare overeenstemming - het wonder wordt druppelsgewijs geboren, alsof het geheim lag verborgen in het oneindig kleine. Hij neemt alles waar als door een microscoop. En misschien bestaan er wel geen "grote" dingen en geen kleine, maar slechts één en dezelfde stroom van het allerhoogste, waarvan ieder punt even vol bewustzijn en zin is als de totaliteit der heelal, alsof de totaliteit van het doel in werkelijkheid in ieder moment besloten ligt.

We hebben dus alle braakliggende terreinen van onze dag goed benut - er ligt niets meer braak -, we hebben die lege ruimte tussen twee handelingen wat meer tot existentie gemaakt, en zelfs onze handelingen zijn niet meer zo volkomen door het mechaniek opgeslokt: we kunnen praten, telefoneren, schrijven, mensen spreken, maar daarachter, op de achtergrond, blijft er iets bestaan - iets dat trilt, heel zachtjes trilt, als de adem van een verre zee, als de stroom van een riviertje in de verte, en als we een ogenblik stilhouden temidden van ons handelen, als we alleen maar een stap naar achteren doen, dan bevinden we ons in een oogwenk in dat kleine frisse riviertje, in de lucht van de volle zee, de vrije ruimte, en men glijdt er zachtjes in als in de rust van de Waarheid,

want alleen de Waarheid is in rust, omdat ze is. Al het overige is in beweging, gaat voorbij, wordt veranderd. Maar vreemd genoeg ontneemt deze manier van afbreken of verplaatsen van ons zijn-scentrum ons niet de greep op het leven, het verplaatst ons niet in een soort droom waarvan men zou kunnen zeggen dat hij hol is; integendeel, we bevinden ons in een toestand van volledig ontwaakt zijn - men zou zelfs zeggen dat juist degene die praat, schrijft en telefoneert de slapende is -, we bevinden ons als het ware in een toestand van alert-zijn, maar dan een alert-zijn dat niet is gericht op het aflopen van het mechaniek, het spel der gelaatsuitdrukkingen, het berekenen van de volgende stap, de stormloop van de uiterlijke schijn: we zijn op iets anders geattendeerd, het is of we aan het luisteren zijn, daar, achter ons hoofd, zou je zeggen, in die ruimte die steeds maar vibreert, die wijde stroom, en soms merken we dat er veranderingen in intensiteit optreden, veranderingen van ritme, een plotselinge pressie, alsof een vinger van licht daar druk uitoefende, iets aanwees, ons op een bepaald punt staande hield, zijn lichtstraal erop richtte. En dan spreken we dat woord uit, zonder te weten waarom, we maken dat gebaar, of we worden er integendeel van weerhouden, dan wenden we ons dáárheen in plaats van hierheen, we hebben die glimlach paraat als onze gesprekspartner zo'n onaangename indruk maakt, of we schuiven deze in tegendeel snel van ons af wanneer ze zo goed bedoeld lijkt. En alles klopt volkomen, op de seconde nauwkeurig. Het is precies wat je moest doen, moest zeggen, waarheen je je moest wenden, de catastrophe die werd vermeden, de ontmoeting die noodzakelijk was - twee dagen of twee uur later begrijpen we op wonderbaarlijke wijze de zin of de precisie van ons handelen. Je zou zeggen, dat je het functioneren van de waarheid binnen gaat.

En dan begint een eerste verschijnsel ons op te vallen. De aanwijzingen die tot ons komen, de waarnemingen, de druk die wordt uitgeoefend, lijken op geen enkele manier op wat er van boven komt als men het stijgende pad volgt: het zijn geen openbaringen, geen inspiraties, visioenen of verlichtingen, noch al die

tamtam van de hogere mentale lagen. Het werkt schijnbaar allemaal heel bescheiden en heel materieel, het lijkt iets dat zich hecht aan het geringste detail, aan het kleinste ademtochtje dat voorbij komt, aan de hoek van de straat, aan dat automatische gebaar, aan die duizenden bewegingen die komen en gaan. Men zou bijna zeggen dat het functioneert met beide benen op de grond.

Maar aanvankelijk functioneert het nog niet zo zeker. We worden ieder ogenblik weer door het oude mechaniek gegrepen, door onze gewoonte om gedachten te vermalen, te oordelen, af te leiden en te berekenen, en onmiddellijk lijkt er dan als het ware een sluier te vallen, lijkt het of er een scherm wordt geplaatst tussen die stille helderheid daar achter ons en het moeizame gekrioel van hier: de verbindingen zijn gestoord. Dan moet er opnieuw een stap naar achteren gedaan worden, moet die wijde ruimte opnieuw worden teruggevonden - en die irriteert ons, ze lijkt niets te willen zeggen, ons volkomen te laten barsten, ze stelt een neutrale stilte, een onbeweeglijk wit tegenover de vraag die we haar stellen en die toch een onmiddellijk antwoord zou eisen. En dan geven we het weer op en zetten het mechaniek weer aan de gang - om te merken dat van achteren alles wit was omdat we ons van voren niet moesten verroeren! en dat de tijd van het antwoord nog niet was gekomen. We struikelen en houden vol, we hebben vertrouwen en zijn onhandig, daar aan de buitenkant (of aan de voorkant), wanneer de omstandigheden behendigheid of gevatheid zouden eisen, zodat zij die zich volgens de oude rede gedragen ermee kunnen spotten, zoals ook de dapperste onder de mensapen wellicht de spot dreef met het gestuntel van de aspirant-mens: we missen de tak. We vallen en staan weer op. En we gaan verder. Maar naarmate onze "de-mechanisering" terrein wint, steeds vastter grond onder de voeten krijgt en steeds perfecter wordt, worden geleidelijk aan de verbindingen helderder en onze waarnemingen juist en nauwkeuriger: dan beginnen we heel dat verwarde netwerk te ontwarren dat ons vroeger de logica zelve leek. In die rustige helderheid nemen we een heleboel bewegingen waar die van beneden komen, van buiten, van de ander; het is een elkaar

kruisen van trillingen, een cacafonie van minuscule impulsjes, een slagveld, een arena waar duistere krijgers heen en weer trekken, doffe stoten, zwarte flitsen, microscopisch kleine wilsimpulsjes die elkaar grijpen. En plotseling valt daar een heel klein druppeltje van ons stille riviertje naar binnen - zonder dat men het wil, zonder dat men het zoekt, zelfs zonder dat men het roept - en alles maakt zich uit elkaar los, valt weg en wordt uitgewist en opgelost, en dat gezicht daar voor ons, dat ruwe omstandigheidje, die harde knoop, die koppige tegenstand verdwijnt, smelt en wordt gladgestreken en als door betovering opengebroken. Men begint de zaak meester te worden.

Maar het is een merkwaardig soort meesterschap: het gehoorzaamt ons helemaal niet! In tegendeel, zodra men het in werking wil stellen, maakt het dat het weg komt, glipt het tussen je vingers door, drijft het de spot met je, en laat het je even dom staan als de leerling van een beeldhouwer, die de beitelslag van de Meester wil nabootsen: je slaat ernaast. Je slaat je zelfs op je vingers. En je léért. Misschien leer je wel om niets te willen. Het is echter wel een beetje ingewikkelder dan dat (ingewikkelder van òns standpunt uit bekeken, natuurlijk, omdat van die kant uit alles ingewikkeld is, het is de ingewikkeldheid zelve.) In feite is het heel simpel. Men leert de wet van het ritme kennen. Omdat de Waarheid een ritme is.

Ze kenmerkt zich door stromen, plotselinge stortvloed, trage ruimten die in elkaar verzinken als een zee in een diepere zee, als een grote vogel in het blauwe oneindige; ze dringt plotseling aan, vertoont uiterst kleine diamanten puntjes, die zich een weg banen en doorbreken, grote witte stilten als een steppe in de eeuwigheid der tijdperken, als een ondoorgroendelijke blik die door leven na leven heen ziet, oceanen van pijn en moeite, continenten van onderweg zijn, eindeloze paden van gebed en vurige liefde; ze kenmerkt zich door heftige uitbarstingen, door een wonderbaarlijk plotseling optreden, door een langdurig, onmetelijk geduld dat iedere stap begeleidt, iedere handeling, ieder beven van zijn, als het murmelen der eeuwigheid die de minuut schraagt. En

achter dat ogenblik of het wapengeflonker, achter de wijde traagheid die haar sleep van oneindigheid ontvouwt, het brandende punt dat schittert, het bevelende woord, de dwingende druk, bevindt zich steeds als het ware die stille helderheid, een kristallen afstand, een nootje van sneeuw dat eindeloos gereisd schijnt te hebben, gereisd door ruimten van kalm licht, doortrokken van een oneindige lieflijkheid die schouwt, bepareld met de druppeltjes van een wijde, zonovergoten weide, waar geen lijden is, waar zich niets afspeelt, niets bezig is te ontstaan - een wijde ruimte die het nootje draagt, de handeling draagt, het woord draagt, en de ruwheid van de handeling ontspringt aan een onpeilbare Vrede, waar de geluiden van de tijd, de stappen der mensen en de deining der moeiten zich hullen in de mantel der eeuwigheid en al genezen zijn, al voorbij en uitgeschreeuwd. Want de Waarheid draagt de wereld als in een wijd gewaad van lieflijkheid, als in een hemelse oneindigheid waarin onze zwarte vogels verzinken, onze paradijsvogels, de narigheden van hier en de narigheden van ginds, grijze vleugels en roze vleugels. Alles wordt één, alles past zich in die noot aan elkaar aan en wordt zuiver, alles is eenvoudig en smetteloos, het laat geen spoor achter, geen enkel teken, geen enkele twijfel, omdat alles aan die muziek ontspringt en de hele kleine handeling van het moment in harmonie is met een grote pulsring, die zich nog zal voortzetten als wij er allang niet meer zijn.

Maar wanneer dat "ik" tussenbeide komt, al is het maar een minuutje, de kleine tegenstroom, het kleine zelf, de hardheid die zich vasthaakt, het eigen willetje, dan loopt alles verkeerd, het knarst en vlecht, en het wil of het wil niet, het aarzelt, het werkt op goed geluk - er treedt ogenblikkelijk verwarring op: de handeling heeft consequenties, alles heeft consequenties, de herinnering wordt moeizaam, het spoor kleverig, alles wordt moeilijk. Want het is niet voldoende om een helder hoofd te hebben, we moeten óveral helder zijn.

In die stille helderheid, daarachter, ontdekken we immers een tweede zone van verwarring, lágér (het pad gaat bepaald naar beneden). Naarmate het mentale mechaniek wat tot rust komt,

merken we hoezeer het alles overdekte - ons hele bestaan, de minste handeling, de geringste knippering van het oog, de minste vibratie, als een gulzige hydra in eeuwigdurende expansie - en men ziet de vreemde fauna die het overdekte duidelijk aan het licht komen. Dit is geen arena meer, het is een voortwoekerend moeras, waarin allerlei psychologische microben krioelen: een zwerm minuscule reflexen, als de ontspanningsstoot van een amoëbe, semi-automatische reacties, ongecoördineerde impulsen, begeerten bij duizenden, en de dikste, kakelbonte vissen van onze instinctieve neigingen, onze ingekankerde voorkeuren en afkeren, onze "natuurlijke" affiniteiten, en heel het cacofonische spel van sympathieën en antipathieën, van aantrekking en afstoting - een raderwerk dat teruggaat tot het Precambrium, een geweldig overblijfsel van de gewoonte om elkaar te verslinden, een waanzinnige veelkleurige werveling, waar keurverwantschappen maar nauwelijks het verlengstuk zijn van smaak-affiniteiten. Er bestaat dus niet alleen een mentaal mechaniek, maar ook een vitaal. We begeren, we willen. En helaas willen we allerlei tegenstrijdige dingen, die zich vermengen met de tegenstrijdige dingen van de buurman, en die een blind mengelmoes vormen, en we weten zelfs niet of de overwinning van het kleine willetje van vandaag niet onze nederlaag van morgen voorbereidt, noch of de bevredigde begeerte, de strenge rechtshandhavende deugd, de edele voorliefde, het goedbedoelde "altruïsme", het beginselvaste ideaal, niet de een of andere ramp uitlokt die nog erger is dan het kwaad dat we wilden genezen. Die hele vitale cacofonie, die openlijk haar mentale etiketten en rechtvaardigingen draagt, met haar hoogdravende geredeneer en gefilosofeer over haar wonderbaarlijke en onverbiddelijke beweegredenen, verschijnt in die stille open plek in het bos, waar we voortaan plaats hebben genomen, als het ware in haar ware gedaante. En ook daar passen we geleidelijk aan het proces der de-mechanisering toe. In plaats van ons te laten overspoelen door onze gewaarwordingen, emoties, voorliefdes en afkeren, zekerheden en onzekerheden, net als het dier in zijn klauwen (maar zonder de zekerheid van het dier), doen we een

stap naar achteren, houden we even stil, laten we de storvloed voorbij gaan, de reflex, het beslissende oordeel, de troebele of minder troebele emotie - maar hoe dan ook, het is een vertroebeling in het heldere kleine water dat daar achter vloeit, in die onmiskenbare zonnestraal: plotseling wordt het ritme verbroken, het water is niet helder meer, de straal wordt versnipperd. En die onderbrekingen en storingen, dat tegen elkaar indruisende zich indringen, wordt hoe langer hoe onverdraaglijker: het lijkt wel een plotseling zuurstofgebrek, een duik in de modder, een verblinding die niet om te harden is, het uit elkaar springen van het liedje op de achtergrond dat het leven zo glad en ruim en ritmisch maakte, net als de grote prairie onder de adem van de passaatwind van elders.

Want waarlijk, op de achtergrond en rondom en overal, bevindt zich een waarheidsritme, een wijde stille stroom, een zwaar-teloze uitgestrektheid van tijd, waar dagen, uren en jaren de onaantastbare beweging van sterren en manen lijken te volgen, te klimmen en te dalen, als een golfbeweging uit de diepten der tijden, zich in harmonie lijken te bewegen met het totale verloop, en de voorbijgaande kleine seconde lijken te vullen met een eeuwigheid van zijn.

We hebben daar plaats genomen, in die kleine open plek in het bos; zij is onze basis, onze grote open ruimte die overal helder is, onze Himalaya der boulevards, ons heel kleine, onveranderlijke lied. En tenslotte merken we dat het niet nodig is te "doen" of "niet te doen", tussenbeide te komen of niet, of Meester te zijn: het is voldoende om er te zijn, om er góed te zijn, en het maar te laten vloeien, dat kleine ritme in de dingen, die heldere cadans in de duisternis der omstandigheden, die stille lichtstraal over alle levende wezens. En dan wordt alles geregeld, gewoon, op een wonderlijke manier, zonder dat je weet waarom, door het simpele feit dat je er *bent*. Schaduwen worden opgelost, alles wordt op orde gebracht, vrede en harmonie doorgegeven en het ritme gecorrigeerd - want feitelijk bestaat er geen kwaad, geen vijand, geen tegenspraak: er bestaan alleen slecht op elkaar afgestemde

ritmes. En wanneer we zelf zijn afgestemd, dan is alles op elkaar afgestemd - alleen niet volgens onze ideeën van goed en kwaad, van gelukkig of ongelukkig, van falen of succes, maar volgens een andere orde, die zich geleidelijk aan openbaart als onfeilbaar en ver vooruit ziend - een orde van waarheid.

En iedere minuut wordt helder. Ieder gezicht achter zijn schaduwen, iedere omstandigheid achter haar tumult, iedere stap van het toeval, ieder ongeluk, iedere val openbaart zijn zin en als het ware een kern van zuivere waarheid die zich probeert te manifesteren. Dan is er geen oordeel meer, zijn er geen verkeerde reflexen, is er geen haast en geen spanning meer en geen begerigheid, geen angst om te verliezen of niet te hebben, geen verwarrende onzekerheid of snel uit de droom geholpen zekerheid: er bestaat alleen *dat*, dat vloeit en dat wáár is, en dat alleen maar steeds méér waar wil zijn, want de Waarheid, dat is de grote lieflijkheid van te leven, de vrede van te zijn, de wijsheid van te zijn, de precisie in het gebaar en de volmaaktheid van het moment.

We zijn een nieuw bewustzijn binnen gegaan, een waarheidsbewustzijn.

En wederom treft ons hetzelfde verschijnsel: het is geen subliem bewustzijn, zoals dat wat men ontdekt op de toppen van de Geest, die slechts acute hoogtepunten van het ik zijn; er zijn daarbinnen geen flonkeringen, en toch hele kleine vonkjes die onze seconden bevolken met de lieflijkheid der eeuwigheid; geen verbijsterende onmetelijkheden, en toch kleine open plekjes in het bos, waar het ieder moment goed ademen is; geen kosmische visioenen, maar kleine druppeltjes waarheid die ieder punt met een totale zin lijken te vullen; geen profetieën en orakelspreuken, geen extasen, geen openbaringen, maar een simpele heldere blik, die doet wat er gedaan moet worden en wanneer het gedaan moet worden, en die bescheiden de wonderen voorbereidt die gaan komen; geen grote revoluties, maar de kleine revolutie van ieder ogenblik rond een onwaarneembare zon in het hart der dingen; geen grote dingen en geen kleine: de gelijkmatigheid der waarheid, die met iedere stap en iedere handeling groeit. Men zou bijna spreken van een

bewustzijn van de Waarheid der Materie.

Dit is het grote nieuwe Feit in de wereld. Het is het nieuwe bewustzijn, dat door Sri Aurobindo werd aangekondigd. Het is het microscopisch kleine begin van een aarde-der-waarheid. En omdat de wijzen van weleer het niet hadden gezien (of omdat de tijd er nog niet rijp voor was), hebben ze de hoge toppen beklommen op zoek naar de hemel. Maar de hemel bevindt zich in ons midden: hij groeit onder onze ogen, hij wordt versterkt door ieder obstakel, ieder gebaar van waarheid, iedere seconde die waarlijk wordt geleefd; hij tekent zijn lieflijke heuvels onder onze verbaasde stappen en trilt onmerkbaar in die kleine uitbarsting van zijn, ontruikt aan onze grote braakliggende terreinen.

6. Het verscheuren der grenzen

We waren op zoek gegaan naar een zelf in dat hele mechaniek binnen en buiten, we hunkerden zo erg naar iets dat niet die genetische optelsom was, die wettelijke fictie, die levensloop die wel een doodslaan lijkt, die optelsom van onze feiten en handelingen waarvan het totaal nul is, of in de eeuwigdurende hoop op ik-weet-niet-wat, die top van het bestaan die zich steeds aan ons onttrekt en daarginds voortglijdt, naar een andere golfbeweging, die slechts de meer of minder gelukkige herhaling is van hetzelfde computer-programma, met de ouderlijke chromosomen, studies, formaties en deformaties; iets dat wat anders is dan die akentas die men onder zijn arm draagt, of de stethoscoop, de vulpen, de som van onze gevoelens, de som van onze gedachten die toch altijd hetzelfde zijn, of het totaal van een duizendtal gezichten en ontmoetingen, die ons als nog steeds dezelfde mensen, en nog steeds alleen, achterlaten op ons ik-eilandje dat we niet zijn, dat een miljoen dingen is die uit het lood geslagen werden door wat buiten ons is, in onze omgeving, boven ons en beneden ons, uit het lood geslagen door het leven, de wereld en de mensen - waar is mijn zelf, wie ben ik eigenlijk daar binnenin, waar ben ik? En die vraag was zo verstikkend geworden, dat we op zekere dag een stap naar buiten deden - een stap in een niets dat misschien iets was, maar dat was alles, de enige uitweg uit het loden eiland. En geleidelijk aan zagen we in die kleine lege afstand tussen die schaduw van een mechanisch zelf en dat iets (of dat niets) dat dit alles bekijkt, in onszelf een hunkering opvlammen, een verlangen dat hoe langer hoe intenser en vlijmender werd naarmate de duisternis dichter werd, in ons en om ons heen, een vlam van ik-weet-niet-wat, die brandde in die verpletterende onbeduidend-

heid. En langzaam, langzaam aan, als de aanvang der dageraad in de nacht, als een verre stad in de nevel, hebben we flauwe knipperlichtjes zien opdoemen, vage aanwijzingen, zó vaag, dat het net lichtsignalen over de duistere zee leken, waarvan men niet weet of ze zich nu op twintig meter afstand bevinden of op tienduizenden, en of het niet de weerspiegeling is van de een of ander ster, het fosforiseren van lichtgevende diertjes in de golven. Maar zelfs dat niets was al iets in een wereld waarin er van A tot Z helemaal niets was. En we hielden vol. Die vlamme hunkering heeft zich in ons genesteld (of buiten ons, of in onze plaats?), ze was onze makker geworden, onze aanwezigheid in de afwezigheid van alles, ons oriëntatiepunt, het meest intieme in ons dat steeds maar brandt, en dat is alles. En hoe groter ze werd, hoe meer ze daar in ons begon te roepen, vreselijk begon te roepen in dat lege en verstikkende niets, des te duidelijker werden de signalen, des te meer vermenigvuldigden deze zich en ontvlamden ze overal onder onze schreden, als om ons te zeggen: "Zie je wel, zie je wel?", alsof het roepen om de nieuwe wereld deze geboren deed worden, alsof er iets antwoord gaf. En die broze lichtpunten verbonden zich, werden vaster, gingen lijnen trekken, coördinaten, vaargeulen, en we begonnen een ander land binnen te gaan, een ander bewustzijn, een andere manier van functioneren - maar waar is in dit alles dat zelf, waar is nu degene die stuurt en bezit, die wonderlijke reiziger, dat centrum dat noch de aap noch de mens eigen is?

Toen hebben we goed naar links en naar rechts gekeken: waar ben ik, wie ben ik?... Er is geen ik! Geen spoor, geen rimpel, waartoe dient het? Die kleine schaduw aan de voorkant is er die zich gevoelens, gedachten, vermogens en niveau's toeëigende, en ze ophoopte als een bedelaar die bang is bestolen te worden, bang om niet te hebben; die op zijn eilandje zat op te potten en omkwam van de dorst, altijd maar dorst, temidden van het fraaie watervlak; die verdedigingslinies optrok en zijn kastelen oprichtte tegen die onmetelijkheid die te groot voor hem was. Maar we hebben het loden eiland verlaten, we hebben het sterke kasteel,

dat helemaal niet zó sterk was, gelaten voor wat het was. En we hebben ons in een andere stroom begeven die onuitputtelijk leek, een schat die zichzelf onbekommerd verkwist: wat viel er nog van dat ene moment vast te houden - het volgende moment had een andere rijkdom; wat viel er nog te bedenken en te voorzien - het leven organiseerde zich volgens een ander plan dat alle oude plannen vrijdelde, en dat soms een seconde lang, alsof het in lachen uitbarstte, iets wonderbaarlijks, iets onverwachts liet doorschemeren, een plotselinge vrijheid, een volledig uit zijn verband rukken van het oude programma, een kleine lichte wet, die tussen onze vingers door liep, die de deuren opende, die in één klap de onontkoombare gevolgen en alle oude ijzeren wetten ondersteboven keerde, en ons een moment verbluft op de drempel van een onvoorstelbaar zonovergoten zijn achterliet, alsof we in een ander zonnestelsel terecht waren gekomen - dat misschien wel helemaal geen stelsel is - alsof het doorbreken van de grenzen van het innerlijke mechaniek een analoog doorbreken van de grenzen van het uiterlijke mechaniek had uitgelokt. Misschien wel omdat we geconfronteerd worden met één en hetzelfde Mechaniek: de wereld van de mens is wat hij denkt dat zij is; haar wetten zijn de ketening van zijn eigen ketening.

Toch is er een zekere logica in die andere zijnswijze, en juist die andere logica moeten we zo mogelijk te pakken zien te krijgen als we bewust de doorgang naar die andere toestand tot stand willen brengen, niet alleen in ons innerlijk leven, maar ook in het leven aan de buitenkant. Men moet de regels van de overgang kennen.

Eerlijk gezegd geven deze zich niet gemakkelijk prijs - omdat ze te eenvoudig zijn. Men moet onvermoeibaar experimenteren, kijken, observeren, en vooral - vóór alles - op de kleintjes letten. En we veronderstellen dat de mensapen van weleer, die probeerden mens te worden, het geheim van de andere toestand stapje voor stapje hebben moeten vinden door duizenden flitsende momentjes, waarin ze merkten dat die geheimzinnige kleine vibratie, die zich steeds tussen henzelf en hun mechanische handeling schoof, het vermogen had hun handelen en het resultaat

van hun handelen te wijzigen: een niet-materieel principe begon op listige wijze de materie en de wetten van het in de bomen klimmen te veranderen. En tenslotte, zoals we verder veronderstellen, werden ze wellicht getroffen door de onbenulligheid van de beweging die zulke verstrekkende gevolgen ontketende (en ongetwijfeld was het om die reden, dat het hun zo lang ontsnapte, het was te simpel): “het” was niet te wijten aan omvangrijke activiteiten, aan geweldige apenondernemingen, maar aan heel kleine handelingen, aan dat steentje langs de kant van de weg, dat men toevallig oprapt en een ogenblik in de hand houdt, aan het spelletje van de zon op die ene groene loot temidden van alle miljoenen loten in het woud, die zo op elkaar lijken en zo nietig zijn. Maar die groene loot en dat steentje, die bekijkt men op een andere manier. En in dit verschil ligt alles besloten.

Voor degene, die de nieuwe wereld zoekt, bestaan er dus geen dingen die te onbenullig zijn, en de geringste schommeling van de innerlijke trillingsmodus wordt zorgvuldig genoteerd, tesamen met de handeling die daarmee gepaard gaat, de omstandigheid die zich voordoet, het gelaat dat voorbij komt - maar we zeggen terecht “vibratie”: het denken heeft er erg weinig mee te maken, dat behoort tot de oude mentale gymnastiek en heeft nauwelijks méér invloed op het nieuwe bewustzijn dan het klimmen in bomen invloed had op het eerste denken. Het is veeleer een innerlijke kleurverandering, een spel van vluchtige schaduwen en kleine beetjes zon, van luchtigheden en logheden, van een oneindig kleine verandering in ritme - van schokken en rustig voorbij stromen, of van een plotselinge druk die je doet opkijken, van onverklaarbare verhelderingen, gevoelens van onbehagen of ondergedompeld worden. Nutteloosheden zijn er niet, er zijn geen zinloze loten in het bos, geen belemmeringen, geen dingen die vermeden moeten worden, geen noodlottige omstandigheden, ongunstige plaatsen, ongelegen ontmoetingen, ongelukkige samenlopen van omstandigheden - alles is bruikbaar voor wie de nieuwe wereld zoekt, alles is zijn terrein van onderzoek... Men zou bijna zeggen dat alles hem *gegeven* is om hem het vak te leren. En

de zoekende begint de vinger te leggen op de eerste overgangsregel: alles gaat zoals het gaan moet, alles sluit zich daar geheel bij aan! Er bestaan geen belemmeringen, geen tegenstanders, geen obstakels, geen ongelukken, geen negatieve dingen - alles is uiterst positief, alles geeft ons aanwijzingen en drijft ons naar de ontdekking. Er bestaan geen onbelangrijke dingen, er bestaan alleen momenten van niet bewust zijn. Er zijn geen ongunstige omstandigheden, er zijn alleen verkeerde houdingen.

Maar wat voor houding is dat dan, die het nieuwe bewustzijn aan het daglicht doet springen, wat is dat voor blik, die het hele verschil maakt? De houding is eenvoudig, dat hebben we al gezegd: men moet zich om te beginnen losmaken uit het mechaniek en leven in die ruimte erachter. We zeggen wel “achter”, maar eerlijk gezegd weten we niet zo goed of er wel een voor en een achter is, een hoog en een laag; het is slechts een afstand nemen van “onzelf”, van de oude schaduw, een soort overheersende en teruggetrokken positie, alsof die schaduw deel uitmaakte van een schilderij, dat men bekeek temidden van veel andere dingen - maar *wie* bekijkt er dan? Waar is dat zelf dat kijkt?... En ook daar is het een vreemd zelf dat ik niet ben. Je zou zeggen, dat “ik” niet meer in het lichaam ben, in het middelpunt van het mentale en vitale spinneweb, maar dat het lichaam in mij is, samen met een heleboel andere dingen. En hoe vollediger men zich uit het mechaniek losmaakt, des te meer lijkt dit zelf zich uit te breiden, lijkt het vele punten te raken, in staat te zijn op talrijke verschillende plaatsen te leven, zonder dat de afstand problemen schept, alsof het niet meer van de zintuigen afhankelijk was, en misschien zou het wel ontelbaar veelvoudig kunnen leven, hier of ginds, al naar gelang van de richting van de lichtstraal. Het is een ontelbaar zelf.

De basisvoorwaarde lijkt dus die kleine heldere ruimte “op de achtergrond” te zijn, die aanzwellende stroom: de atmosfeer moet helder zijn, anders raakt alles in de war en heeft men er helemaal geen overzicht meer over, is het ’t gewone oude mengelmoes. Maar die helderheid is slechts een basisvoorwaarde *voor* iets anders: het werktuig wordt schoongemaakt voor de dienst. En we

komen op onze vraag terug: wat is dat voor blik, die het nieuwe bewustzijn “opgraaft”?... Want het gaat wel degelijk om “opgraven”, het is al voor handen, het ligt niet miljoenen kilometers ver verwijderd in de hemelen of de ruimte. Het is zó dichtbij dat men het niet ziet, het ziet er zó onooglijk uit, dat men eraan voorbij loopt, net als de aap die duizend keer de rivier langs loopt, zonder de energiestroom te zien die zijn wereld zou kunnen veranderen.

We zien de dingen verkeerd, omdat we alles zien door het vervormende prisma van het mechaniek, en het is ontelbaar en subtiel, dat mechaniek, het is tot stand gekomen uit de gewoontes van duizenden jaren, die in hun duivelse slechtheid even vervormend zijn als in hun wijsheid: het is een overblijfsel van de mensaap, die barrières heeft moeten opwerpen om zijn leventje te beschermen, zijn familietje, zijn stammetje, die hiér verdedigingslijnes heeft moeten opwerpen en dààr, die grenspaaltjes heeft moeten zetten, en die in het algemeen zijn hachelijke leven zeker heeft moeten stellen door het te fixeren in een individueel en collectief ik-pantser. Dus bestaat er het juiste en het onjuiste, het goede en het kwade, het nuttige en het schadelijke, het toegestane en het verbodene - en geleidelijk aan stompen we af in een geweldig politie-netwerk, waarin we nauwelijks de geestelijke vrijheid hebben om adem te halen; en nogmaals, zelfs de lucht is vervuild door ontelbare tafelen met tien geboden, die zich net een trapje hoger bevinden dan de lucht die is vervuild door de uitlaatgassen van onze machines. Kortom, we zijn doorlopend bezig de wereld te “verbeteren”. Maar we beginnen te merken, dat die verbetering niet zo veel beter is. Geen seconde laten we na de dingen door onze veelkleurige brillen waar te nemen, zodat we ze zien in het blauw van onze hoop, het rood van onze begeerte, het geel van de moraal en alle kant-en-klare wetten, en in het zwart, in de eindeloze grauweheid van het mechaniek, dat maar door en maar door draait tot in der eeuwigheid. De blik, de ware blik, die het vermogen zal hebben ons uit deze mentale betovering te bevrijden, is dus een blik die zich helder op de dingen zal kunnen richten, zonder deze onmiddellijk te “corrigeren”: zich daar op

richten, op dat gelaat, die omstandigheid, dat object, zoals men zijn blik richt op de oneindige zee, zonder te proberen iets te weten te komen of te begrijpen - vooral niet te begrijpen, omdat dat weer het oude mechaniek is dat alles wil fixeren -, zich laten dragen door dat stille, vloeiende oneindige, te baden in wat men ziet, zich in de dingen te laten meedrijven, tot er langzaam aan, als van heel ver weg, als vanuit de stille diepten der zee, een waarneming opduikt van dat wat we gezien hebben, van de verwarrende omstandigheid, van een gelaat dat ons nabij is; een waarneming die geen gedachte is, geen oordeel, en nauwelijks een gewaarwording, maar die als het vibratiegehalte van dat iets zelf is, als zijn bijzondere zijnsmodus, zijn zijnskwaliteit, zijn hoogst individuele muziek, zijn relatie met het grote, overal vloeiende Ritme. Dan gaat de zoekende der nieuwe wereld geleidelijk aan als het ware een vonkje zuivere waarheid zien in het hart der dingen, in de kern van de omstandigheden, van dat gelaat, van het ongeluk, een kleine uitroep van waarachtig zijn, een ware vibratie onder alle zwarte, gele, blauwe en rode camouflage - iets dat de waarheid van ieder ding is, van ieder wezen, iedere omstandigheid, ieder ongeluk, alsof de waarheid overal was, op ieder moment, bij iedere stap, maar alleen vermomd in het zwart. Dan zal de zoekende de vinger hebben gelegd op de tweede overgangsregel en het grootste van alle eenvoudige geheimen: zie de waarheid die overal is.

Gewapend met deze twee regels en het hechte fundament van zijn zonovergoten positie, die stille open plek in het bos, gaat hij die de nieuwe wereld zoekt de diepte van een groter zelf binnen, dat misschien wel oneindig is, dat die straat en die mensen omhelst en alle handelingetjes van het moment; hij gaat rustig zijns weegs, als gedragen door een groot ritme, dat ook al die mensen en al die dingen om hem heen draagt, die duizenden ontmoetingen, die Joost mag weten waarvandaan komen en daarginds ergens weer verdwijnen: hij observeert die kleine schaduw, die daar maar gaat, die al zo lang lijkt te gaan, die misschien al vele levens lang loopt en dezelfde handelingetjes herhaalt, die hier en daar struikelt, dezelfde woorden uitwisselt in de sfeer van de tijd, en alles lijkt zo

op elkaar, alles is zo doortrokken van lieflijkheid, dat die straat en die mensen en die voorbijgaande ontmoetingen versmolten lijken in dezelfde stroom, ontsprongen uit de diepten der nacht, teruggekeerd uit een gelijkkluidend verhaal onder de hemel van Egypte, India of de Loire, vandaag of gisteren of vijfduizend jaar geleden - en wat is er werkelijk veranderd? Dat wezentje beweegt zich voort met zijn vuur van waarheid, zijn vuur van het zo intense verlangen daar temidden van die stormloop der tijd - een vuur, dat is misschien alles wat hij werkelijk is, een kreet om te zijn, uit de diepten der tijden, een schreeuw die altijd weer dezelfde is in die onmetelijke stroom der dingen. En wat roept het, wat schreeuwt het, dat wezentje? Bevindt het zich niet in die wijde, aanzwellende zonovergotenheid, dat ritme dat alles draagt? Het is en het is niet, het staat met één been in een stille eeuwigheid, en met het andere struikelt het, tast het rond - met het andere been staat het in een klein vuur-zelf, dat die seconde tijd, dat lege gebaar, die stap temidden van duizenden andere die net zo zijn, zou willen vullen met een totaliteit van waarachtig bestaan, dat even waarachtig is als alle duizenden jaren bij elkaar, met een precisie die even noodzakelijk is als de banen der sterren boven zijn hoofd, en dat zou willen dat alles waar is, wáár, hélemaal waar en van zin vervuld, in deze enorme maalstroom der ijdelheid; en dat zou willen dat de lijn die hij kruist, de straat die hij oversteekt, de hand die hij uitsteekt, het woord dat hij laat vallen, opgaat in het grootse vloeien der werelden, in het ritme der sterren, in de lijnen, de ontelbare lijnen die dit heelal doorkruisen en een samenzang vormen, een waarheid waarin alles en ieder deel van het al besloten ligt. Dan kijkt hij naar de kleine dingen die voorbij gaan, hij vult ze met het vuur van zijn bede, hij bekijkt steeds meer die kleine waarheid, die overal is, alsof ze, door zijn vuur tot bestaan gedwongen, aan het daglicht ging springen.

En het is waar, dat de wereld onder onze ogen begint te veranderen, en dat er niets onbeduidends meer is, niets meer gescheiden van de rest. We dragen bij tot een grote, alles omvattende geboorte. Onze simpele blik heeft een merkwaardige na-

sleep, ieder klein gebaar een echo die zich verspreidt. Maar ook daar is de geboorte schuchter, het zijn kleine versnipperde aanzettes tot een geboorte. De zoekende houdt verbaasd stil bij her en der verspreide doorbraakjes, feiten die ogenschijnlijk geen verband met elkaar houden, een beetje net zoals die mensaap van weleer naar die buigzame tak keek, naar die liaan en die vuursteen die in het rond lagen, vóór hij ze bij elkaar zocht om er een boog van te maken en zijn prooi in volle vaart te grijpen. Hij kent de samenhangen niet, - die moeten bijna uitgevonden worden. Onze uitvindingen echter zijn slechts de ontdekking van wat er al is, net als de rivier en de liaan in het bos. Een nieuwe wereld wil zeggen: het ontdekken van nieuwe samenhangen. Zo bevinden we ons nu in het tijdperk van de tweede inkeer tot onszelf, en de uitvinding, de ware uitvinding, is niet meer het met elkaar in verband brengen van twee materiële objecten door het subtiele fenomeen van de gedachte; het is het in verband brengen van diezelfde materie met het nog veel subtieler fenomeen van een tweede bewustzijnsgradatie, die stil is en gedachteloos. Ons tijdperk is niet meer dat van het perfectioneren van de materie door de materie, van het verruimen van de materie door er nog andere materie aan toe te voegen - we komen al om van ademnood in die monsterachtige overdaad die ons vastkluistert en die in wezen niet meer is dan een “verbeterde” apentechniek -, maar het is het tijdperk van de transformatie van de materie door dat veel subtieler vermogen, of misschien liever de tijd waarin de materie er toe moet worden gebracht het eigenlijke waarheidsvermogen te openbaren dat zij bevat.

*

* *

Het is moeilijk om uit die duizenden microscopisch kleine ervaringen voorbeelden te kiezen, want we weten maar nauwelijks of het wel ervaring is, een toevallige samenloop van omstandigheden of verbeelding. Ze herhalen zich echter, ze zijn hardnekkig, alsof een onzichtbare lichtvinger onze schreden leidde, ons handelen even stopte, op subtiele wijze druk uitoefende op het een of andere plekje, tot we het begrepen hebben - en dan valt die druk weg en gaan we verder naar een ander punt, dat met dezelfde hardnekkigheid steeds weer lijkt terug te keren. Een ervaring wil zeggen: duizenden ervaringen die niet te kennen zijn: er bestaat geen recept, geen gebruiksaanwijzing, men moet gewoon maar lopen, struikelen en weer doorlopen, tot er plotseling een klein "oh!" is, dat duizenden gaatjes vult.

Die "ervaringen" bestaan uit twee soorten, positieve en negatieve, en ze gaan uit van de kleine subjectieve eenheid die wij zijn, om zich uit te breiden tot de grote objectieve eenheid waarin we ons bewegen. Dan komt er een moment waarop de subjectiviteit met de objectiviteit versmelt, de kleine materie met de grote, en alles zich beweegt in één enkele stroom. Dat is het verscheuren der grenzen.

De meest voorkomende ervaring onder die ontelbare eerste doorbraakjes is het wederzijds doordringen en versmelten van binnen en buiten, maar dan net andersom als wat er gebeurt in het materialistische mechaniek. Daar roept een tik op onze vingers verwarring op in onze innerlijke substantie, terwijl hier verwarring in onze innerlijke substantie een schok op het materiële vlak oproept. En die ervaring herhaalt zich duizenden malen en op alle lagen van ons wezen, opdat we het proces goed zullen begrijpen. Eerst is de ervaring negatief, ze krijgt ons te pakken door een zwakke plek in onze wapenrusting, alsof een fout altijd de poort was tot een groter waarheid. Dan zijn we wèg uit ons open plekje in het bos, weer opgeslokt door het mechaniek (eigenlijk zou je moeten zeggen: door de smart, want het is echt een ik van smarten), en alle omstandigheden beginnen zich op listige wijze te veranderen, soms zelfs op zo'n opvallende manier, dat het op

een fysiek ongeluk kan uitlopen. En toch steken daar geen kwade gedachten achter, geen oude begeerten of ontevreden onrust: we zijn alleen maar weer een beetje afgegleden in de oude gewoonte van bestaan, onder de druk van wat angst, van een verduistering zonder duidelijke reden, doordat we de kleine heldere lichtstraal een beetje verliezen. En alles begint te knarsen, er klopt niets meer, er gebeurt niets meer, iedere handeling is “ernaast”, en de voet verstuikt zich op de trap: dan vallen we terug in een soort zware inspanning, alsof we de hele tijd bezig zijn tegen een muur te duwen. Dan houden we een ogenblik in, maken ons stil, doen een stap naar achteren, steken dat vuur van verlangen weer aan, dat werkelijk net een kreet van verstikking is, en alles wordt plotseling met frisse lucht gevuld, wordt lichter, onspant zich - en de muur valt. Men heeft de grote ruimte weer onder de voeten en het ritme teruggevonden, dat muziekje in het wezen der dingen; en alle omstandigheden slaan onmerkbaar om in een andere richting, onverwacht, zwaarteloos, onvoorspelbaar, vol her en der verspreide glimlachjes, die hier en daar tevoorschijn lijken te springen en ons een teken lijken te geven. Soms lijkt het zelfs als door een wonder gearrangeerd; maar dan minuscule wonderen, die niet pochen met het tonen van hun macht, die alles in het werk stellen om te voorkomen dat we ze herkennen, en die gewoon glimlachen als we de vinger erop leggen, alsof ze zeggen wilden: wat een sufferd ben je toch!

En inderdaad voelen we ons ook grote sufferds, we komen opeens in een ongelooflijk gebied terecht, alsof overal kleine felle vuurtjes oplichten, fantastisch en licht, verrukte en haast ondeugende knipoogjes, alsof er in duizenden hoeken deuren open gingen, overal druppels kostbaarheden parelden, en alles lijkt plotseling aan een andere wet te gehoorzamen, te leven volgens een ander ritme, alsof onze ogen eeuwenlang verkeerd hadden gekeken, en nu kijken ze goéd, de wereld wordt waarachtig, alles openbaart zich, alles is één grote openbaring! Het zou bijna voldoende zijn om te zeggen: “zo is het”, en de omstandigheden worden precies zoals we ze op dat moment gezien hebben, ze

gehoorzamen aan het bevel, stemmen er op onverklaarbare wijze mee in, alsof het een volmaakt en ogenblikkelijk samenvallen was van de materie en die blik die zich in ons geopend heeft - alles is mogelijk, alles wordt mogelijk. Men zou zeggen, dat het een wonder is, maar het is geen wonder, er bestaan geen wonderen, er bestaan alleen samenhangen die we niet vatten. En de ervaring herhaalt zich, opdat we haar goed zullen begrijpen: ze is vluchtig, fantastisch, en ontglipt ons wanneer we haar willen vangen; ze is van iets anders afhankelijk. En steeds weer komen we op dat andere punt terug, op dat iets dat lijkt naar niets, dat eenvoudig is als een glimlach, licht als de wind, en meegaand als een bloem in de zon - misschien is dat het wel, een volkomen instemmen, een soort adhesie vol zon, met alles en op ieder moment? Maar altijd is het als het ware een innerlijk ontluiken, iets dat zich opent en onmiddellijk en rechtstreeks communiceert met de materie, alsof het waarheidspunt in ons dezelfde waarheidspunten in de materie had aangeraakt, zich daar weer bij had gevoegd: alles vloeit ongescheiden, wat dat "iets" hiér wil, in dat punt van "mij", wordt ook daarginds gewild, in dat punt materie, omdat het één en dezelfde substantie is, één en dezelfde wil, één en hetzelfde alles omvattende zelf, één en hetzelfde ritme. Wonderbaarlijke einders doen zich een seconde lang voor ons open, en verdwijnen dan weer.

De zoekende is op een geheim gestoten dat moeilijk te vatten is, dat in de kiem het wonder van de nieuwe wereld bevat, even zeker als het eerste denken van de aap de wonderen van Einstein in de kiem bevatte - een vrij wonder echter, volkomen gedemecaniseerd, volkomen onafhankelijk van alle uiterlijke mechanismen, een soort spontaan van binnen uit aan het daglicht springen. Hij heeft de vinger gelegd op de derde gulden overgangsregel: van binnen naar buiten. Het leven is niet langer het effect van de manipulatie van uiterlijke verschijnselen, van het optellen en combineren van materie door het vermogen van het mechanische mentale, maar het ontplooiën van een innerlijk fenomeen, dat de waarheid van de materie bespeelt door de innerlijke waarheid -

het is een zich ontplooiën van de waarheid, in de waarheid en door de waarheid.

En wederom worden we door hetzelfde verschijnsel getroffen. Dat kleine vluchtige aan het daglicht springen heeft niets te maken met “grote dingen”, met de ongelooflijke en sensationele grote menselijke aangelegenheden: het zijn nederige wonderen, je zou zeggen: minutieuze detailwonderen, alsof de sleutel dáár lag, in die piepkleine struikelende, laag-bij-de-grondse, verraste alledaagsheid, alsof een overwinning die werd bevochten op een heel klein puntje materie in haar gevolgen werkelijk zwaarder woog dan alle reizen naar de maan en de geweldige revoluties der mensheid, die in laatste instantie toch niets veranderden.

En dit nieuwe functioneren komt ons inderdaad radicaal nieuw voor; het lijkt in geen enkel opzicht op de zogenaamde spirituele of occulte vermogens die men zich eigen kan maken door de ladder van het bewustzijn te bestijgen: het zijn geen profetische vermogens, geen vermogens om te genezen, geen vermogens tot levitatie - die duizend en een vermogens die 's werelds armzaligheid nooit hebben kunnen genezen -, het is geen vuurwerk dat een ogenblik de blik van de mens trekt om hem daarna te laten voor wat hij was, slaapdronken en met latente kanker, het is geen kortstondige ingreep van omhoog die de wetten der materie ondersteboven werpt om deze het volgende moment te laten terugvallen in haar dichte, dwarse halsstarrigheid. Het is een nieuw bewustzijn - niéuw, gloédnieuw, als een jonge loot aan de boom van de wereld -, een rechtstreeks vermogen van materie ten aanzien van materie, zonder het tussenbeide komen van iets van hogerhand, zonder afzakkende kringloop, zonder vervormende bemiddeling en zonder tijdens het traject te verwateren. De waarheid van hier beantwoordt de waarheid van ginds, onmiddellijk en automatisch. Het is een alles omvattend bewustzijn, dat zich ontelbaar en tot in het oneindig kleine bewust is van de waarheid in ieder punt, ieder ding, ieder wezen, ieder moment. We zouden kunnen zeggen dat het een goddelijk bewustzijn van de materie is, hetzelfde bewustzijn dat op zekere dag dat graan-

korreltje op onze goede aarde wierp, die miljoenen speelse graan-
korrels en die miljoenen sterren, en dat alle gradaties van zijn
ontplooiing volmaakt kent, op ieder moment, tot het kleinste
bloemblaadje toe - alles is in harmonie wanneer men in harmonie
is met de Wet. Want waarlijk, er is maar één Wet, de Wet der
Waarheid.

De Waarheid is de hoogste doeltreffendheid.

7. Het vuur der nieuwe wereld

Maar wat is dat voor een nieuw bewustzijn dat plotseling verscheen in het genadejaar 1969 van onze evolutie (rest ons nog om erachter te komen of er niet heel wat andere genadejaren zijn geweest, die zijn verdwenen onder het puin van de aarde en van andere menselijke cycli die het punt hadden bereikt waar wij ons nu bevinden, en die te gronde zijn gegaan, misschien om dezelfde redenen die ons vandaag de dag bedreigen - zijn wij de hoogste top van de grote golf der evolutie, of de n-de herhaling van een poging die al heel wat keren is gedaan, hier of in andere werelden?) Dit nieuwe bewustzijn is per slot van rekening misschien wel niet zo nieuw, maar voor ons is het nieuw geworden en binnen het terrein van de praktische verwerkelijking gekomen vanaf de dag waarop we er een relatie mee hebben kunnen aangaan - misschien zou je moeten zeggen: een nieuwe relatie. Want misschien gaat het sinds de aanvang der tijden, hier op aarde of in andere werelden, wel eeuwig om hetzelfde eeuwige Iets, waar we verschillende relaties mee aangaan, afhankelijk van de mate waarin we zijn voorbereid. Wat de orang oetan als vèr verwijderd en goddelijk voorkwam, is voor ons al dichterbij en veel minder goddelijk, maar de goddelijkheden van de toekomst moeten we ons nog veroveren, en er zal altijd nog weer méér te belichamen zijn. Dat steeds méér is de zin der evolutie en de zo verkeerd begrepen "God" die we najoegen als orang oetan of in de vorm van een of andere godsdienst of wetenschap, en als we hem niet zouden dopen, zou hij er misschien helemaal niet slechter aan toe zijn, en wij ook niet. Het gaat echter altijd om hetzelfde. Iets dat er is, dat er altijd is - alleen zijn er breukvlakken in het hart van de soort, momenten van opstijgen naar een andere toestand of een andere relatievorm.

Het is heel vanzelfsprekend dat het cameleon, aan zichzelf overgelaten, zich niets anders weet voor te stellen (aangenomen, dat het zich iets voorstelt) dan een supercameleon, uitgerust met de prachtigste kleuren en de knapste mogelijkheden om zijn prooi te vangen; zo zou ook de mollenkoningin haar hol en haar tunnels uitbreiden - hetzelfde wat wij op onze mensenmanier bezig zijn te doen. Wat is dan toch dat "punt van iets anders", dat "verbeeldingsmoment", waarin we doorstoten naar een elders dat er altijd al was, naar iets anders dat hetzelfde was, maar dan anders gezien en geschikt?

Als men het materialistische mechaniek zou moeten geloven, kan men niets uit een systeem halen dat er niet al in besloten ligt, het is slechts een kwestie van dat wat er al is, in dat balonnetje, verder te perfectioneren. In zekere zin is dit juist, maar men kan zich afvragen of een geperfectioneerde ezel ooit iets anders zal kunnen opleveren dan een ezel? Dat zou inhouden dat het gesloten materialistische systeem zich tot een definitieve armzaligheid had veroordeeld, en dat men, door alles terug te brengen tot de ontwikkelingsgraad der chromosomen en de mate van volmaaktheid van de grijze hersenmassa, zijn beste krachten had gegeven aan een supermechanisering van het mechaniek waar men van uit was gegaan (uit het mechaniek kan alleen een mechaniek ontstaan), maar de aap noch de mol noch het cameleon doen iets anders, ze tellen op en trekken af, en in wezen is ons mechaniek niet verder gevorderd dan het hunne, ook al voert het allerlei stunts uit op de maan. Kortom, we zijn geperfectioneerd protoplasma met meer omvattende vermogens en slimmere (?) ontwikkelingen, en binnenkort zullen we alles weten te meten dat nodig is om biologische Napoleons te vervaardigen en Einsteins in reageerbuisjes.

Maar toch zou onze aarde er niets gelukkiger op zijn met legioenen zwarte tafelen en supergeneraals, die niet meer zouden weten waar ze hun aandacht aan zouden moeten schenken - ze zouden nog weer andere werelden gaan koloniseren.... en die vullen met zwarte tafelen. Men komt een systeem nooit uit, in

feite niet en per definitie niet, want een systeem is gesloten, dicht, potdicht.

We doen een voorstel tot een beter, minder verarmend materialisme en stellen dat de materie niet zo dom is als men wel beweert. Ons materialisme is een overlevering uit een tijdperk der godsdiensten, men zou bijna zeggen: de onvermijdelijke handlanger daarvan, zoals ook goed en kwaad, wit en zwart en alle dualiteiten hun oorsprong vinden in een lineaire visie op de wereld, die het ene plukje gras ziet na het andere, een steen na een holte, en die bergen optrekt naast de vlakten, zonder te begrijpen dat dit alles bij elkaar even waar is en volkomen waar, en dat het een volmaakte geografie vormt, waar geen gat valt te dichten en geen steen van zijn plaats te nemen zonder het totaal te verarmen. Er valt niets te onderdrukken, in de alles omvattende waarheid is alles te zien; er zijn geen tegenspraken, er zijn alleen kortzichtigheden. We beweren dus dat de materie - onze materie - in staat is tot veel grootser wonderen dan de gemechaniseerde wonderen die we er met geweld aan proberen te ontlokken. De materie laat zich niet ongestraft geweld aandoen, ze is veel bewuster dan we geloven, minder gesloten dan ons mentale fort - ze laat een tijdlang met zich sullen, omdat ze traag is, maar dan wreekt ze zich, meedogenloos. Men moet alleen de hefboom kennen. We hebben getracht hem te vinden, die hefboom, door haar op wetenschappelijke of godsdienstige wijze uit te pluizen; we hebben microscopen uitgevonden, en scalpels, en microscopen die nog veel verder gingen, die nog sterker vergrootten, en die ontdekten dat er na het kleinste iets nòg kleiner is, en dan weer iets nòg kleiner, dat altijd de lang begeerde sleutel leek te zijn en slechts de deur opende naar iets nòg kleiner, met daarbij een eindeloos verleggen van de grenzen, die weer door andere grenzen worden ingesloten die op hun beurt weer door andere worden ingesloten, en steeds ontsnapte ons de sleutel, ook al leverde deze ons onderweg een paar monsters op. We zagen de mier al groter en groter, maar ondanks de superzuren en superdeeltjes die we in haar mierenbuik ontdekten, bleef ze eeuwigdurend zes pootjes hebben. Misschien zouden

we er wel een andere mier uit kunnen vervaardigen, en zelfs een mier met drie poten - wat een vooruitgang! We hebben geen andere mier nodig, zelfs geen verbeterde: we hebben iets heel anders nodig. Ook op godsdienstig terrein hebben we haar uit elkaar willen plukken, die materie, en haar willen terugbrengen tot een verzinsel van God, een doorgangsvallei, een koninkrijk des duivels en des vlezes, en de duizend-en-een kerndeeltjes van onze theologische telescopen. We keken hoe langer hoe hoger en hoe langer hoe goddelijker, maar die mier bleef altijd maar zes poten hebben, of jammer genoeg maar drie, van de ene geboorte naar de andere, eeuwig dezelfde. We hebben het heil van de mier niet nodig, we hebben iets anders nodig dan een mier. En misschien hoeven we uiteindelijk wel helemaal niet groter te zien, of hoger of verder te kijken, maar gewoon hier, onder onze neus, in dat kleine levendige agglomeraat dat zijn eigen sleutel in zich bergt, net als het lotuszaad in de modder, en moeten we een derde weg volgen, die noch die der wetenschap is noch die der religie - en die, wie weet, beide op een goede dag in haar alomvattende waarheid met elkaar zal verenigen, en al ons wit met ons zwart, ons goed met ons kwaad, onze hemelen met onze hellen, onze hobbels met onze holtes, in een nieuwe menselijke of liever bovenmenselijke geografie, die door al dat goed en dat kwaad, al die hobbels en holtes tot in de kleinste details en met de grootste zorg wordt voorbereid.

Dat nieuwe materialisme heeft een hele krachtige microscoop: de straal der waarheid, die voor geen enkele schijn halt houdt en die ver, heel ver doordringt, overal, en dezelfde waarheids- "frequentie" opvangt in alle dingen, alle wezens, onder alle vermomming en interferentie die de dingen komen verstoren. Het heeft een onfeilbare telescoop: de blik der waarheid die zichzelf overal tegenkomt en die wéét, omdat hij *is* wat hij aanraakt. Maar die waarheid moeten we eerst uit onszelf vrijmaken, vóór we haar elders kunnen vrijmaken: als het milieu helder is, is alles helder. En we hebben gezegd dat de mens een vuur-zelf had in de kern van zijn wezen, een vlammetje, een kreet van zuiver *zijn*, onder

het puin van het mechaniek. Dit vuur brengt de helderheid. Dit vuur is het dat ziet. Want het is een waarheidsvuur in het diepst van ons wezen, en het is overal hetzelfde Vuur, in alle wezens, alle dingen, alle bewegingen van de aarde en de sterren, ook in dat kleine steentje in de berm en het gevleugelde zaadje dat door de wind wordt megedragen. Al vijfduizend jaar geleden zongen de vedische rishi's¹: "Uw pracht, o Vuur, dat in de hemelen is en in de aarde en in de planten en de wateren.... is een levende oceaan van licht dat ziet met goddelijke blik..."² Het is de zoon der wateren, de zoon der wouden, de zoon der stabiele dingen en de zoon der bewegende dingen. Zelfs in de sterren is het voor de mens te vinden, het is daar temidden van zijn woning...³ O Vuur, gij zijt het navelknooppunt van alle werelden en hun bewoners."⁴ Dit vuur hadden de rishi's ontdekt, vijfduizend jaar vóór de geleerden - zelfs in de wateren hadden ze het ontdekt, ze noemden het 't "derde vuur", dat noch dat der vlammen noch dat der bliksemschichten is: *saura agni*, het zonne-vuur,⁵ de "zon in de duisternis"⁶. En ze hadden het enkel en alleen gevonden door het vermogen van het rechtstreeks schouwen van de Waarheid, zonder instrumenten, enkel en alleen door de kennis van hun eigen innerlijk Vuur - omdat beide identiek zijn. De geleerden echter hebben onder hun microscopen slechts de materiële, atomaire

1. Zieners

2. Rig Veda, III.22.2

3. Rig Veda, I. 70.2

4. Rig Veda, I.59

5. Feitelijk moesten we wachten tot 1938, en de cyclus van Bethe, om dit "derde vuur" te ontdekken, dat alle kernreacties begeleidt; en het is wel degelijk het vuur van de zon, wiens geweldige straling wordt vrijgemaakt bij de versmelting van waterstofkernen tot helium. Voordien kende de wetenschap slechts de eerste twee vuren: het vuur van de chemische reactie, waarin de moleculen vernietigd en weer opnieuw opgebouwd worden zonder dat de daaraan ten grondslag liggende atomen veranderen, en het vuur dat zijn ontstaan dankt aan bepaalde wijzigingen in de buitenste lagen van het atoom (die der electronen), wijzigingen die de oorsprong zijn van alle electro-magnetische verschijnselen (kanttekening van P.B. Saint-Hilaire).

6. Rig Veda, III.39.5

vermomming ontdekt van dit fundamentele Vuur, dat zich in het hart aller dingen bevindt en aan de aanvang der werelden. Ze hebben het effect ontdekt, niet de oorzaak. En omdat ze alleen maar het effect hebben gevonden, zijn de geleerden het nooit *echt* meester geworden, en hebben ze evenmin de sleutel gevonden die de materie zou kunnen transformeren - onze materie - en die het werkelijke wonder zou laten zien, dat het doel van alle evolutie is, dat "punt van iets anders", dat de deur naar een nieuwe wereld zal openen. Dat vuur is de energie der werelden, de eerste vonk die de evolutie ontstak, de kracht van de steen, de kracht van de graankorrel, de kracht "midden in de woning". Dit Vuur is de hefboom, dit Vuur is de ziener, het Vuur dat de cirkel kan doorbreken, evenals alle cirkels van onze reeks betoveringen, de materiële, animale, vitale en mentale. Geen enkele diersoort, zelfs al wordt zij doorgevoerd tot een maximum van doeltreffendheid, intelligentie en licht, heeft het vermogen haar eigen grenzen te overschrijden - het cameleon, de aap noch de mens - eenvoudigweg door het *fiat* van zijn veredelde chromosomen. Dat Vuur kan het wèl. Dat nieuwe punt, het moment van de hoogste verbeeldingskracht, steekt de brand in de oude begrenzingen, zoals ook destijds een zelfde moment van hoogste verbeelding een zelfde vuur ontstak in het hart der werelden, en het zonnezaad over de wateren des tijds uitstrooide, en alle golven, alle cirkels daaromheen, om het te helpen beter te groeien, tot ieder worteltje, iedere tak, ieder twijgje van het grote bloeien zijn oneindigheid zou kunnen raken, bevrijd door zijn eigen grootheid.

Zo komen we op onze vraag terug: wat is dat voor een nieuw bewustzijn, waar komt het vandaan als het niet de vrucht is van onze kostbare hersenen?.... In wezen was het het spookbeeld van de materialist om plotseling, zonder enige waarschuwing, een God tegenover zich te vinden die hij moest aanbidden, en we begrijpen hem best wanneer we kijken naar de zo kinderachtige beelden die de godsdiensten ervan gemaakt hebben. Ook de apen hebben zich waarschijnlijk, als ze er al enig idee van hadden, een even kinderachtig beeld geschapen van de bovennatuurlijke en goddelijke

vermogens van de mens. Te aanbidden is datgene wat ons wijder maakt, mooier, meer van zon vervuld; en in laatste instantie zijn die wijsheid, die schoonheid en dat doorzond zijn slechts voor ons toegankelijk omdat het er al allemaal is, in onszelf, anders zouden we het niet herkennen - men herkent slechts het zijnsge-lijke. Die toenemende gelijkheid is de enige godheid die het aanbidden waard is. Maar we willen geloven dat die niet ophoudt bij de vergulde armzaligheden van onze wetenschappelijke won-deren, zomin als ze ophoudt bij de heldedaden van de pithe-canthropus. Dat "nieuwe" bewustzijn is dus helemaal niet zo nieuw: onze wijze van zien is nieuw, de zijnsge-lijkheid neemt toe (misschien zouden we moeten zeggen, dat 's werelds exactheid ons nader komt). De wereld is niet wat zij lijkt te zijn - dat weten we nu wel allemaal; de materie die onder onze ogen zo hecht lijkt, die kristalheldere wateren, die kostelijke roos, vervluchtigen in iets anders, en de roos was nooit roze noch de wateren kristalhelder; de wateren stromen en bruisen, maar die tafel en die steen ook; en niets is onbeweeglijk. We hebben ons blikveld verruimd. Maar wie heeft de roos vernietigd? Wie heeft er gelijk, de microscoop of onze ogen? Zonder twijfel zo wel de een als de ander, en geen van beide helemaal. De microscoop doet ons oppervlakkige zien niet te niet en loochenstraf het evenmin; hij raakt eenvoudig een andere laag van de werkelijkheid, een tweede niveau van hetzelfde. En omdat de microscoop anders ziet, is hij ook tot iets anders in staat en levert hij ons een heel stralenspectrum dat onze oppervlakte doet veranderen. En misschien bestaat er nog wel een derde, nog niet onderzocht, niveau van dat iets - een andere wijze van zien, want wat is er voor nieuws onder de sterren als het niet onze visie op de sterren is? En ongetwijfeld bestaan er nog andere niveau's, oneindig veel andere, die erop wachten dat we ze ont-dekken, want wie kan er achter de grote bloei het laatste punt zetten? Er bestaat geen eindpunt, noch een Doel daar beneden; er bestaat wel een steeds ruimer wordende blik, en een Doel dat er al is, op ieder moment. Er is een groots ontluiken, dat langzaam-aan zijn wonderen ontvouwt, blaadje na blaadje. En iedere nieuwe

blik verandert onze wereld en alle wetten van de oppervlakte even ingrijpend als de wetten van Einstein de wereld van Newton hebben veranderd. Anders zien is anders kunnen. Dat derde niveau is nu het nieuwe bewustzijn. En dat doet de roos evenmin te niet als de microscoop - er wordt uiteindelijk niets te niet gedaan, behalve geleidelijk aan onze domheid; het verbindt alleen de roos weer met het grote totale ontluiken, en die lichte wateren, dat toevallige steentje en dat kleine wezentje alleen in zijn hoekje, met de grote stroom van hetzelfde enige Vermogen, dat ons stapje voor stapje vormt tot een gouden gelijk zijn aan een grote innerlijke Blik. En wellicht zal het ons toegang geven tot minder monsterachtige wonderen: hele kleine natuurlijke wonderen, die het grote Doel ieder moment doen schitteren en die in één punt de totaliteit van het wonder onthullen.

Maar waar is nu die geheimzinnige sleutel van het derde niveau? In werkelijkheid is hij niet geheimzinnig, ook al is hij vol geheimen; hij is niet van ingewikkelde instrumenten afhankelijk, hij verbergt zich niet achter geheime kennis en valt evenmin voor de uitverkorenen uit de hemel - hij is er al, hij is bijna met het blote oog te zien, hij is heel simpel, heel vanzelfsprekend. Hij was er al vanaf de aanvang der tijden, in dat zaadje waarin een vuur smeulde: de noodzaak zich uit te breiden en in bezit te nemen; hij was er al in die grote nevelvlek die haar atoomzaden bijeen gaarde: de noodzaak om te groeien en te zijn; in de sluimerende wateren die al wemelen van een ongeduldig levensvuur: de dringende behoefte aan lucht en ruimte. En alles begon te bewegen, ontstoken door eenzelfde vuur: de zonnebloem wendde zich tot de zon, de duif tot haar metgezel en de mens tot ik-weet-niet-wat. Een onmetelijk verlangen in het hart der werelden, tot in de melkwegstelsels ginds, aan de uiterste grenzen van Andromeda, die elkaar omhelzen in de aantrekking van een dodelijke zwaartekracht. Dat verlangen is, zoals we op ons niveau zien, sterker of zwakker, het vraagt om lucht of om zon, het vraagt om een gezellin en kinderen, het vraagt om boeken, beeldende kunsten of muziek, om dingen, miljoenen dingen - maar in feite is er maar één ding, het vraagt

slechts één muziek, één enkele zon en één enkele lucht. Het is het verlangen naar het oneindige. Want het is geboren uit het oneindige. En zo lang het zijn enige object niet zal hebben aangeraakt, zal het niet meer aflaten, zullen de melkwegstelsels elkaar blijven verslinden, zullen de mensen blijven vechten en moeite doen om dat ene ding te pakken te krijgen dat ze menen niet te hebben en dat stuwt, dat binnenin aandringt, dat zijn vuur van onbevredigdheid aanstookt, net zolang tot we tot de hoogste bevrediging zijn doorgestoten - en tegelijkertijd de volheid van miljoenen onnutte dingen, van die roos van het moment en dat kleine gebaar van niets. Dit Vuur nu is de sleutel, omdat het geboren is uit het hoogste Vermogen dat het vuur op de wereld bracht; dit Vuur nu ziet, want het is geboren uit de hoogste Visie die dit zaadje concipiërde; dit Vuur nu kent, omdat het zich overal herkent, in alle dingen en alle wezens, in dat steentje en in de sterren. Het is het Vuur van de nieuwe wereld, dat brandt in het hart van de mens, "hij die ontwaakt is onder hen die slapen", zegt de Oepanishad.* En het zal niet ophouden tot alles is teruggegeven aan zijn alomvattende Waarheid, en tot de wereld aan haar vreugde is teruggegeven, omdat zij werd geboren uit de Vreugde en voor de Vreugde.

Maar het vuur-zelf is aanvankelijk vermengd met zijn duistere bezigheden; het tobt zich af en begeert, vecht en spant zich in; het kruipt met de worm, zoekt de geur van zijn prooi in de wind. Het moet zorgen dat het behouden blijft en het leven erbij houdt. Het tast met zijn voelhoortjes de wereld af, het ziet fragmentjes, het ziet alles volgens zijn verlangen. En in de mens - het bewuste dier - verwijdt het zijn kring, het tast nog meer in het rond, het telt zijn stukjes en beetjes bij elkaar op en systematiseert zijn gegevens: het maakt wetten, verzamelt kennis en evangeliën. Maar achter dit alles bevindt zich dat stuwende vuur-zelf, dat iets dat niet aflat, dat zijn geduld verliest over wetten, systemen en evangeliën, dat de muur voelt achter iedere waarheid die het te pakken heeft, iedere wet die het heeft opgesteld, dat de val voelt dichtklappen

* *Katha Oepanishad* V.8.

achter iedere ontdekking, alsof grijpen is: gegrepen worden, in de val gelokt; er is dat iets dat die voelhoorns leidt, dat zelfs zijn geduld verliest met die voelhoorn, zijn geduld verliest met hefboomen en heel dat mechaniek om de wereld te begrijpen, alsof dat mechaniek, die voelhoorn en die blik een laatste sluier over de wereld wierpen en het verhinderden haar waar te nemen in haar naakte werkelijkheid. Dan is er in de diepten die schreeuw om te zijn, die wil zien, die er zo verschrikkelijk naar hunkert om werkelijk te zien en eindelijk in de open lucht uit te komen: meester over zijn voelspriet en niet de slaaf ervan. Alsof daar waarlijk al sinds altijd een meester gevangen zat, die zo goed en kwaad als het ging zijn voelhoortjes had uitgestoken, en zijn tentakeltjes, en die al zijn veelkleurige netten had uitgeworpen om te proberen zich weer met de buitenwereld te verenigen. Dan begint op zekere dag, onder de druk van dit vuur van verlangen het mechaniek te kraken. Alles kraakt: de wetten, de evangeliën, de kennis en alle jurisprudentie ter wereld, men heeft er genoeg van! Zelfs het betere wenst men niet meer, ook dat is nog een gevangenschap, een val - de gedachten, de boeken, de schone kunsten en God de Vader - iets anders, iets anders! Ach, iets waar men zo verschrikkelijk naar verlangt en dat geen naam heeft, alleen dat blinde verlangen.... En men demechaniseert alles met dezelfde razernij als waarmee men alles gemechaniseerd had. Alles staat in brand, er blijft niets meer over, alleen dat zuivere vuur. Dat vuur dat niet weet, dat niets ziet, helemaal niets meer ziet, zelfs niet meer die paar brokstukjes die het met zoveel zorg bijeen had gegaard. Het is een vuur dat bijna pijn doet: het spant zich in, tobt zich af, zoekt en stoot zich; het wil de waarheid, het wil iets anders, zoals het vroeger de dingen wilde, de miljoenen dingen van de wereld, en zich inspande om ze te grijpen. En langzaam aan wordt alles verteerd. Zelfs het verlangen naar iets anders, zelfs de hoop om ooit die onmogelijke, zuivere waarheid te omvatten, zelfs de inspanning lost op, alles glijdt ons uit de handen.

Wat er over blijft is een klein zuiver vlammetje.

Een vlammetje dat niet weet, dat niet ziet, maar dat is; en hoe

heerlijk is het om gewoon dat vlammetje te zijn, dat vlammetje zonder object - het is, het is gewoon, zuiver. Je zou bijna zeggen dat het niets anders nodig heeft. Je glijdt erin, je leeft erin, het is als een liefde voor niets, voor alles. En soms duik je er heel diep in onder; dan is er daar beneden, helemaal aan het eind van het stille, o zo stille vuur als het ware de glimlach van een kind, iets dat de wereld bekijkt vanuit een transparantie, en dan, als je er niet op let, verstrooit die blik zich, vloeit hij mee met de dingen, ademt hij met de plant, gaat hij er overal van door in de oneindigheid, glimlacht hij in deze, glimlacht hij in gene, en alles is onmiddellijk. Men hoeft niets meer te nemen, niets meer te grijpen, niets te willen: het is er, het is er allemaal! Het is overal. Het is een blik zonder muur, een visie die niet ketent, een onbegrensd weten - alles wordt gekend, onmiddellijk gekend, en dat gaat dwars door alles heen, het glipt er door als een paling, het is licht als stuifmeel, vrij als de wind, het glimlacht overal, alsof je achter alles tegen jezelf glimlachte. En waar is nu die “ander”, waar is het niet-zelf, het buiten, het binnen, het dichtbij, het ver af: alles versmelt met alles, het deelt zich onmiddellijk mee, alsof het overal hetzelfde iets was. En zo begint dat vlammetje zijn wereld te herkennen: die nieuwe geografie begint reliëf te krijgen, kleur en variatie. Het is hetzelfde iets, en toch is alles net uniek; het is hetzelfde vuur, maar ieder vuur heeft een bijzondere intensiteit, een speciale frequentie, een dominerende vibratie en als het ware een heel eigen muziek. Ieder wezen heeft zijn muziek, ieder ding zijn ritme, ieder moment zijn kleur, ieder gebeuren zijn cadans, en alles begint zich met elkaar te verbinden. Alles krijgt een andere betekenis, en dat is als het ware een totale betekenis, waarin ieder onbeduidend medewerkend deeltje zijn onvervangbare plaats heeft, zijn unieke aanwezigheid, zijn unieke noot, zijn onmisbare gebaar. Dan begint een wijdse wonderbaarlijke ontwikkeling zich voor onze ogen te ontvouwen. De wereld is een wonder - een ontdekking bij iedere stap, een openbaring van het microscopisch kleine, een oneindige reis in het eindige. Men leeft in een nieuw bewustzijn, men heeft het vuur van de nieuwe wereld te pakken

gekregen: “o Vuur, gij zijt de hoogste groei van ons wezen en zijn hoogste uitbreiding, alle glorie en alle schoonheid zijn in Uw begerenswaardige kleur en in Uw volmaakte visie, O Wijdsheid, gij zijt de volheid die ons draagt tot het einde van de weg, gij zijt een menigte rijkdommen, die wijd en zijd verspreid zijn.”*

* *Rig Veda* II.1.12.

8. De verandering van visie

Die verandering van visie is niet opzienbarend en niet plotse-ling, ze voltrekt zich door een druppelsgewijs nieuw zien, we weten nauwelijks dat we de dingen nieuw zien, we gaan eraan voorbij zonder het in de gaten te hebben, net als misschien de holbewoner die een goudklompje voorbij loopt, er een ogenblik naar kijkt omdat het glinstert, en het dan weggooit - waar dient dat nu toe, goud? We moeten steeds weer, honderd keer langs dat plekje van niets lopen, dat niettemin een beetje schittert, dat ik-weet-niet-wat voor bijzonders heeft, voordat we begrijpen dat goud goud is - goud moet men ontdekken, de hele wereld moet men ontdekken, en vinden wat er allang is. Het probleem is niet zozeer om de verborgen geheimen te ontdekken, dan wel om het zichtbare te ontdekken, en dat onvermoede goud temidden der banaliteiten - in feite zijn er helemaal geen banaliteiten, er is alleen gebrek aan bewustzijn. We hebben al duizenden jaren lang de gewoonte om de wereld te zien naar gelang van onze behoefte en in relatie tot onszelf, net als de man die houtsoorten zoekt in het woud en die rozenhout ziet, alleen maar rozenhout. Een zekere mate van "excentriciteit" is nodig om de ontdekking te doen, en tenslotte merken we dat die excentriciteit de eerste stap is naar een waarachtiger centriciteit en de sleutel tot een hele nieuwe wereld van betrekkingen. Ons woud raakt bevolkt met onbekende ethe-rische substanties, en alles is een ontdekking.

We zijn bovendien op een dwaalspoor gebracht door wat we de "traditie van de ziener" zouden kunnen noemen. Hij die visioenen had leek ons altijd een bevoorrecht mens, hij die het grauwe alledaagse leven kon zien in roze, groen en blauw, die verschijningen en bovennatuurlijke verschijnselen kon zien - een

soort privé superbioscoop, waar men zich in zijn kamer gratis van kon bedienen door de psychische knop om te draaien. En dat was allemaal best, men kan daar niets tegen in brengen, maar de ervaring leert dat dit soort zien nergens verandering in brengt: als morgen miljoenen mensen door de een of andere genade over een visionair vermogen beschikking zouden krijgen, zouden ze eindeloos hun psychische televisie-toestelletje weer aanzetten, ze zouden goden zien, bedolven onder het goud (maar misschien ook hellen die beter overeenstemmen met hun natuurlijke affiniteiten), bloemen die iedere roos in schoonheid overtreffen (plus een paar fikse slangen), vliegende wezens, wezens met stralenkransen (maar duivelen kunnen stralenkransen erg goed imiteren, ze zijn veel "opzichtiger" dan de goden, ze zijn dol op klatergoud), "droom"-landen, weelderige vruchten, kristallen paleizen - maar na de honderdste keer zouden ze zich tenslotte net zo vervelen als tevoren, en zich begerig op de nieuwste sensaties werpen. Er mankeert iets aan dat hele bovennatuurlijke spektakel. En in feite mankeert er alles aan. Als onze natuur niet waarachtiger wordt, kan niets bovennatuurlijks daar wat aan verbeteren; als onze innerlijke woning lelijk is, zal geen enkel wonderbaarlijk kristal onze dagen verhelderen, zal geen enkele vrucht ooit onze dorst lessen. Het paradijs moet op aarde tot stand gebracht worden, of het zal nergens zijn. Omdat we onszelf overal mee naar toe nemen, zelfs tot in de dood, en zolang dat "stomme" ogenblik hier niet vol hemel is, zal geen enkele eeuwigheid ooit een enkele ster ontsteken. De omvorming moet plaats grijpen in het lichaam en in het dagelijks leven, anders zal er geen enkel goud schitteren, hier noch elders, tot in der eeuwigheid. Het is geen kwestie van de dingen zien in roze, groen of goud, maar van 's werelds waarheid zien, die zoveel mooier is dan alle paradijzen, kunstmatige en niet-kunstmatige, omdat de aarde, die piepkleine aardbol onder de miljoenen planeten, het experimenteerveld is dat de hoogste Waarheid van alle werelden heeft uitgekozen om zich te belichamen in wat het tegendeel van haarzelf lijkt, en om juist uit hoofde van die tegengesteldheid het al-licht in de duisternis te

worden, de al-wijsheid in de bekrompenheid, de onsterfelijkheid in de dood en de levende volheid in ieder atoom en ieder moment.

Het is echter aan ons om mee te werken.

Die “tegengesteldheid” komt de waarheidszoeker bij iedere stap tegen. En die is de sleutel tot de nieuwe visie. Hij komt haar tegen in zichzelf, in de anderen, in de omstandigheden: niets “loopt” zoals het zou moeten. Waar is de waarheid in deze chaos, in deze verwarring, in deze leugen? Natuurlijk is ze daar niet, men moet vechten, afwijzen, de omstandigheden corrigeren en zich wenden tot iets dat zich ginds bevindt, verderop, morgen of overmorgen. En de waarheid ontsnapt ons, volledig - vóór ons hebben anderen de omstandigheden gecorrigeerd, in Babylon, in Thebe, in Kapi-lavastoe* -, we zijn al tienduizend jaar lang bezig om van de ene beschaving in de andere over te gaan, en het is ongetwijfeld een illusie om te menen dat de onze niet zal vergaan, en dat Europa met al zijn wetenschappelijke en culturele waarheden voor eeuwig het centrum van de wereld zal zijn. Omdat in werkelijkheid morgen of overmorgen wil zeggen: *nooit*. Als de waarheid er in déze seconde niet is, zal ze er nooit zijn. Dat is het eenvoudige rekensommetje van de wereld.

De waarheid is heel vanzelfsprekend, daarom zien we haar niet. Ze is zelfs de meest natuurlijke zaak ter wereld. Ze is er al sinds het eerste kanonschot der atomen, waar had ze anders ooit vandaan moeten komen, op welke datum van Andromeda of de Krabnevel, of van het plaatselijke melkwegstelsel dat wij bewonen, en door welke profeet of ontdekking, door welk mirakel had ze aangedragen moeten worden? Profeten kwamen en gingen, de ontdekkingen stapelden zich op, en morgen vormen die mirakels de een of andere nieuwe archeologische laag voor de bewoners van een ander wereld. We zijn er nog niet, en toch waren we er altijd al, tot over onze oren in het wonder. Alleen is er een moment waarop ons de ogen voor het wonder opengaan. En dat is het enige moment ter wereld, het Grote Moment van alle tijdperken en alle werelden - omdat alles met elkaar samenhangt, er is in de wereld

* Koninkrijk in de Himalaya, waar de Boeddha werd geboren (6e eeuw v.Chr.).

maar één lichaam en er is maar één blik in alle heelallen. Men kan in de wereld geen punt veranderen zonder alles te veranderen, geen oog hiér openen zonder het ook dáár te openen, men kan geen waarheidscentrum raken zonder alle centra te raken, ogenblikkelijk en afstandsloos, omdat er maar één Waarheid is en maar één centrum.

Wil dat zeggen, dat niemand ooit op die Waarheid gestuit is? Zeker, men heeft haar geraakt, maar op de hoogten van het mentale bewustzijn, in de zeldzame verlichte momenten die hier en daar een spoor nalieten, op het gelaat van een Boeddha in Indonesië, van de Athene in het Parthenon, in de glimlach van de engel van Reims, in een aantal prachtige Oepanishads, enkele begenadigde woorden die boven komen drijven als een bewonderenswaardig, gouden anachronisme dat nauwelijks reëel lijkt temidden van onze betonstructuren en ons beschaafde barbaardom; men heeft het aangeraakt in de diepten van het hart, men heeft het gestameld met St. Franciscus of Sri Ramakrishna; en toen is de tijd verder gegaan, en we weten allen dat het laatste woord aan de atoombom is en aan de triomf van de laatste held van de democratie, die zich weldra zal voegen bij de andere in dezelfde laag van onbeduidendheid. Maar in de materie heeft men haar nooit gevonden, men heeft haar dáár nooit geraakt, en zolang ze dáár niet wordt geraakt, zal ze blijven wat ze altijd geweest is: een schitterend droombeeld in de chaos der tijden, en de aarde zal vergeefs haar werveling voortzetten, haar ontdekkingen verzamelend die niets ontdekken, en haar pseudokennis die ons tenslotte allemaal zal verstikken. Feitelijk is het een vreemde illusie die ons activeert: we maken hiér het ene onrecht goed, om ginds het andere de kans te geven. We dichten hier een kloof, om elders een wond te zien opensplijten; en het is altijd dezelfde wond, er is op de wereld maar één wond, en zolang men van dat kwaad niet zal willen genezen, zullen onze miljoenen medicijnen, parlementen, systemen en wetten - die wetten bij miljoenen, op alle hoeken van de straat en tot onder onze deurmat - niets genezen van onszelf en van de wonden van de wereld. We doen goed en we zijn altruïs-

tisch, we delen, we delen uit, we vereffenen, maar onze weldaden lijken gelijke tred te houden met onze wandaden, en de ellende, 's werelds grote ellende sijpelt overal in door en vreet stiekem aan onze functionele huiselijke haard en onze lege harten; ons vereffenen is een enorme grijze gelijkvormigheid die over de aarde daalt en het goede en minder goede gelijkelijk verstikt, het rijke met het arme, de menigten van hier met de menigten van ginds - de grote menselijke menigte, gemechaniseerd, ontzield en tot van alles gesuggereerd door duizenden radio's en kranten die schreeuwen en schokken tot in de dorpen van de Himalaya. En niets nieuws. Onder die miljarden noviteiten bevindt zich niets nieuws! Voor geen cent nieuws onder de sterren: de mensheid lijdt en sterft in haar hospitalen die niets genezen en in haar supersteden afgeladen met allerhand mentale vervreemding. Maar morgen, denkt men, morgen zal het beter zijn, met betere mechanisering, betere medicamenten, rode kruizen of groene of blauwe, wetten en nog eens wetten om 's werelds kanker te genezen. En daarginds, in het verleden, vèr, vèr in het verleden, zesduizend jaar geleden, menen we het ontroerende stemmetje van Lopamoedra te horen, de vrouw van de Ziener Agastya: "Heel wat herfststeden heb ik me dag en nacht afgetobt, de dageraad maakte me ouder en de jaren verbleekten de glorie van mijn lichaam...."*", en dat van Matrayas, dat er de echo van lijkt: "Wat voor nut heeft al datgene waardoor we de nectar de Onsterfelijkheid toch niet kunnen verkrijgen?" **

Wil dat zeggen dat we geen vooruitgang hebben geboekt? We zijn zeker niet zo vooruitgegaan als we wel denken. We zijn niets menselijker dan de inwoners van Thebe of Athene, hebben niet meer "voorsprong" dan zij, ondanks ons hele mechaniek. Sri Aurobindo zei het als volgt: "De moderne mensheid heeft de techniek nodig wegens haar ongeneeslijk barbarendom."*** We menen de dingen meester te zijn maar we zijn nergens meester over! Onze techniek is een erkenning van ons onvermogen, een

* Rig Veda I.179.1.

** Brihadaranyaka Oepanishad IV.5.4.

*** Sri Aurobindo: *Thoughts and Aphorisms*, no 383.

veelzijdig verlamnings-apparaat ter compensatie van ons onvermogen om vèr te zien, vèr te horen en de kern der dingen binnen te gaan en die rechtstreeks en onmiddellijk te vatten; niet beter dan tienduizend jaar geleden (en wie weet wist men destijds nog wel méér) weten we de materie met onze wil te beïnvloeden, met ons bewustzijn te verhelderen en met onze visie te begrijpen. Ondanks die hele apparatuur zijn we minder ver gevorderd dan het dier met zijn zesde zintuig of de pygmeë uit Centraal Afrika. Onze machines zien beter dan wij, voelen beter dan wij, rekenen beter dan wij, en misschien zullen ze tenslotte ook beter leven dan wij. De materie ontglipt ons volkomen. De stroom hoeft alleen maar uit te vallen en we bevinden ons weer in de tijd der holbewoners. Want vooruitgang wil niet zeggen verbetering van het reeds bestaande, noch het ontdekken van nieuwe gebruiksmogelijkheden; vooruitgang wil zeggen: van bewustzijn en van visie veranderen.

In één richting hebben we althans vooruitgang geboekt, maar dat is niet in de richting die we geloven. We hebben de cirkelgang van de aap beëindigd; we hebben de kleine, simpele handeling, die de liaan en de tak met elkaar verbond om er een boog van te maken, tot haar uiterste consequentie doorgevoerd, we hebben de mentale ballon opgeblazen, haar overmatig opgeblazen tot op het punt waarop ze uit elkaar springt, en de bedoeling van de Natuur is vervuld, die niet uitsluitend bestond uit het inventariseren van de wereld, maar uit het leiden van de gehele soort tot het nulpunt, tot dat laatste ogenblik waarop er geen oerwoud meer te ontdekken valt, geen zee te peilen en geen Himalaya te beklimmen, waarop er weldra geen fractie van een hectare meer over zal zijn voor onze beton- en staalstructuren, waarop de goden zelf al hun pit verloren hebben en als stof onze bibliotheken bevolken, waarop het leven onder zijn eigen gewicht inzakt en ons net als destijds de mens die onder de sterren leefde, opnieuw op onszelf terugwerpt en ons confronteert met het mysterie van de aarde. Om de naam van de dingen te vinden, hun existentieel vermogen, de ware vibratie die in ons woont en ons met de wereld verbindt: het

naakte mysterie van dat moment zonder historie, en de eerste muziek der dingen, die wellicht hun hoogste waarheid en hoogste vermogen is, een eerste visie die een nieuwe geboorte van de aarde inhoudt en misschien de belofte van haar transformatie. We hebben het einde van de mentale wereld bereikt. We staan oog in oog met de naakte materie. We bevinden ons in de tijd van de grote Ontdekking.

En we zijn bijna lachwekkende figuren voor een dergelijk fabelachtig avontuur, wat hebben we bij te dragen? Een vuurtje binnenin, waarvan we zelfs het doel niet kennen, maar dat met ons brandt, onze schreden begeleidt, onze duizenden schreden in het grote, voze mechaniek; een kleine open plek in het bos, die soms zo betoverend en zwaarteloos lijkt en zo broos in het grote lege gedrang - dat is alles wat we hebben, het is kinderlijk, transparant, bijna belachelijk temidden van het geklos van de opgedirkte mentale reuzen. En wat ontdekken we? Een windzuchtje, een nietsje, een goudkorreltje dat een ogenblik schittert en ons dan ontsnapt. Het heeft niets sensationeels, het is het tegendeel van sensationeel, het is microscopisch klein en zonder geschiedenis, misschien is het wel helemaal niets, en toch is het alles. Het is even vloeiend als de mens die zich voor het eerst over de eerste rivier ter wereld buigt en daarin een strohalmpje ziet en dan nog een - waar kwam het vandaan, waar gaat het heen? - en een ogenblik lang die afglans van de hemel en dat andere watervalletje in zijn eigen hart. Maar dat alles vormt een geheel, in een fractie van een seconde, als een blik die een moment stilhoudt en die druppel en dat strootje met oneindigheid doordrenkt, het ginds waar het vandaan kwam en het ginds waar het heen gaat, alsof alles al was gebeurd, alsof er niets gebeurde, niets werkelijk gebeurde: een eeuwig elkaar kruisen van dat roze aan de hemel, het kloppen van het hart en dat lichte strohalmpje; en er kunnen nog weer andere strohalmpjes komen, andere roze, blauwe of zwarte kunnen er voorbij komen, maar het is altijd hetzelfde dat elkaar kruist, op hetzelfde punt, maar met andere gezichten en andere namen. Dan begint er iets te beklijven van dat kruisen der

werelden, alsof dezelfde blik naar dezelfde geschiedenis keek en alles rustig is, alles op elkaar lijkt en helder is: men hoeft niet verlangend uit te zien naar morgen, men hoeft dat roze of blauw niet te grijpen, dit strootje of dat andere; er zijn daarginds geen andere punten, of liever, het is hetzelfde, het zijn dezelfde dingen die elkaar kruisen; er is maar één punt, op ieder moment, en de hele wereld ligt daarin besloten, Sagittarius en Betelgeuse en dat twijgje inbegrepen. Alles ligt daarin besloten, tot in der eeuwigheid. We hoeven maar te luisteren naar de muziek van dat punt, en alle andere muziek is er ook, we hoeven er maar te zijn, en alle wezens ter wereld zijn er ook, uit heden, verleden en toekomst - er is ter wereld maar één geschiedenis en maar één ogenblik en maar één enkel wezen. Het is er, we zijn er. Er zal niets méér zijn en niets anders, of het nu in drieduizend jaar is of in honderdduizend.

Vanaf dat moment *is* ieder ding, gewoon, onvoorwaardelijk. We bevinden ons op dat existentiële kruispunt en we kijken naar de grote wereld en die is helemaal nieuw. Er is geen hoop op iets anders, geen verwachting, geen spijt en geen verlangen - als het niet in die ene seconde is, zal het er nooit zijn! Alles is er, de totale totaliteit van alle mogelijke toekomst. De golven kunnen rollen, de gezichten en de donder der aarde, de dwaze aankleding van het moment, de schreeuw uit het verleden, dat vliegende zaadje; de grote kaleidoscoop draait zich om en verstrooit de wezens, de gebeurtenissen, de naties en hun vorsten, en die voorbijgaande seconde kleurt hen blauw, roze of goud, maar het blijft altijd dezelfde blik op het kruispunt, dezelfde seconde en hetzelfde iets, ondanks alle verschillende kleuren, dezelfde wezens met hun zorgen, met een blanke huid of een bruine, in onze eeuw of in een andere. Er is niets nieuws onder de sterren, er valt niets te verwachten. Alleen die ene kleine seconde om uit te diepen, steeds verder uit te diepen, om die totaal te leven, als het ware voor eeuwig en eeuwig; iets unieks voltrekt zich: een uniek wezen, een korreltje stuifmeel of een pluisje stof, een gebeurtenis die uniek in de wereld is! En dan begint alles zo volledig van zin vervuld te

raken, begint alles zich voort te zetten, te vertakken naar alle vier windstreken, te vibreren met een totale betekenis, alsof dat gezicht, die toevallige ontmoeting, dat blauw dat voorbij komt, of dat zwart, dat plotselinge struikelen van onze voeten, die voorbij dwarrelende vogelveer, ons een boodschap brengen - alles is een boodschap, een aanwijzing van de positie waarin we ons bevinden en van de totale situatie. Er bestaat niets meer in relatie tot die kleine schaduw, in relatie tot zijn nood, zijn begeerte, zijn verwachting omtrent de dingen en de mensen - alles is helder, alles speelt zich in onze open plek af, gewoon zoals het is, niets meer en niets minder, zonder goed en zonder slecht, zonder afkeuring, keuze, voorkeur of wil, van wie of wat dan ook: wat er te willen valt hebben we allemaal al, en voor altijd, wat wil je nog meer! Zo levert ieder ding dat voorbij komt ons zijn sleutel, zijn zuivere muziek, zijn diepste betekenis, zonder er iets aan toe of af te doen, en zonder verkleuring - door de wezens en de dingen heen zien we dezelfde stille eeuwigheid zich ontvouwen. We bevinden ons dus in ons eeuwigheidspunt, in de blik der waarheid. We staan op dat existentiële kruispunt, en een moment lang lijkt dat kruispunt zich op talloze wijzen overal te openen. Een klein gevuld moment. Waar is het tekort, waar is het voze, dat wat er niet is? Waar is het grootse, het oneindige, het nuttige, het nutteloze? We zijn er, we bevinden ons er middenin. Naar "rozenhout" hoeven we in het grote wereldbos niet meer te zoeken: alles is rozenhout, en alles is die unieke etherische substantie. Het is alsof er overal warm goud begint te schitteren.

En de zoekende heeft de vinger op de vierde gouden overgangsregel gelegd: iedere seconde totaal en helder.

*

* *

Maar hoe helpen die kleine, heldere seconden om de wereld te veranderen? Misschien niet anders dan die kleine seconde waarin de aap werd afgeleid - afgeleid van zijn onmiddellijke interesses - ertoe bijdroeg de eerste gedachte geboren te doen worden? Want een hele wereld begint die transparantie binnen te stromen, maar met kleine, onweerstaanbare zuchtjes, kleine druppels van niets - in feite is de "nutteloosheid" der dingen een ontzettende valstrik, het is de val van ieder ogenblik, de oude flater die de wereld in haar duistere, foutieve zienswijze stort. De zoekende moet ieder ogenblik vechten tegen de oude manier van zien, zich terugnemen, zich vastklampen aan de feiten. De leerperiode van de nieuwe visie is langdurig, we weten niet waar we naar toe gaan, noch waartoe alles dient. Wat voor zin had die overweging van de aap behalve dat hij in zijn onmiddellijke gymnastiek werd gestoord? En toch komt de zoekende erop terug, als het ware daartoe gedwongen, ondanks zichzelf; hij ontvangt kleine aanwijzingen, er worden hem dingen over de feiten gedemonstreerd: je zou zeggen dat er iemand of iets is die op zijn qui vive is en zich meester maakt van de geringste gebreken van het oude mechaniek om er een druppel licht in te laten glijden - er is een gat nodig, een zwakke plek in het pantser, een in gebreke blijven van de oude gewoonte van zijn, zodat de nieuwe wereld binnen kan treden! En langzamerhand geeft de zoekende toe. Hij laat zich gaan, richt zijn blik op de duizenden alledaagse nutteloosheden, de incidenten die van zin verstoken zijn, de ontmoetingen zonder doel, de microscopische veelheid van dingen zonder samenhang. Hij bevindt zich in zijn vuurkern en kijkt, hij bekijkt ieder ding als een openbaring die haar tijd afwacht, een waarheid die zich verbergt; en als er niets is dat zich openbaart, dan dringt hij aan, hij houdt alles in de gaten, registreert alles: de vergeefse schreden, onnodige omwegen, de ongelukken zonder aanleiding. In plaats van zich te storten op wat hij begeert, ziet hij het voorbij komen, zijn baan vervolgen en zijn doel bereiken; in plaats van die onaangename ontmoeting te verwerpen, ziet hij haar binnenkomen, neemt hij haar in zich op en geeft hij haar de kans haar druppeltje waarheid

achter te laten, haar boodschap, verborgen onder leugen of chaos; in plaats van de duisternis te ontvluchten, het kwaad, die verloopchening die zich van hem meester maakt, wacht hij rustig af tot die duisternis haar les voor hem heeft bloot gelegd, het kwaad zijn druppel goeds onder het venijn en de ontkenning haar wijder "ja" dat zijn tijd afwacht. En tenslotte ontdekt hij overal een "Ja", overal iets goeds, overal een zin, ontdekt hij dat alles stijgt, dat alles een Grote Richting, een Grote Zin heeft en zich daarheen beweegt, gecamoufleerd als goed en kwaad, zwart en wit, nuttig en schadelijk. Langzamerhand krioelt de wereld van duizenden kleine waarheden die hun licht opsteken, hier en daar en daar, die de leegte vullen en dat zinloze gat dichtten, die een brug slaan tussen de dingen en het ontbrekende stukje uit de puzzel op zijn plaats laten vallen, en alles verbindt zich tot één continue boodschap - ieder moment murmelen de dingen ons in het oor, en het lot spreekt tot ons uit de veer van een wegvliegende duif.

En nog eens weer houdt hetzelfde verschijnsel ons staande. Wat we ontdekten zijn niet de eeuwige, sublieme waarheden, niet de triomf van een mentale geometrie die de wereld in een vergelijking insluit, geen dogma-kernen noch openbaringen op de Sinai's der wereld, maar minuscule waarheidjes, levendig en zwaarteloos, waarheidsglimlachjes aan de kant van de weg en in de passerende banaliteiten - een minuscule besmettelijke waarheid, die hoe langer hoe dichterbij aangestoken lijkt te worden en zelfs de stenen doet schitteren: een waarheid van de aarde, een waarheid van de materie. En wanneer we één enkele van die eigenzinnige glimlachjes te pakken hebben, zijn we meer voldaan dan door alle verlichtingen van alle wijzen bij elkaar, omdat we de waarheid hebben aangeraakt met wijd open ogen en met ons lichaam - misschien omdat de hoogste Waarheid ook dáár is, in het oneindig kleine strohalmpje evenzeer als in alle tijdperken tesamen.

Maar meer nog dan op alle van hun dekmantels bevrijde zintuigen stuit de zoekende op een veel groter mysterie, iets zo ongrijpbaars en zo zekers, dat het hem met ontroering vervult, iedere keer dat hij het meent op te merken - o, iets dat zich goed

verbergt, dat zich niet wil laten vangen en in een gedachte onderbrengen of in een mentale code: een hoogste Cijfer dat alles ontcijfert en dat als het ware de ware sleutel tot de nieuwe wereld is. Achter al zijn tasten en struikelen, achter alle tientallen iedere dag weer verkeerd ingeslagen wegen, achter het geschreeuw in de duisternis neemt hij een soort Hulp waar - iets *antwoordt*.... Men moet echt lang in het donker hebben gelopen om het wonder van dat antwoord te begrijpen. Het antwoordt, het beweegt, het luistert, het weet waar we heen gaan! Alsof de nieuwe wereld er helemaal was, kant en klaar, op talloze manieren uitgestippeld onder onze schreden en onder de schreden van ieder wezen en op ieder moment - en geleidelijk aan gaan we haar geografie binnen. En dat is het ware teken van de nieuwe wereld: het is er, er hoeven geen afstanden afgelegd te worden, er hoeft niet in gebed gewacht te worden, er hoeven geen kreten geslaakt te worden door lege ruimten om de versluiserde godheid in de wolken te vermurwen. Geen intense concentratie is er nodig, geen lange jaren noch langdurige inspanning en vurige herhaling om een verborgen Kracht in beweging te zetten - het is er, het is een onmiddellijk antwoord, een vervulling in de feiten, een levende aanwijzing, een demonstratie aan den lijve. Een eenvoudige roep is genoeg. Een kleine schreeuw van zuivere waarheid is voldoende. Werkelijk, we zoeken niet, we worden gezocht; we roepen niet, we worden geroepen. En we tasten net zo lang in het rond als we zelf verkiezen. We hoeven niets te doen! We hoeven alleen maar te laten, en de nieuwe wereld voorbij te laten komen, haar rivieren te laten stromen en haar onverwachte wegen zich onder onze voeten te laten aftekenen. Een ogenblikje van overgave en het stroomt in ons binnen, het is er, het glimlacht. Alles is er al! En die aap die op zekere dag meende zoveel moeite te doen om die kleine subtiele vibratie te grijpen, die bij toeval een gedachte te pakken kreeg, zonder te weten hoe of waarom, op het moment waarop zijn apenmechaniek niet meer werkte zoals gewoonlijk, misschien liep ook hij al een nieuwe geografie binnen, de mentale, die wachtte op zijn tekortkomingen als aap en op een klein

moment van overgave aan het mysterie van de nieuwe wereld. We menen dat alles uit die prachtige hersenen van ons ontstaat, maar we zijn het werktuig van een groter zelf, de vertolkers van een naderend wonder, de doorgeefstations van een aanzwellende muziek. Alleen moeten we die muziek laten vloeien, en het instrument moet helder zijn.

En men kan zich voorstellen, dat de wereld zich radicaal veranderd zou voelen, als ze haar instrument op die andere muziek zou afstemmen.

9. Het grotere zelf

Wat is dit grotere zelf?

Feitelijk is het zelf altijd groot geweest, men zou net zo goed kunnen zeggen: wat is die grotere maan? Omdat we eerst het eerste kwartier zien en dan het tweede, zeggen we met onze geocentrische visie dat de maan wast. Onze ogen zien de dingen na elkaar, en voor hun groeien en openbaren de dingen zich, tenzij we nog kinderlijk genoeg zijn om te zeggen dat ze uit de hemel vallen of door de draken worden opgegeten - we menen dat wezens en dingen "sterven", omdat ze net als de maan meegenomen worden door de draak van de dood, maar ze zijn er altijd, alleen zijn ze aan onze blik onttrokken, en er gaat niets dood en niets verdwijnt er, zomin als er iets geboren wordt of verschijnt, net als bij de volle en de nieuwe maan. Iets verduistert onze blik, dat is alles. En wanneer we zeggen dat dit meer of minder grote zelf het resultaat is van onze meer of minder prachtige capaciteiten, dan hebben we het net zo bij het verkeerde eind als de wilde die voor de eerste keer door een telescoop kijkt en beweert, dat die onbekende sterren en knipperlichten aan de einder van het heelal het resultaat zijn van onze instrumenten. De wereld "bereikt" niets, niets wordt bereikt, het is eerder zo dat we geleidelijk aan tot een vollediger visie komen. En hoe alomvattender die visie wordt, des te meer nadert de wereld de volmaaktheid die ze altijd al geweest is.

Maar wat is het dat onze blik verduistert? Men kan even goed vragen: wat verduistert de lineaire visie van de duizendpoot? Wat verduistert de lotus in het zaad? Het heelal ontvouwt zich geleidelijk aan onder onze ogen, maar in feite zijn onze ogen de hoogste Blik die zich voor zichzelf verbergt om tot in de eeuwigheid der tijdperken en met onze miljoenen ogen, onze miljoenen huid-

kleuren en gezichten die éne volmaaktheid te zien die hij in één eeuwige, witte seconde heeft gezien. De wereld is *een*, ze is één enkele alomvattendheid, dat zeggen zelfs de geleerden, en die spannen zich erg in om die wiskundige vergelijking te vinden, en om die eenheid terug te vinden hebben ze tot in het oneindige verdeeld en onderverdeeld, althans bijna, ze zijn gestuit op het oneindig kleine en op iets dat nòg oneindig kleiner is, een wijsheid en een nog veel grotere wijsheid. Maar die eenheid is geen optelsom, noch een reductie tot het microscopisch kleine, zomin als de eeuwigheid een aantal jaren is tot in het oneindige of de onmetelijkheid van een aantal kilometers plus één. Die eenheid is geheel een feit, in ieder punt van de ruimte en in iedere fractie tijd, net zo goed als in alle oneindigheden tesamen en alle bij elkaar opgetelde wijsheden. Ieder punt bevat het geheel, iedere seconde is een eeuwigheid die zichzelf aanschouwt. En wij die ons bevinden op dit of dat punt en op dit of dat moment, wij zijn eeuwig en volledig, en alle werelden, alle melkwegstelsels lopen door onze wezenskern, er straalt een eeuwige lotus in ons hart - alleen weten we het niet, we weten het stukje bij beetje. En het is niet voldoende om het met ons hoofd te weten en in ons hart, we moeten het weten met ons lichaam. Dan zal het wonder werkelijk volledig zijn en zal de eeuwige lotus op de toppen van de geest voor eeuwig stralen in onze materie en in iedere seconde tijd.

Die volmaaktheid, die eenheid van substantie, bewustzijn en zijn, is als het ware de gouden herinnering van de wereld, ze is het duistere beeld dat ieder wezen, ieder ding probeert te vormen en te grijpen, ze is de drijfveer van 's werelds grote Dorst, de motor van haar onmetelijke Verlangen om te zijn, te omarmen en te groeien; ze is als het ware een taaie herinnering die wezens en dingen en zelfs melkwegstelsels vastgrijpt in een dodelijke omhelzing, die een omhelzing van liefde zou willen zijn, die alles zou willen begrijpen, alles vasthouden en bezitten en opnemen binnen haar omarming. Alles doet er blindelings pogingen toe: de zeeanemoon met haar vangnet, het atoom met zijn zwaartekracht en de mens met zijn intellect of zijn hart. Maar onze dorst zal pas

gelest zijn als ze alles heeft gegrepen, alles in haar wezen heeft opgenomen, als er geen stukje heelal meer over is dat niet onze substantie is geworden, omdat in werkelijkheid alles altijd al onze substantie was, ons wezen en ons eigen gezicht, onder al die miljoenen glimlachen of verdrietigheden die hun glimlach zoeken - maar die niet echt kunnen glimlachen zolang ze niet hebben gevonden wat ze altijd al waren. Er is op de wereld geen ander leed, geen ander hiaat, geen ander tekort, en zolang er aan dat verlangen niet is voldaan, zullen we steeds verder blijven gaan, en de atomen zullen blijven wervelen om steeds zuiverder, steeds lichter materie te maken, de zeeanemonen zullen zonder ophouden hun prooi blijven grijpen en de mensen zullen hun schatten blijven tellen en elkaar blijven beroven of liefhebben - er valt echter maar één ding lief te hebben, en zolang ze niet alles liefhebben, zullen ze nooit echt liefhebben en niets bezitten behalve hun schaduw.

Dit zelf, dat grote zelf dat we zijn, waarom is dat toch verdeeld, verveelvoudigd, opgesplitst in miljoenen wezens en dingen? Waarom toch die lange weg terug naar onszelf? Maar het is niet echt verdeeld, het is nooit uit elkaar gevallen tot het stof van sterren die lichtjaren van elkaar zijn verwijderd, tot bewustzijns-elementjes die door huidjes, vliesjes en pantseringen van elkaar zijn gescheiden, tot mensjes die van elkaar zijn gescheiden door een blanke of donkere huid en wat nietszeggende gedachten. Er is niets ooit gescheiden geweest, en onze sterren verenigen zich weer tot één enkel sterretje dat straalt in het hart van de mens en in ieder ding, in ieder steentje van het heelal. Hoe zouden we die wereld ooit kunnen herkennen, als we die wereld niet al waren - men kent slechts dat wat men is, en alles wat we niet zijn bestaat domweg niet of is onzichtbaar voor onze ogen; we kunnen slechts tot de volgende dag vooruitzien, het ongeluk voelen aankomen, het verlangen of de gedachte op tienduizend kilometer afstand, de schat die in het veld is verborgen, heel dat kleine, bevende leventje in een blad onder onze ogen, omdat we met alles verbonden zijn, omdat we één zijn en omdat alles er al is, onmiddellijk

en ongescheiden, morgen en overmorgen, hier en ginds, binnen ons blikveld of daarbuiten - er is geen scheiding, het is slechts een kwestie van ogen die niet goed zien. Er is een menigte onzichtbare dingen die geleidelijk aan zichtbaar worden, van het protoplasma van de zijderups tot de mens, en nòg hebben we de hele schaal niet uitgeput. Misschien zullen we morgen zien dat de afstand tussen het ene land en het andere, het ene wezen en het andere, tussen vandaag en morgen, even broos en denkbeeldig is als het plukje gras, dat in hetzelfde veldje de ene zijderups scheidt van de andere. En we zullen over de muur van tijd en ruimte heen springen, zoals we vandaag de dag springen over het plukje gras van de zijderups.

Uit die grote ondeelbare eenheid, uit die afgeronde wereld, dat alomvattende Zelf, hebben we kleine stukjes geknipt, stukjes ruimte en tijd, stukjes zelf en niet-zelf, een proton, een electron, een meer en een minder, stevig vastgelegd, een goed en een kwaad, een dag en een nacht, het ene onvolledig zonder het andere, nóóit volledig zonder het andere, want alle nachten bij elkaar en alle dagen bij elkaar zullen nooit een volledige dag opleveren, alle meer en alle minder bij elkaar opgeteld, alle goed, alle kwaad, alle zelf en alle niet-zelf bij elkaar zullen nooit een alomvattende schoonheid opleveren, nooit één enkel wezen. En de eenheid vervingen we door de massa, de liefde door "verhoudingen", het ritme door afgebroken en weer aangeheven accoorden, maar onze versmelting is nooit meer dan een optelsom, en het leven wordt uit de dood geboren, alsof men onophoudelijk zou moeten vernietigen om te kunnen zijn, zou moeten splitsen om weer aan elkaar te lassen en nogmaals de schijn op te houden van een eenheid, die slechts de optelsom is van dezelfde gescheidenheid, van eenzelfde goed en eenzelfde kwaad, van een meer en een minder, van een zelf dat een miljoen voorbijzelve is, maar niet één enkel vol druppeltje. We hebben een cirkeltje getrokken in het grote ondeelbare Leven, een stukje zijn opgesloten in een gelatineblaas, een noot van het grote ritme afgescheiden in een dierlijk of menselijk pantser, en een paar harde, scherpe gedachten gegrepen

uit de grote regenboogstroom die haar uitlopers liet vangen in 's werelds kreupelhout. De Grote Blik hebben we uit het hart der dingen weggesneden en er duizend niet verder reduceerbare facetten van gemaakt. En omdat we niets meer konden zien van de grote geharnaste, verknipte en verbrokkelde wereld, hebben we ogen uitgevonden om te zien wat we eruit hadden verwijderd, oren om te horen wat overal fluisterde, vingers om een paar fragmentjes te betasten van een alomvattende schoonheid die we hadden verminkt, en de dorst, het verlangen en de honger naar alles wat niet langer onszelf was - duizenden en duizenden voelsprietten en antennes om die enkele noot op te vangen die onze harten zou kunnen vervullen. En omdat we niets meer te pakken konden krijgen zonder die kunstmatigheden, zonder die ogen, die zintuigen, die grijze, o zo grijze hersencellen, hebben we gelooft dat de wereld zonder dat alles ontoegankelijk was; dat het leek op het aflezen van onze wijzerplaatjes, en misschien zelfs dat we de uitvinders waren van die paar verbrokkelde golven die door onze antennes werden opgevangen. We hadden het over onszelf, over de anderen, en nog eens over onszelf, altijd over onszelf, door de eeuwen heen, met een zwarte huid of een gele, met een Atheens pantser of een Thebaans, met de ruïnes van hier of ginds, met dezelfde oude ruïnes van kleine zelfjes die sterven zonder te begrijpen, wier leven bestaat uit fragmenten, die genieten zonder ooit echt te genieten, en die steeds weer terugkeren om te begrijpen wat ze niet begrepen hadden, en om misschien tenslotte de alomvattende Stad van het grote zelf te bouwen. En wanneer we op die alomvattendheid zijn gestuit, dan zal het goede niet meer in strijd zijn met het kwade en het méér niet meer met het minder, omdat alles het goede zal zijn en alles in dezelfde richting zal stromen; de nachten zullen niet meer het tegendeel zijn van de dagen, de liefde zal geen fractie meer zijn van alle liefde, noch de nootjes een verscheurde kreet van de grote Noot, omdat er nog maar één muziek gespeeld zal worden door onze miljoenen instrumenten, en er maar één liefde zal zijn met een miljoen gezichten, en één grote dag met zijn frisse schaduwen en regenboogwaterval-

len onder de grote wereldboom. Dan zal het ook niet meer nodig zijn om te sterven, omdat we het geheim van het leven zullen hebben gevonden, dat ontspringt aan zijn eigen vreugde - men sterft slechts uit gebrek aan vreugde en om een steeds groter vreugde te vinden.

*
* *

Dat geheel, dat grote geheel, hebben de wijzen in hun visioenen gezien, net als enkele zeldzame dichters en denkers: “Dit alles is het onsterfelijk Brahman en niets anders. Brahman is vóór ons en Brahman is achter ons, ten noorden en ten zuiden en onder en boven: het strekt zich overal uit. Dit alles is Brahman alleen, heel dit magnifieke heelal.... * Gij zijt man en gij zijt vrouw, gij zijt jongen en meisje; oud en versleten loopt gij gebogen over uw stok; gij zijt de blauwe vogel en de groene en die met de scharlaken ogen... ** Gij zijt Dat, o Shwétakétoe ***” Dit grote geheel dat wij zijn heeft geschitterd op de toppen van het bewustzijn, heeft wat hiërogliften als spoor nagelaten op de muren van Thebe en de ingewijden van hier en ginds gevoed - soms gingen we een witte flonkering binnen, boven de werelden uit, of we losten het kleine zelf in een lichtflits op en kwamen weer boven in een kosmisch bewustzijn.... En dat alles heeft aan de wereld niets veranderd. We hadden nog altijd de draad niet te pakken die deze visie weer met de aarde zou verbinden en die een nieuwe wereld zou maken met een nieuwe zienswijze. Onze waarheden bleven broos, de wereld bleef in verzet - en terecht. Waarom zou ze zich voegen naar verlichtingen van boven, als dat licht haar materie niet raakt, als

* Moendaka Oepanishad, II.12.

** Shwétāshwatāra Oepanishad, IV.3.4.

*** Chhāndōgya Oepanishad VI.8.7.

ze het niet zelf is die ziet en die verlicht wordt? De wijsheid is waarschijnlijk erg wijs, en de duisternis der aarde is geen ontkenning van de Geest, zomin als de nacht een ontkenning van de dag is, ze is een wachten, een roepen om licht, en zolang we het licht niet daarheen geroepen hebben, waarom zou ze zich dan met die toppen bemoeien? Zolang we onze nachthelft niet op haar zon gericht hebben, waarom zou die zich dan met licht vullen? Als we de zonne-totaliteit zoeken op de hoogste toppen van het mentale, zullen we de totaliteit dáár vinden, in een fraaie gedachte; als we haar in het hart zoeken, zullen we de totaliteit dáár vinden, in een tedere emotie - als we haar zoeken in de materie en op ieder moment, dan zullen we dezelfde totaliteit in de materie vinden en op ieder moment van de materie. Men moet weten waar men kijkt. Men kan rederlijkerwijs het licht niet vinden in iets waar men niet naar kijkt. En misschien zullen we tenslotte merken dat die aarde niet zo duister is: onze blik was duister, onze zijnsloosheid die ook de dingen afwezig deed zijn. De weerstand van de aarde is onze eigen weerstand - en de belofte van een solide waarheid: een ontelbaar regenboog-ontluiken in miljarden belichamingen, in plaats van een leeg geflonker op de hoogten van de Geest.

Maar hij die zoekt naar de nieuwe wereld is niet in een rechte lijn op weg gegaan, hij heeft zijn deuren niet gesloten, de materie niet verworpen, zijn ziel niet in de watten gepakt: hij is overal op zoek geweest, op boulevards en trappen, in de mensenmassa en de miljoenen lege gebaren zonder zin. Hij heeft alle braakliggende terreinen tot leven gewekt, zijn vuur laten branden in alle ijdelheden, zijn verlangen aangewakkerd in de ijdelheid zelve die hem verstikte. Hij was geen kleine, scherp gerichte concentratie die er regelrecht van door ging naar de hoogten, om dan in te slapen in de witte vrede van de Geest; hij was de chaos en het gedrang, het gedwaal naar links, naar rechts, nergens heen, en hij sleepte in zijn net alles mee - het stijgen en het dalen, het zwarte, het minder zwarte en het zogenaamd witte, het vallen en het weer terugvallen - hij omklemde dat alles in de beperktheid van zijn omarming,

met een vuur in het centrum, met een diep verlangen naar het ware in die hele chaos, met een roep in het niets, Hij was een volkomen vastgelopen cirkelgang, een eindeloos gezwerf zonder ergens van te weten, behalve dat hij zijn vuur hier en ook daar liet rondgaan - zijn vuur, om niets, en om alles. En hij verwachtte zelfs helemaal niets meer, hij was slechts als een lieflijk brandende vlam, alsof dat vuur doel op zichzelf was, het zijn in al die leegte, de enige aanwezigheid in die onmetelijke afwezigheid. Tenslotte werd het zelfs als het ware een stille liefde, nergens om, om alles, hier en daarginds. En langzaam aan werd dat niets aangestoken, vatte die liefde vlam onder zijn blik, werd die onbeduidendheid bezielde met een dergelijk beetje warmte. En alles begon antwoord te geven; de wereld begon overal te leven, overal op te lichten, in het zwarte, in het witte, in de hoogte en in de diepte. Het was als het ware overal een geboorte, maar oneindig klein, microscopisch klein: een verstuiwing van kleine waarheden die dansten, hier en ginds, in feiten, gebaren, dingen en ontmoetingen, men zou zelfs zeggen dat ze hem tegemoet kwamen. Het was een vreemde vermenigvuldiging, een soort gouden besmetting.

Langzaam aan ging hij een geheel binnen, maar wat een bizar geheel, dat niets weg had van een kosmisch, een transcendent of een of ander schitterend bewustzijn - en dat toch als het ware een miljoen gouden uitbarstinkjes was, ongrijpbaar, bijna spottend - misschien zou je het een microscopisch bewustzijn moeten noemen? - maar harverwarmend: de lieflijkheid van een plotseling ontmoeten, het ontluiken van een weer herkennen, een opwelling van onbegrijpelijke tederheid, alsof het leefde, vibreerde, antwoordde in alle hoeken en in alle richtingen. En, heel merkwaardig, wanneer hij een vraag had, twijfel koesterde, over iets of iemand onzeker was, wanneer hij niet wist hoe hij moest handelen, zich zorgen maakte over wat hij wel of niet moest doen, dan leek het of hij *in de feiten zelf* een antwoord ontving - geen verlichting, geen inspiratie, geen openbaring, geen gedachte, niets van dat alles: een materieel antwoord in de omstandigheden, alsof de aarde en het leven zelf begonnen te antwoorden. Alsof de omstandighe-

den zelf hem bij de hand namen, om hem te zeggen: zie je wel? En dat waren geen geweldige omstandigheden, geen sensationele onthullingen: hele kleine feitjes, in de tijd die je nodig hebt om van de ene kant van de straat naar de andere te lopen. Plotseling kwam het tot hem, die iemand, die ontmoeting, het geld, het boek, het onverwachte feit - het levende antwoord. Of, omgekeerd, wanneer hij zo hoopte op die nieuwigheid (als hij nog niet was genezen van de ziekte der hoop), wanneer hij een bepaald arrangement verwachtte, een stille vrede, een heldere oplossing, dan zonk hij plotseling weg in een nog veel grotere chaos, alsof alles dwars ging liggen - mensen, dingen en feiten -, of hij werd ziek, werd het slachtoffer van een "ongeluk", zette de deur weer open voor een oude zwakheid en leek de oude cirkelgang van het lijden nog weer eens op te nemen. En dan, twee uur of twee dagen of twee maanden later, merkte hij dat die tegenspoed precies was wat hij nodig had, dat die hem met een omweg naar een ruimer doel leidde dat hij niet had voorzien; dat die ziekte zijn substantie zuiverde, een onjuiste koers doorbrak en hem, opgelucht, weer op het zonnepad terugbracht; dat die val oude mesthopen blootlegde en zijn hart louterde; dat die noodlottige ontmoeting volmaakt het juiste was om een heel netwerk te doen opdruiken van nieuwe mogelijkheden of van onmogelijkheden die overwonnen moesten worden; en dat alles met de grootste zorgvuldigheid zijn kracht voorbereidde, zijn verruiming, zijn hoogste snelheid, langs duizenden omwegen - alles bereidde hem voor op alles. Dan begint hij een opeenvolging van kleine, ongelooflijke wonderen binnen te gaan, vreemde toevalligheden, verontrustende coïncidenties... alsof werkelijk alles wist, ieder ding wist wat het te doen had en recht op zijn microscopisch kleine doel afging, temidden van miljoenen voorbijgangers en dagelijkse beslommeringen. De zoekende gelooft het aanvankelijk niet, haalt zijn schouders op en gaat zijns weegs, daarna doet hij één oog open, doet nog een oog open, en twijfelt aan zijn eigen verrukking. Het is van een dusdanige microscopische nauwkeurigheid, van zo'n fabelachtige ongelooflijke precisie temidden van het reusachtige gewirwar van

levens, dingen en omstandigheden, dat het niet mogelijk is - het is als een uitbarsting van een totaal weten, dat in één klap die mier op de grote weg omvat en die duizenden voorbijgangers met al hun koersveranderingen, al hun bijzondere omstandigheden, de voorbije, de huidige en de toekomstige, om dat unieke samenvallen te bewerkstelligen, dat ongelooflijke juiste secondetje waarin alles overeenstemt, alles in harmonie is, alles onvermijdelijk *is*, en dat één enkel antwoord geeft op één enkele vraag.

Daarna herhalen de feiten zich, de “coïncidenties” vermenigvuldigen zich - het toeval ontsluit geleidelijk aan een ontelbare glimlach; of misschien wel een ander zelf, een groter zelf dat zijn totaliteit kent en ieder fragment van zijn totaliteit, iedere seconde van zijn wereld, net zoals ons lichaam het geringste zuchtje van zijn cellen kent, de mug die voorbij vliegt en het ritme van zijn hart. Dan begint de zoekende met wijd open ogen een grenzeloze verrukking binnen te gaan. De wereld is één enkel lichaam. De aarde is één enkel bewegend bewustzijn. Maar dan een lichaam waarvan het bewustzijn niet is gecentreerd in wat grijze hersencellen daarboven: een talloos bewustzijn, dat overal zijn centrum heeft en even totaal aanwezig is in het kortstondige celletje als in de handeling die het lot der volkeren omver zal werpen. Op ieder punt antwoordt het bewustzijn op het bewustzijn. De zoekende heeft de kleine puntvormige waarheidjes van het mentale achter zich gelaten, de geometrische en dogmatische lijnen van het denken: hij begint een onuitsprekelijke alomvattendheid van visie binnen te gaan, een volle waarheid waarin ieder stukje zijn zin heeft en iedere seconde haar glimlach, iedere duisternis haar licht, iedere hardheid haar zachtheid die wacht. Hij ontdekt op de tast “de honingbron onder de rots”.* Iedere val is een stap verder naar de verruiming, iedere stap het ontluiken van een onvermijdelijke bloei, iedere tegenspoed een springplank naar de toekomst. Het kwaad is een zwakke plek in onze wapenrusting waardoorheen een vlam schittert van zuivere liefde die alles omvat.

* Rig Veda, II.24.4.

10. De Harmonie

We zouden bijna geneigd zijn dit alles verbeelding te noemen, ongeloofwaardige wonderen. Maar in werkelijkheid is het dood-eenvoudig.

Er zijn geen wonderen, maar wel is er een wijdse Harmonie die de wereld regeert met een precisie en een verfijning die even groot zijn in de ontmoeting der atomen, de cyclus der bloeitijden en de terugkeer der trekvogels, als in de ontmoeting der mensen en het ontluiken der gebeurtenissen in ons tijdsgewricht. Er is één enkele wijde beweging, waarvan we ons gescheiden meenden, omdat we onze mentale wachthuisjes hadden opgericht aan de grenzen van ons begripsvermogen, en zwarte stippellijnen hadden getekend over de lieflijkheid der aardse heuvelen, zoals anderen hun jachtterrein markeerden en de meeuwen hun witte archipel waar de golven schuimend uiteenbreken. En omdat we deze of gene oogkleppen hadden opgezet om ons te beschermen tegen de schrikwekkende grootsheid onzer werelden, omdat we die dwergenversperringen hadden opgericht om ons kleine stukje grond te exploiteren, de kleine energiegolf die we aan de haak hadden geslagen, de kleine gouden (of niet zo gouden) glimwormpjes, gevangen in het net van onze intelligentie, het door list verkregen nootje uit de te grote Harmonie, - daarom verkeerden we in de veronderstelling dat de wereld zich aan onze wetten aanpaste, of althans aan de wetten van de betrouwbare wijsheid van ons instrumentarium en onze berekeningen, en dat alles wat dit ruitjespatroon van de wereld te boven ging of door de mazen heen glipte, ondenkbaar was of niet bestond, een "wonder" of een hallucinatie. En zo vielen we in de kuil die we zelf hadden gegraven. En door een soort vriendelijke welwillendheid - wat

misschien een van de meest machtige wonderen blijft die moeten worden opgehelderd - begon de wereld te lijken op onze knappe kindertekeningen, begonnen de ziekten de curven der doktoren te volgen, begon ons lichaam de voorgeschreven medicijn te gehoorzamen, begon ons leven zich in te voegen in de gewenste groef tussen twee muren van onmogelijkheden, en zelfs onze gebeurtenissen voegden zich naar onze statistieken en naar de wijze waarop we erover dachten. In feite werd de wereld gementaliseerd van A tot Z en van top tot teen: het denken is na de Mongoolse shamaan, de Thebaanse occultist of de Bantoe tovenaer, de laatste magiër op de chronologische lijst. Rest ons nog aan de weet te komen of onze magie beter is dan die andere - maar magie is het en blijft het, en we kennen zelfs nog niet eens het hele vermogen ervan. Maar in werkelijkheid is er maar één Vermogen, dat zich even goed bedient van een amulet, een tantrische yantra* of een bezweringsformule, als van een tweedegraads vergelijking - of zelfs van ons simpele, beperkte, nutteloze denken. De vraag is maar wat we willen.

We manipuleren het denken op de een of andere willekeurige manier; in het algemeen manipuleren we het zelfs niet eens: het manipuleert ons. We worden overvallen door duizenden nutteloze gedachten die ons innerlijk steeds maar weer doorkruisen, automatisch, zinloos, tien keer, honderd keer, in de tijd die nodig is om de boulevard af te lopen of de trap op te gaan. Het is nauwelijks denken, het is een soort denkende stroom, die de gewoonte heeft aangenomen een paar van onze veelsoortige kronkels te volgen en die, al naar gelang van onze smaak of onze neiging, onze erfmasse of ons milieu, een kleur aanneemt die meer of minder neutraal is en meer of minder glanzend, en die vertaald wordt door woorden waar we de voorkeur aan geven of aan gewend zijn, door blauwe of grijze filosofieën, in de ene taal of in de andere - maar het is dezelfde stroom die overal voorbij komt. Het is het mechanische mentale dat eeuwigdurend dezelfde gra-

* Een meetkundige figuur, die de tantrische occultisten gebruiken om bepaalde krachten te materialiseren.

datie of dezelfde intensiteit van de algemene stroom keert en wendt en kneedt. Die activiteit versluiert alles, omhult alles, verduistert alles met zijn dichte, kleverige wolke. Maar degene die de nieuwe wereld zoekt heeft een stap naar achteren uit het mechaniek gedaan, hij heeft die kleine stille open plek ontdekt, daar achter hem, hij heeft in het diepst van zijn wezen een vuur van verlangen ontstoken, en dat vuur draagt hij overal met zich mee. En voor hem is alles anders. Hij begint het mentale functioneren duidelijk te zien, omdat hij op zijn open plekje die verduistering is kwijt geraakt; hij speelt het grote spel mee, hij ontdekt stapje voor stapje de geheimen van de mentale magie, die we misschien de mentale illusie zouden moeten noemen; maar als het een illusie is, dan is het een zeer doeltreffende. En allerlei verschijnselen beginnen zich aan zijn observatie prijs te geven, een beetje door elkaar, in kleine, zich steeds herhalende stroompjes die tenslotte een samenhangend beeld opleveren. Hoe duidelijker hij ziet, des te rijker zijn buit.

Die helderheid is progressief. Maar hij streeft er om zo te zeggen niet naar om helder te zien, want "streven" wil nog zeggen het risico lopen de oude processen weer op gang te brengen, het mechaniek te gebruiken om tegen het mechaniek te strijden, de rechterhand om de linkerhand meester te worden. En bovendien weten we zelfs niet eens wat we moeten zoeken of vinden! Als we in het begin een "idee" zouden hebben, zouden we slechts in de richting van dat idee gaan, een beetje net als de dokter die zichzelf (en de zieke) opsluit in zijn diagnostiek: we richten bij voorbaat muren op, een val voor wat niet te verschalken is – "het" levert zich uit, of niet, dat is alles. De zoekende (misschien zou je hem gewoon een aspirant-geborene moeten noemen) houdt zich er niet mee bezig het mechaniek tot stilstand te brengen: hij bemoeit zich alleen met zijn vuur. Hij laat zijn vuur branden. Hij is gecentreerd rond die hunkering in zijn diepste wezen, die dringende existentiële roep om te zijn, te midden van de grote afleiding, die bijna smartelijke dorst in de woestenij van dingen en wezens die langs komen en van dagen die voorbijgaan alsof ze niet

bestonden. En zijn vuur brandt, het groeit. En hoe meer het groeit, des te meer verslindt het 't mechaniek, lost het de wolk en die voze gedachten op en maakt het binnenin en rondom schoon schip. Dat is het ontstaan van die kleine open plek. Het is het begin van een klein, helder stroompje, dat achter zijn hoofd lijkt te vibreren, hem in de nek lijkt te grijpen, soms zelfs stevig druk op hem lijkt uit te oefenen - daarna leert hij om dat door zich heen te laten stromen, om de doorgang niet te blokkeren door tegen te werken, om zich soepel en poreus te maken. Hij laat zich vullen door die stroom, door die kleine heldere vibratie die steeds maar doorgaat en zonder ophouden lijkt te vloeien, als een heimelijk liedje dat hem begeleidt, als een ritme dat zonder einde komt en gaat, als twee lichte, bewegende vogelvleugels in het azuur van zijn innerlijk, die hem overal heen dragen en alles een stille lieflijkheid doen zijn, alsof het leven zich verwijderde, zich verruimde, zich onderdompelde in een heldere oneindigheid waar alleen dat ritme vibreert, alleen die lieflijke, lichte, transparante cadans. En alles begint buitengewoon eenvoudig te worden.

In die innerlijke stilte - een stilte die niet leeg is, die geen afwezigheid van geluid is, geen uitkoudende krachteloosheid, maar de effen wijidheid van de ruimte, een toppunt van lieflijkheid die in hem leeft en geen woorden, gedachten of begrip nodig heeft: het is het onmiddellijke begrijpen, het alles omarmen, het onmiddellijke en absolute hier, en wat mankeert er nog? - de zoekende, die bezig is geboren te worden, begint het mentale spel te doorzien. En om te beginnen ziet hij dat die duizend en één gedachten, de grijze of de blauwe of de lichtere, in feite niet uit een stel hersenen afkomstig zijn, dat ze bij wijze van spreken in de lucht zweven, dat het stromen zijn, vibraties, die zich in onze hoofden tot gedachten vertalen wanneer we ze grijpen, zoals golven zich in muziek vertalen, of in woorden, of in beelden op ons televisiescherm, en dat alles in beweging is, alles zich beweegt, behendig rondzwenkt op de verschillende niveau's, en dat alles op universele wijze over onze bont gekleurde grensjes heen stroomt: opgevangen in het Nederlands, het Duits of het Engels; geel, zwart of blauw

van kleur, afhankelijk van de hoogte van onze antenne; ritmisch, gebroken of versnipperd tot microscopisch gedachtepoeder, al naar gelang van onze ontvangst; muzikaal, knarsend of ontregeld, afhankelijk van onze helderheid of gecompliceerdheid. Maar hij, de zoekende, die luistert - hij probeert niet hier of daar iets te grijpen, hij probeert niet aan de knopjes van zijn mechaniek te draaien om dit of dat te pakken te krijgen - hij is aan het luisteren naar het oneindige, hij is afgestemd op dat vlammetje in het centrum, dat zo lieflijk is, zo vol, zonder problemen en zonder iets te willen. Hij heeft maar één ding nodig: dat die vlam die hem vervult, brandt en nog eens brandt; dat die stroom steeds maar door zijn open plek vloeit, zonder woorden, zonder mentale zingeving, maar toch van zin vervuld, van alle zin vervuld, alsof ze de oorsprong van de zin zelve was. En dan treft hem soms iets, zonder dat hij eraan denkt of het wil: een kleine vibratie, een nootje dat op zijn stille wateren valt en een heel golvenpatroon tekent. En als hij zich daar een beetje over heen buigt om het te zien, als hij zich uitstrekt naar dat draaikolkje (of die lichte noot, dat punt dat de aandacht vraagt, die scheur in zijn zijnsruimte), dan wordt er een gedachte geboren, een gevoel, een beeld, een gewaarwording - alsof er geen grens bestond tussen de ene manier van vertalen en de andere: het is gewoon iets dat vibreert, een helder of minder helder ritme, een zuiver of minder zuiver licht dat in hem wordt ontstoken, een schaduw, een zwaarte, een gevoel van onbehagen, soms een glanzende dansende straal, licht als het zonnestof over de zee, een opbloeien van tederheid, een glimlach die even oplicht - soms een geweldig en zwaar ritme, dat lijkt op te klimmen uit de diepten der tijden, onmetelijk, nadrukkelijk en eeuwig, en als het ware één enkele gewijde wereldzang lijkt te scheppen. Het stroomt helemaal vanzelf; het is niet nodig te denken of te willen, men hoeft alleen maar te zijn en nogmaals te zijn en eenstemmig te branden met die ene kleine vlam, die als het ware het vuur van de wereld zelf is. En wanneer het nodig is, komt er een nootje, een secondelang, en klopt aan het venster, en dat is precies de juiste gedachte, de impuls tot de gewenste

handeling, de omweg naar links of naar rechts die een onverwacht pad zal wijzen en een hele keten van antwoorden en nieuwe doorkruisingen. Dan begrijpt de zoekende, de werkelijk hartstochtelijk zoekende, op intieme wijze de aanroep van de Vedische zanger van vijf of zesduizend jaar geleden: “O Vuur, moge de juiste gedachte in ons geschapen worden, die aan U ontspringt.” *

Maar ook de onjuiste gedachten zijn een verbazingwekkende bron van ontdekkingen. En eerlijk gezegd leert hij hoe langer hoe meer dat een dergelijke onderscheiding zinloos is: wat is er eigenlijk niet goed voor ons, wat neemt er niet altijd een wending tot wat nog veel beter voor ons is? - de verkeerde paden maken deel uit van het goede en bereiden een ruimere weg voor, een vollediger visie op ons ondeelbaar rijk. De enige onjuistheid is om niet te zien, het wijde grauw van de *terra incognita* van onze bekrompen landkaarten. We hebben onze kaarten aan alle kanten afgegrensd. Die gedachten, gevoelens, reacties en begeerten hebben we toegeschreven aan de kleine Rhône die over onze aarde vloeit, aan de Loire, netjes opgetuigd en geflankeerd met forse kastelen, en inderdaad, ze hebben de gewoonte aangenomen door die kanalen te stromen, hier of ginds een waterval te vormen, wat verder stroomafwaarts op te borrelen of zich uit te breiden in onze modderpoelen. Het is een hele oude gewoonte, die zelfs niet van onszelf of van de apen stamt, of het is een nauwelijks recenter gewoonte die teruggaat naar onze school, onze ouders of de krant van gisteren. We hebben wegen gebaad en daarlangs vloeit de stroom - hij gaat daar heel hardnekkig langs. Maar voor de zoekende, die zich uit het mechaniek heeft losgemaakt, beginnen de omzwervingen en de invalspunten hoe langer hoe zichtbaarder te worden. Hij begint verschillende niveau's in zijn wezen te onderscheiden, verschillende stroomcentra, en wanneer de stroom door de zonnevlecht gaat of door het keelcentrum, zijn de reacties en effecten verschillend; maar hij ontdekt vooral met verbazing dat het overal één en dezelfde stroom is, boven, bene-

* Rig Veda III.7.II

den, rechts of links, en dat wat wij “gedachte” noemen, “begeerte”, “wil” of “emotie”, verschillende manieren van doorsijpelen zijn van één en hetzelfde iets, dat gedachte is noch begeerte noch wil of iets van dien aard, maar een dun straaltje, een druppel, een waterval van dezelfde bewuste Energie die hier of daar binnendringt, door onze Loire-tjes of onze modderige Styx, en die aanleiding is tot een ramp of een gedicht, een trillen van duizend poten, een revolutie, een evangelie of een ijdele gedachte op de boulevard - we zouden bijna kunnen zeggen: “naar believen”. Alles hangt af van de aard van onze opening en van het niveau daarvan. Maar het basisfeit is, dat we ons in tegenwoordigheid van een Energie bevinden, dat wil zeggen van een Vermogen. En daarin ligt eenvoudigweg, heel doodeenvoudig, de ontzaglijke bron van alle veranderingen die in de wereld mogelijk zijn. Dàt is wat we willen! We kunnen ons hierheen of daarheen vertakken, een harmonie produceren of een cacophonie, maar niets kan verhinderen, geen enkele omstandigheid ter wereld, geen enkele noodlottige gebeurtenis, geen enkele zogenaamd onontkoombare wet, dat we onze antenne hier of daar op richten en dat we die catastrophale modderstroom veranderen in een heldere stroom, onmiddellijk. Het is een kwestie van weten waar men zich opent. En op ieder moment ter wereld, in iedere seconde, iedere afschuwelijke omstandigheid, iedere gevangenis waarin we onszelf levend hebben opgesloten, kunnen we, in een handomdraai, met één enkele noodkreet, één enkele doorbraak van gebed, één enkele juiste blik, één enkel opflakkeren van het innerlijke vlammetje, al onze muren omver werpen en van top tot teen opnieuw geboren worden. Alles is mogelijk. Omdat dit Vermogen de hoogste Mogelijkheid is.

Maar als we alleen maar geloven in ons Rhône-tje of Loire-tje, is het vanzelfsprekend een hopeloze zaak. En we geloven hartstochtelijk, al duizenden jaren lang, in de deugd van onze oude cirkelgangen. En ook deze hebben een geweldig vermogen - dat der gewoonte. En dat is vreemd, want het is kennelijk even solide als gewapend beton, even overtuigend als alle oude rationele

oordelen ter wereld, de oude gewoonte om in de ene richting of in de andere te stromen, even onweerlegbaar als de appel van Newton, en voor het oog dat zich begint te openen even weinig substantieel als een wolk - als men ernaar blaast, zakt het in elkaar. Het is de mentale Illusie, die geweldige illusie, die ons verblindt.

*
* *

De illusie wordt voor de zoekende stukje bij beetje gedemystificeerd, door kleine aanrakingen die vluchtig zijn, die zich herhalen, door hele kleine ervarinkjes die hem ertoe verleiden een oog open te doen en het ondanks alles toch te proberen. Maar men moet het heel wat keren proberen vóór men de hefboom vindt, men moet zich eindeloos vergissen, de oude dwaalwegen gaan om hun verkeerde vermogen te ontmaskeren. Zoals altijd vindt de ervaring plaats in het microscopisch kleine alledaagse. En hij ontdekt het vermogen van de gedachte. Om precies te zijn: hij ontdekt de energetische waarde, die zich vertaalt door een ogenschijnlijk heel klein, nietig gedachtetje, dat “zomaar” komt en gaat, als in een molen.

Hij is helder, hij is goed in zijn vuur gecentreerd, gedragen door zijn ritme, en dan ontsluit hij oudergewoonte weer het mechaniek, laat zijn blik hier of daar stilhouden, laat de hele golfketen weer oude reflexen in beweging zetten, de kleppen openen, op de knoppen drukken en in een oogwenk het hele netwerk doorlopen, dat hoe langer hoe meer begint te vibreren, dat hier een reactie op gang brengt, daar een begeerte en wat verderop een zekere angst - de oude cirkelgang is weer op gang gekomen, hij vindt de oude bezorgdheid, angst en vrees weer terug, en het ongemotiveerde defaitisme. Inderdaad kan men echt spreken van de kringloop van het lijden. En als hij die microscopisch kleine ramp bekijkt - die

niets is, een ademtocht die voorbij gaat - als hij er het gewicht van de reflectie aan toevoegt (zelfs niet eens een reflectie, maar een eenvoudige blik die er even stil bij blijft staan), ziedaar, het kleine geborrel zwelt op, klampt zich vast, installeert zich - een kleine bel levend vermogen, zou men zeggen, misschien niet groter dan een mug, maar dan een kleverige. En wat nog merkwaardiger is: ze is voorzien van een onafhankelijke voortstuwingskracht: ze gaat koppig op haar doel af, mechanisch, automatisch. En voor de ogen van de verbouwereerde zoekende, die helder genoeg is gebleven om die hele beweging in details te volgen, verschijnt twee dagen, twee uren of twee minuten later het resultaat van zijn bezorgdheid, zijn begeerte of zijn futiele gedachte in de feiten: hij verzwikt "toevallig" zijn voet, rolt over de oude bekende, ontvangt het slechte nieuws, gaat de chaos binnen die hij had voorzien, alles spant samen, stemt overeen in de verkeerde richting, convergeert naar dat zwarte of grijze belletje, alsof dit de omstandigheden en feiten naar zich toe trok die precies overeenstemmen met de aard van de vibratie die het uitstraalt en daarmee als het ware sympathiseren. Het is net een kwasi-onmiddellijke chemische reactie: die druppel lakmoes verft alles rood of blauw of zwart. Het is precies het omgekeerde verschijnsel van de "juiste gedachte" die de gunstige omstandigheden doet ontstaan. Men zou bijna spreken van een oneindig kleine magie.

En inderdaad, het is magie. Tienmaal, honderdmaal doet de zoekende de ervaring op; dan begint hij zeer geïnteresseerd de ogen te openen, hij begint via een minuscule ervaring zich een geweldige vraag te stellen.... Ach, 's werlds geheimen liggen niet verborgen in donder en vlammen: ze zijn voorhanden, ze wachten op een eenvoudige blik die instemt, een eenvoudige manier van zijn die niet ieder ogenblik oudergewoonte zijn barrières opwerpt, zijn "mogelijk" en "onmogelijk", zijn "je kunt niet" en "je mag niet", zijn "maar" en nog eens "maar", zijn onontkoombaarheden en die hele serie ijzeren wetten, die oude wetten van het mens-dier dat maar ronddraait in de kooi die het zich met eigen handen heeft gebouwd. Hij kijkt om zich heen en de ervaring vermenigvuldigt

zich, alsof ze hem in het gezicht vloog, alsof die simpele kleine poging tot waarheid een talloos antwoord tevoorschijn riep, omstandigheden, ontmoetingen en demonstraties ontkende, als om hem te zeggen: zie je wel, zie je wel, zo is het nu. Een onuitsprekelijk bewustzijn legt zijn lichtvinger op iedere ontmoeting. Het ware beeld duikt op van achter de schijn. Een sprankje waarheid hier ontsteekt de overeenkomstige waarheid in ieder ding en iedere beweging. En hij ziet.... Hij ziet geen wonderen - of liever: hij ziet onooglijk kleine wonderen die blind in elkaar geflanst worden door blinde tovenaars. Hij ziet honderden arme mensen, die die leuke bel blazen, die haar geduldig en onvermoeibaar opblazen, er iedere dag hun ademtocht van mislukking, begeerte of onvermogen aan toevoegen, hun giftige uitwaseming van twijfel aan zichzelf, hun ongezonde kleine gedachten, die zich richten op de als parelmoer glanzende bel van hun kennis en hun kleine triomfen, en hij ziet hen haar koesteren, de onverbiddelijke bel van hun wetenschap, de bel van hun naastenliefde of hun deugd, en zo vervolgen ze hun weg, ieder de gevangene van een bel, ingesloten in het netwerk van kracht dat ze met zorg hebben geweven, uitgebreid en opgehoopt, dag in, dat uit: elke handeling is de resultante van die drang, iedere omstandigheid de duistere zwaartekracht van die aantrekking, en alles beweegt zich mechanisch, onvermijdelijk, mathematisch, zoals we dat hebben gewild in onze zwarte, gele of wormstekige bel. En hoe meer we tegenpartelen, ons schrap zetten, ons stoten, die kracht naar binnen trekken om die leuke of minder leuke muur te verbrijzelen, des te harder wordt ze, alsof onze uiterste inspanning haar nog een uiterste kracht gaf. En dan noemt men zich slachtoffer van de omstandigheden, slachtoffer van dit, slachtoffer van dat; men noemt zich arm, ziek of ongelukkig; men noemt zich rijk, deugdzzaam of zegerijk - men noemt zich duizenden dingen in duizenden kleuren en bellen, en in werkelijkheid bestaat er niets van dat alles, geen rijke, geen arme, geen zieke, geen deugdzame en geen slachtoffer: er zijn andere dingen, o, radicaal andere, die hun tijd afwachten. Er is een verborgen god die glimlacht.

En de bel groeit, ze overdekt families, overdekt volkeren en continenten, neemt alle kleurschakeringen aan, alle wijsheden, alle waarheden en omhult ze: en die ademtocht van licht is er, die noot van schoonheid, het wonder van een paar lijnen, verborgen in architectuur of meetkunde, dat moment van waarheid dat geneest en bevrijdt, de fijne curve van onze ogen die voor een ogenblik die ster verbindt met die bestemming, de asymptoot met de hyperbool, de mens met het lied, het gebaar met het effect, en dan komen er weer andere mensen - mensen bij duizenden - die de kleine bel komen opblazen en oppompen, die rose, blauwe en eeuwigdurende godsdiensten komen creëren, absoluut zekere redding in de grote bel, toppen van licht die de optelsom zijn van hun kleine, verveelvoudigde hoop, afgronden der hel, die de optelsom zijn van de vrees die ze koesterden; die er die noot aan toe komen voegen en dat idee, dat korreltje kennis, dat ogenblik genezing, die ontmoeting en die curve, dat moment van doeltreffendheid onder het stof van miriaden melkwegstelsels, en die hun zwarte tempel inrichten, hun gele of hun veelkleurige tempel, die ontwijfelbare medicijn maken in de grote bel, onherleidbare wetenschappen, onverbiddelijke meetkundes, ziektecurven, genezingscurven en noodlotscurven, en alles draait en kronkelt in die noodlottige Bel zoals de medicus het wilde, zoals de geleerde het wilde, zoals dat ogenblik van toevalligheid in de ontelbare miriaden lijnen van het heelal het tot in der eeuwigheid heeft beslist. We hebben een moment uit de wereld gelicht en er een verheven wet van gemaakt. We hebben een vonk gegrepen en er het groot neonlicht van gemaakt, dat ons verblindt en verstikt in die grote mentale bel. En in werkelijkheid is er niets van dat alles - geen wet, geen ziekte, geen medisch of wetenschappelijk dogma, geen tempel der waarheid, geen eeuwige curve, geen unieke bestemming onder de sterren - er is alleen een geweldige mentale hypnose, en daarachter, ver, ver daarachter, maar toch aanwezig, geweldig aanwezig, onmiddellijk aanwezig, iets onneembaars, ongrijpbaar voor welke valstrik dan ook, niet in te sluiten door welke wet dan ook, onkwetsbaar voor alle vormen van ziekte en

hypnose, niet te redden door ons heil, niet besmeurd door onze zonden, niet besmeurd door onze deugden, vrij van alle bestemmingen en alle curven, van alle goden en zwarte bellen - een zuivere onfeilbare vogel, die in een oogopslag de wereld weer kan herstellen. Men neemt een ander standpunt in en alles verandert. Afgelopen met die fraaie bel. Het is voorhanden, als we willen.

*
* *

Wanneer de bel uit elkaar spat, begint men het bovenmenselijke binnen te gaan. Men begint de Harmonie binnen te gaan. O, ze spat niet uit elkaar door onze inspanning, ze begeeft het niet door een som van deugd en meditatie, die in tegendeel de bel eerder nog verhardend, haar kleuren met zo'n mooie schittering, zo'n boeiend licht, dat ze ons inderdaad in de boeien slaat, en we zijn nog zekerder haar gevangen naarmate de bel fraaier is, geboeid veel meer door ons goed dan door ons kwaad - niets ter wereld is zo solide als een waarheid die in de val is gelopen: ze verandert de val in een gedwongen paradijs. Maar de Waarheid, de Grote Waarheid, de schone Harmonie laat zich niet in onze valstrikken vangen, ze heeft niets te maken met onze deugden of opgehoopte verdiensten, niets te maken met onze geniale mogelijkheden, noch zelfs met onze duistere kleinzieligheden - en wie is er groot, wie is er klein en donker of wat minder donker in het grote op drift zijn der melkwegstelsels die zijn als het stof van een grote Zon? De Waarheid, de onuitsprekelijke Lieflijkheid van de dingen, van elk ding, het levende Hart van miljoenen wezens die niet weten, vraagt niet van ons dat we waarachtig worden om ons haar waarheid uit te leveren - en wie zou er waarachtig kunnen worden, wie zou er iets anders kunnen worden dan wat hij is, waartoe zijn we eigenlijk in staat? We zijn in staat tot kommer en

ellende, tot verzadiging toe, we hebben het vermogen tot kleinzieligheid, en nog eens kleinzieligheid, tot dwaling die zich tooit in een sprankje licht, tot kennis die in zijn eigen modderpoelen struikelt, tot goed dat de lichtende schaduw is van het verborgen kwaad, tot vrijheid die zich insluit in haar eigen heil - lijden kunnen we en nog eens lijden, en zelfs ons lijden is een heimelijk genot. De Waarheid, de lichtvoetige Waarheid ontsnapt aan onze duistere of lichtende kronkelwegen, zij rent, zij rent, zij ademt met de wind, klatert met de bron, klatert overal, want ze is de bron van alles, ze murmelt zelfs in het diepst van onze leugens, geeft een knipoog in onze duisternis en steekt er de draak mee; ze stelt haar lichte valstrikken voor ons op, zó licht dat we ze niet zien, ze geeft ons ieder ogenblik en overal duizenden tekenen, maar zó vluchtig, zó onverwacht, zó tegengesteld aan wat we gewend zijn te zien, zó weinig serieus, dat we eraan voorbijgaan. We snappen er niets van. Ofwel we plakken er een fraai etiket op om haar in onze magie op te nemen. En ze neemt wéér een loopje met ons. Ze speelt het spel van onze magie, het spel van ons lijden en onze meetkunde, ze speelt voor duizendpoot en voor statisticus, ze speelt van alles - ze speelt alles wat we maar willen. En dan, op zekere dag, willen we het eigenlijk niet meer, willen we niets meer van dat alles, niet meer de gouden ellende noch de boeiende lichten, noch het goede noch het kwade, noch die hele veelkleurige uitrusting waarin iedere kleur in een andere verandert, waarin hoop verkeert in wanhoop, inspanning in terugslag, de hemel in een gevangenis, de toppen in afgronden, liefde in haat, en iedere bevochten zege in een nieuwe nederlaag, alsof alle méér zijn minder aantrok, alle vóór zijn tegen, en alles onbepaald naar voren ging, naar achteren, naar links en naar rechts, om zich te pletter te lopen tegen de muur van dezelfde gevangenis, een witte of een zwarte, een groene of een bruine, een gouden of een minder gouden. Niets van dat alles willen we meer, we zijn alleen nog maar die noodkreet in de diepte, die schreeuw om lucht, dat vuur om niets, dat piepkleine nutteloze vlammetje dat onze schreden begeleidt, dat onze kommer begeleidt, dat maar gaat en gaat, 's

nachts en overdag, in goed en kwaad, in hoogte en diepte en overal. En zo wordt dat vuur ons tot een druppel goed in ons kwaad, tot een greintje geluk in onze ellende, tot een lichtstraal in de chaos, alles wat er over is van duizenden gebaren en lichtjes die voorbij komen, het piepkleine niets dat als het ware alles is, het hele kleine liedje van de grote ellende die nog steeds overal met ons meegaat - we hebben geen goed meer en geen kwaad, geen hoog en geen laag, geen licht en geen duisternis, geen morgen en geen gisteren, het is allemaal hetzelfde, het is ellendig zwart en wit, maar we hebben dat hele kleine vuurtje dat met ons meegaat, het morgen van vandaag, het lieflijke murmelen in de diepte van ons verlangen, de deugd van onze zonde, die druppel warm bestaan in de hoogten en diepten, overdag en 's nachts, in schaamte en vreugde, in eenzaamheid en onder de massa, bij afkeuring en bijval, het is allemaal hetzelfde, want het brandt, het brandt: het is morgen, het is gisteren, het is nu en altijd, het is ons enige lied van bestaan, ons nootje van vuur, ons vlammetjesparadijs, onze vlammetjesvrijheid, onze vlammetjeskennis, onze vlammentop in een zijnsvacuum, de onmetelijkheid van ons hele kleine vlammetje dat zingt, niemand weet waarom. Het is onze metgezel, onze vriend, onze echtgenote, onze dienaar, ons land - *het is*. En het is goed. Dan heft men op zekere dag het hoofd, en dan is de bel er niet meer. Alleen dat Vuur is er nog, dat zachtjes overal brandt en alles herkent, alles bemint, alles begrijpt, en dat is als een hemel zonder historie; het is zo simpel dat men er nooit aan gedacht had, zo stil dat het als een oceaan in elke druppel is, zo glimlachend, zo helder dat het overal dwars doorheen gaat, overal binnendringt, overal binnenglijpt - het speelt hier, het speelt daar, het is transparant als de lucht, het is als een niets dat alles verandert, en misschien is het wel alles.

Dan bevindt men zich in de Harmonie der nieuwe wereld.

De Harmonie - dichters en wijzen hebben haar geraakt, uitzonderlijke musici hebben haar gehoord en geprobeerd een paar noten van die zingende onmetelijkheid te vertalen. Ze stroomt, daarboven, op de toppen van het bewustzijn, ze is een ritme

zonder einde, zonder hoog of laag, dat zich door blauwe eeuwigheden beweegt, dat vloeit, steeds maar vloeit, als een vreugde die zichzelf toezong, die haar onmetelijke rivier doet stromen over eeuwige heuvelen, die de sterrestenen draagt en al onze werelden en alle zeeën, die alles draagt in haar schitterende stille stortvloed: een onuitsprekelijke klank die alle klanken en alle noten in één is, een versmelting van muziek, een gouden fonkeling van één enkele keer, ontsproten aan de diepten der tijden, aan een kreet van liefde of vreugde; de zuivere zege die in één enkele blik al onze werelden en tijdperken heeft gezien, en het verdriet van een kind aan de oever van die blauwe rivier, en de lieflijkheid der rijstvelden en de dood van de grijsaard, de hele kleine stilte van een blad dat beeft in de zuidenwind, en andere dingen, oneindig veel andere dingen, die altijd dezelfde zijn, die komen en gaan in de grote rivier, die hier oversteken, daar oversteken, die voorbijkomen zonder ooit voorbij te komen, die aanzwellen en naar die grote gouden zee daarginds gaan, waar ze vandaan waren gekomen, gedragen door een klein ritme van het grote ritme, door een vonkje van het grote gouden vuur dat niet sterft, een kleine aanhoudende noot die alle levens doorkruist, alle sterven, alle kommer en vreugde; een onuitsprekelijk aanzwellen van een blauwe ruimte die de longen vult als een kelk eeuwige lucht, als een wederopstanding; een overal opbloeien van muziek, alsof de ruimte niets dan muziek was, niets dan zingend blauw - een machtige zegevierende stroom die ons voorgoed draagt en als het ware omhult met haar glorieuze vleugels. En alles is vervuld, het heelal is een wonder.

Maar die aarde, die kleine aarde, draait maar daar beneden, draait zich om in haar verlangen, ze kent haar niet, ze ziet haar niet, die vreugde die haar draagt en die ze zelf is - want wie zou kunnen bestaan zonder die vreugde die alles in haar handen houdt, zonder de herinnering aan die vreugde die hardnekkig trekt aan het hart van wezens en dingen?

“Ik, Aarde, heb een dieper vermogen dan de Hemel,
Mijn eenzame smart overtreft haar rozenvreugd,
Een rood en bitter zaad van zevenvoudige extase;-
Mijn stomheid wordt gevuld met de echo's van een
verre Stem.

Door mij streeft het laatste eindige, verlangend,
Naar 't onbekende van het laatste oneindige.
De Eeuwige wordt gebroken tot kleine, vluchtige levens,
De Godheid ingesloten in drek en steen.” *

En het Ritme, het grote Ritme, werd versnipperd, verbrijzeld, verpulverd om het hart van zijn wereld binnen te gaan en zich aan te passen aan de duizendpoot of dat blaadje dat beeft in de wind; om zich begrijpelijk te maken voor hersenen, en het een voorbijganger mogelijk te maken het lief te hebben. We hebben er muziek van gemaakt die tegen de maat in gaat, veelkleurige schilderijen, vreugde en lijden, omdat we zijn stroom niet zonder onderbreking hebben kunnen vasthouden. We hebben er vergelijkingen van gemaakt, gedichten en architectuur, we hebben het in de val van onze machines laten lopen, gevangen in een amulet of een gedachte, omdat we de druk van zijn grote directe stroom niet meer konden verdragen. En hopen hebben we gemaakt, hopen die de afwezigheid van dat ritme waren, het gebrek aan de grote kelk eeuwige lucht, de ademnood van de kleine mens die slechts in zijn lijden gelooft, slechts in de knoppen van zijn machine en zijn muren van intelligentie. We hebben gekwadrateerd, vermenigvuldigd, ontleed en tot in het oneindige in kleine fragmentjes opgedeeld, en tenslotte zagen we er niets meer van, begrepen we er niets meer van, omdat we die ene kleine ademtocht van de grote adem kwijt waren geraakt, het enige straaltje van de grote Rich-

* Sri Aurobindo: *The Life Heavens*, Collected Poems, ed.1972, blz.575.

ting, de grote Zin, die kleine noot die alles liefheeft en alles begrijpt. En daar we alles om ons heen hadden afgesloten, ons in een schelp hadden verschanst, ons hadden geharnast in ons logisch denken, uitgerust met helmen en betrouwbare antennes, zeiden we dat die Harmonie, dat Ritme, niet bestond, dat het ver, ver daarboven is, het paradijs van onze deugden, of dat het de ruis is van onze kleine antennes, de droom uit het collectief onbewuste, het product van de ontwikkelde aardworm, de ontmoeting van twee verliefde moleculen - net als de primitieve mens van weleer, die onbekende gebieden in stukjes verdeelde, hebben we ruimte en tijd in stukjes geknipt, en de Ganges en de Dorado's die we nog niet waren overgetrokken, de mooie doorwaadbare plaatsen van dat kleine riviertje, naar een andere geografie verwezen. Maar die Ganges en die Dorado zijn er wel degelijk, en heel wat andere wonderen ook, heel wat andere stromen van de grote Stroom, en alles ligt voor het grijpen, onder onze neus, als we dat schelpje maar open zetten en ermee ophouden om dat wat zingt, op ieder moment van de tijd en in iedere steen in de ruimte, te verwijzen naar de hemel of naar St. Juttemis.

Het is de Harmonie van de nieuwe wereld, de vreugde van het grotere Zelf, ze is er, ze is onmiddellijk voorhanden als we dat wensen. Onze oogkleppen afzetten is voldoende. Een juiste blik is voldoende, een simpele blik op de grote wereld. Een vuurtje binnenin is voldoende, een vuurtje dat alle schelpen verbrandt, alle noden en alle bellen - want er is geen ander lijden dan daarin te zijn opgesloten.

11. De verandering van vermogen

Maar in werkelijkheid vertaalt die Harmonie van de nieuwe wereld zich niet in grootse muziek of extatische vreugde, ze is veel onopvallender en veel doeltreffender - misschien zou je moeten zeggen: veel veeleisender.

Er is maar één Harmonie, zo goed als er maar één Bewustzijn is en maar één aards lichaam, en dat zijn die van het grotere Zelf, maar die Harmonie en dat Bewustzijn worden geleidelijk aan onthuld naarmate we groeien en onze ogen worden geopend, en hun effecten zijn verschillend al naar gelang van het niveau waarop we ze grijpen. Ze zingt op de hoogten en is groots en verheven, maar ze heeft duizenden jaren lang, hele tijdperken lang gezongen zonder de wereld en het hart der mensen noemenswaardig te veranderen. En de evolutie heeft haar cycli doorlopen, ze is schijnbaar afgedaald in een grofheid en een volkomen materiële dichtheid, in een onwetendheid, een duisternis, die zich tooiden met alle kunstgrepen der goden en ons wilden doen geloven dat wij de meesters waren, terwijl we de dienaren van het mechaniek waren, de slaven van een slecht bevestigd klinkboutje, dat voldoende was om de fraaie machine te doen springen en de oude wilde te ontmaskeren die daarachter verborgen zat, intact en wel. Maar ze is afgedaald, de evolutie, ze heeft ons van onze broze hoogten geworpen en uit onze gouden tijdperken, die wellicht helemaal niet zo van goud waren als men zei, om ons te dwingen ook daar het Licht, de Harmonie en het Bewustzijn te vinden, in dat beneden dat voor ons niet beneden is. In werkelijkheid is er geen sprake van afdalen, van een val, van een stap terug, maar wel van een onvermoeibare “neerslag” van waarheid en harmonie, die zich van steeds dieper gelegen lagen meester maakt om hun het

licht en de vreugde te openbaren die ze altijd geweest zijn - als we niet gevallen waren, zou het licht nooit onze negorij zijn binnengedrongen, zou de materie nooit haar nacht hebben verlaten. Ieder neerdalen is een doorbraak van licht, iedere val een stadium van ontluiken. Door ons kwaad wordt de substantie omgevormd. En misschien is ons kwaad wel heel gewoon de onbekende aarde, die we aan haar "non-existentie" ontrukken, zoals de matrozen van Columbus de gevaarlijke West-Indische eilanden aan hun "nacht" ontrukten.

Maar de overgang is gevaarlijk.

Wanneer de Waarheid een nieuwe laag aanboort, is feitelijk het eerste effect dat ze, naar het ons voorkomt, een ontstellende wanorde oproept. Toen de mentale waarheid de mensapen bereikte, moet het eerste effect een traumatiserende uitwerking gehad hebben, dat kunnen we wel aannemen, en moet de orde en de doeltreffendheid van de apenwereld oneindig omver geworpen zijn; het is voldoende als een boer voor de eerste maal een boek ter hand neemt, en zijn hele landelijke vrede wordt geschokt en zijn gezonde, eenvoudige kijk op de dingen ontwricht. De Waarheid werkt geweldig verstorend, en inderdaad, als zij er niet was om de wereld te prikkelen en onder druk te zetten, zouden de stenen voorgoed zijn blijven steken in hun minerale gelukzaligheid en de mens in zijn tevreden economie - dat is de reden waarom geen enkele super-economie, geen enkele zege van politieke vindingrijkheid, geen enkele volmaakte gelijkschakeling en verdeling van menselijke rijkdommen, zelfs geen enkel hoogtepunt van naastenliefde en filantropie, 's mensen hart zal kunnen bevredigen en de onweerstaanbare stortvloed van Waarheid tot staan zal kunnen brengen. De Waarheid kan pas halt houden bij de totaliteit van de Waarheid - bij de totaliteit van de Vreugde en de Harmonie in ieder deeltje en in het heelal in zijn geheel - en zelfs dan nog zal ze nergens tot staan komen, want de Waarheid is oneindig en haar wonderen zijn onvermoeibaar. We hebben de heel natuurlijke, anthropocentrische neiging om te beweren dat we geweldig veel moeite doen om het licht en de waarheid te

vinden, om dit te vinden en dat te vinden, maar misschien is dat wel een aanmatiging; ook het lotuszaad klimt onvermijdelijk omhoog naar zijn licht, ontworstelt zich aan de modder en breekt open in de zon, ondanks alle inspanning die het zich onderweg misschien getroost heeft om een waterlelie te worden of een super-tulp - en die Zon oefent steeds maar druk uit, verbrijzelt en kneedt en laat haar rebelse aarde gisten, haar chemische bestanddelen borrelen en de peul openspringen tot alles aan zijn hoogste schoonheid is teruggegeven, ondanks alle inspanning die we ons onderweg wellicht getroosten om alleen maar een sociaal, intelligent mensje te produceren. En de grote Zon der evolutie zet haar wereld onder druk, doet haar oude matrijzen barsten, brengt de ketterijen van de toekomst aan het gisten en laat de kleurloze wijsheden in de kookpot der mentale wetgevers borrelen. Was er ooit een wanhopiger, leger tijdperk, wreder gevangen gezet in zijn povere zeges en geverniste deugden dan het zogenaamde “belle époque”? Het springt er af, dat laagje vernis, en des te beter; ze barst, die fraaie machine, en des te beter; ze storten in, al die deugden en mentale verzekeringen van ons, al die luchtkastelen van een grote economische kermis op aarde, en dat is nog véél beter. De Waarheid, de grote Harmonie die er moet zijn, draait haar schroefmoer meedogenloos om onze intellectuele helmen, ontmaskert iedere onzuiverheid, iedere zwakte, laat het gif aan het daglicht komen en karnt de mensheid, net als de “ocean van het onbewuste” uit de legenden der Poerana’s, tot deze al haar nectar van onsterfelijkheid heeft prijsgegeven.

En op zijn eigen kleine schaal, in de microcosmos die hij vertegenwoordigt, merkt de zoekende dat de Harmonie van de nieuwe wereld, het nieuwe bewustzijn dat hij blindelings heeft geraakt, een formidabel transformerend Vermogen is. Eertijds kon ze daarboven zingen, mooie gedichten maken en kathedralen van wijsheid en schoonheid bouwen, maar wanneer ze de materie raakt heeft ze het strenge gelaat van de in woede ontstoken Moeder, die haar kinderen kastijdt en hen meedogenloos beeldhouwt naar het beeld van haar veeleisende Rechtschapenheid, en

is ze het mededogen, de oneindige genade die zich juist op het goede moment even inhoudt, precies de noodzakelijke dosis geeft en niet meer lijden veroorzaakt dan strikt noodzakelijk. Wanneer de zoekende voor dat Mededogen de ogen begint te openen, die oneindige wijsheid tot in het kleinste detail, die ondenkbare omwegen om tot een vollediger, ruimer volmaaktheid te komen, die uitgekiende duisterheden, die beraamde opstandigheden, die terugvallen om een nog groter licht te vinden, en de oneindige voortgang van een Schoonheid die geen enkele smet verborgen laat, geen greintje onvolmaaktheid, geen enkele vlucht in de zwakheid of verkapte kleinzieligheid, geen enkele schuilhoek voor de leugen, dan bevindt hij zich in een verrukking die alle grootsheid der sterren en alle kosmische magie in de schaduw stelt, want werkelijk, om een materieel punt te raken dat zo microscopisch klein is, zo onbelangrijk onder de sterren, zo gecompliceerd in zijn wirwar van smart en opstand, in zijn duistere weerstand die ieder ogenblik op een ramp dreigt uit te lopen, en die duizenden kleine rampjes die iedere dag en bij iedere stap voorkomen moeten worden, die miljoenen kleine moeilijkheden die omgevormd moeten worden zonder de wereld te laten breken, daarvoor moet men in werkelijkheid kunnen beschikken over een vermogen zoals de aarde nog nooit gekend heeft: de ziekte breekt overal uit, in ieder land, ieder bewustzijn, ieder atoom van het grote lichaam van de aarde - het is een genadeloze revolutie, een opgedrongen transmutatie - en toch wordt de catastrofe hier en ginds, in ieder bewustzijn, in ieder land, ieder deeltje van het grote verscheurde lichaam op het laatste moment verhinderd, ontstaat het goede langzamerhand uit het slechte, ontwaakt het bewustzijn en stuiten onze struikelende schreden tenslotte ondanks zichzelf op de uiterste poort der bevrijding. Want zo is de verschrikkelijke Harmonie, het gebiedende Vermogen, dat de zoekende bij iedere schrede en in zijn eigen substantie ontdekt.

We zijn dus aangeland bij een nieuwe verandering van vermogen. Een nieuw vermogen zoals er nog nooit een geweest is sinds de eerste mensapen, een vloedgolf van vermogen dat niets meer

te maken heeft met onze kleine filosofische en spirituele overpeiningen uit vervlogen tijdperken, een aards verschijnsel, collectief, en misschien wel universeel, even radicaal nieuw als de eerste golfslag van het denken toen het mentale de plaats innam van de apenorde en haar wetten en instinctieve mechanismen omverwierp. Maar hier, en dat is echt het kenmerk van de nieuwe wereld die bezig is geboren te worden, gaat het niet om een vermogen tot abstractie, niet om de handigheid de verstrooide gegevens van de wereld te overzien en in een vergelijking onder te brengen om er een of andere synthese van te maken die altijd mank gaat - het mentale heeft alles verabstraheerd, het leeft in een beeld van de wereld, een gele of blauwe weerspiegeling van de grote bel, het is een mens onder een glazen stolp -, het gaat niet om een vermogen van de tweede graad dat optelt en aftrekt, niet om een verzameling kennis die nooit een geheel oplevert: het is het directe vermogen van de waarheid van ieder moment en ieder ding, afgestemd op de totale waarheid van miljoenen momenten en miljoenen dingen, een "vermogen om binnen te treden in" de waarheid van ieder gebaar en iedere omstandigheid, die zich harmoniseert met alle andere gebaren en alle andere omstandigheden, omdat de Waarheid *één* is en er maar *één* Zelf is, en als dat wordt aangeraakt, wordt al het overige op hetzelfde moment aangeraakt, zoals de ene cel en de andere van hetzelfde lichaam; het is een formidabel vermogen tot concretisering van de Waarheid, dat rechtstreeks inwerkt op dezelfde Waarheid die besloten ligt in ieder punt van de ruimte en iedere seconde tijd, of liever: dat ieder moment, iedere omstandigheid, ieder gebaar, iedere cel materie dwingt zijn waarheid prijs te geven, zijn juiste noot, zijn eigen vermogen dat is bedolven onder de lagen van onze mentale en vitale berekeningen - het is een geweldig blootstellen van de wereld en van ieder wezen aan de waarheid. We zouden het een geweldige "verwerkende" Beweging kunnen noemen - de wereld is niet werkelijk! Ze is een vervormde schijnvertoning, een mentale benadering die meer weg heeft van een nachtmerrie, een zwart-wit versie van iets dat ons nog niet eigen is: we hebben onze ware ogen immers nog

niet! Want uiteindelijk is er maar één realiteit en dat is de realiteit van de Waarheid - een waarheid die gegroeid is, die zich door muren heeft moeten beschermen, die zich heeft moeten beperken, die grauw heeft moeten worden in het een of andere pantser, de een of andere bel, om door de rups of de mens gevoeld te kunnen worden, om daarna in zijn eigen Zon open te springen wanneer de vleugels zich ontvouwen van het grote Zelf dat we altijd al geweest waren.

Maar deze verandering van vermogen, deze overgang van de indirecte, abstracte waarheden van het mentale naar de directe, concrete Waarheid van het grote Zelf, voltrekt zich niet op de hoogten van de Geest, dat spreekt vanzelf - ze heeft geen mentale gymnastiek nodig, zomin als dat andere vermogen apenhandigheden nodig had. Ze voltrekt zich "laag bij de grond", in het alledaagse leven, in het hele kleine, in de betekenisloosheid van het moment, dat slechts betekenisloos voor ons is wanneer men begrijpt dat een stofje even veel waarheid bevat als de totaliteit der ruimten, en evenveel vermogen. Ze bedient zich dus van buitengewoon materiële mechanismen: het spel speelt zich af in de substantie. Ze stoot zo op weerstanden die zo oud zijn als onze tijdperken, op een bel die wellicht de eerste verdedigingsbel is van het protoplasma in zijn watergat. Maar uiteindelijk blijkt, dat "de weerstanden door hun weerstand eerder helpen, dan dat ze de bedoelingen van de Grote Uitvoerster dwarsbomen"*, en in laatste instantie weten we niet eens of er één enkele weerstand is, één enkele microscopisch kleine verdediging, één enkel spel van schaduw en lijden, dat niet in het verborgene hetzelfde vermogen opbouwt dat wij vrij willen maken. Als de waarheid te snel tevoorschijn werd geroepen, zou ze onvolledig zijn of onverdraaglijk voor de andere dier-mensjes met wie we ons watergat delen en die haar ijlings zouden hebben verzwolgen - we zijn maar één mensenlichaam, dat vergeten we steeds, en onze dwalingen en onze traagheid zijn de dwalingen en de traagheid van de hele

*Sri Aurobindo - *The Ideal of Human Unity*, XXXVI, blz.273 (ed. 1972).

wereld. Maar als we dáár een overwinning behalen, op dat kleine puntje materie, dan behalen we deze op alle punten van de wereld. In werkelijkheid heeft ieder van ons, menselijke wezens, een geweldige taak te vervullen, als hij daar begrip voor heeft. Onze geboorte in de wereld is een veel machtiger mysterie dan we dachten.

*
* *

Het is lang geleden dat de zoekende zich van het mentale mechaniek ontdaan heeft, hij heeft ook orde op zaken gesteld in het vitale mechaniek, en mochten oude begeerten, oude grillen en oude reacties zijn open plek nog vertroebelen, dan heeft dat meer weg van een filmbeeld dat oudergewoonte op een scherm wordt geprojecteerd, maar dat geen werkelijke substantie heeft: de zoekende heeft de gewoonte verloren in het scherm te gaan zitten en zich voor de een of andere persoon te verslijten - hij kijkt, hij is helder, hij neemt alles waar, hij is gecentreerd in zijn vuur dat alle wolken oplost. Vanaf dat moment, en hoe langer hoe meer, openbaart zich een ander niveau van verwarring, een andere gradatie van het mechaniek (het is bepaald een “dalende weg”), een materieel, onbewust mechaniek. En zolang hij niet helder is, ziet hij daar niets, is hij ten enen male niet in staat om daar de draden te ontwarren die zo ontzettend zijn verknoopt met onze gewone bezigheden, “gementaliseerd” als de rest, dat ze er uit zien of ze de heel natuurlijke inslag van het weefsel zijn. Dit materiële, onderbewuste mechaniek wordt dan erg concreet, zoals het wer- velen van de karpers in het aquarium. Maar laten we goed begrijpen dat het niet gaat om de onooglijke onderbewuste visjes van de psychoanalytici: die visjes maken deel uit van de mentale bel, het is gewoon het omgekeerde van het oppervlakte mensje,

de actie van zijn reacties, de knoop van zijn begeerten, de benauwenis van zijn gecultiveerde kleinzieligheid, het verleden van zijn oude kleine geschiedenis in de bel, het koord waarmee zijn kleine afgescheiden ego als een geit bevestigd zit aan het sociale, religieuze en familie-paaltje, en aan de ontelbare paaltjes die de mens in de een of andere bel aan de ketting leggen. En we hebben sterk het vermoeden, dat die dromers in hun psychoanalytische bel net zo zitten te dromen als andere dromers in hun religieuze bel, over hellen en paradijzen die slechts bestaan in de mentale verbeelding van de mens - maar zolang men in die bel zit, is ze onverbiddelijk en onweerlegbaar: haar hellen zijn werkelijke hellen, haar vuil werkelijk vuil, en men is de gevangene van een schitterend wolkje of van een zwart. We merken tussendoor dus even op, dat men zich niet uit de modder bevrijdt door in de modder te blijven ronddraaien, en door op een ongezonde manier de omwegen van de hansworst door te ploegen - dan kan men net zo goed om zich te wassen een bad in vuil water nemen - men bevrijdt zich niet van de bel door de lichtjes van de blaas zelf, noch van het kwaad door het goede dat daar slechts het omgekeerde van is, maar door iets anders dat met die bel niets te maken heeft: een vuurtje binnenin en overal, een heel simpel vuurtje, dat de sleutel is tot de vrijheid, tot alle vrijheid en tot de wereld.

Die onderbewuste weerstand is heel moeilijk te beschrijven: ze heeft duizenden gezichten, evenveel als er individuen zijn, en voor iedereen is de kleur weer anders, is het "syndroom" bij wijze van spreken weer anders, iedereen heeft zijn privé-theater met zijn eigen regie, zijn geliefkoosde "situaties" waarin op grote of kleine schaal wordt gegriezeld. Maar onder al die kleuren gaat het altijd om hetzelfde griezeltheater, onder al die woorden om dezelfde geschiedenis, overal om dezelfde weerstand. Het is *de* weerstand. Het is het punt dat nee zegt. Het openbaart zich niet onmiddellijk, het is vluchtig en boosaardig. Feitelijk zijn we er echt wel van overtuigd dat het dol is op dramatiseren, dat is zijn reden van bestaan, zijn levensmaak, en als er geen drama meer af te draaien valt, schept het zich er wel een uit de brokken - het is de dramaturg

bij uitstek. En misschien is het wel de grote dramaturg van dat hele chaotische en pijnlijke leven dat we om ons heen zien. Maar iedereen herbergt zijn miniversie van de grote "man van smarten"* zoals Sri Aurobindo hem noemde. 's Werelds drama zal pas een einde nemen als we met onze eigen dramaatjes ophouden. En het glipt tussen onze vingers door, dat griezeltheater: als het eenmaal van het mentale toneel is verdreven, waar het zijn mechaniek van verklaringen geven en vragen stellen liet afdraaien - het is een onvermoeibare vragensteller, het stelt vragen om het genoeg van het stellen ervan, en als men op alle vragen zou antwoorden, zou het weer nieuwe bedenken, want een groot twijfelaar is het óók - als het eenmaal uit het mentale is gezet, graaft het zich een gradatie dieper in en gaat spelen op het vitale toneel. Daar is het al veel hechter (hoe dieper het zich ingraaft, des te hechter wordt het, en helemaal in de kern of in de diepte is het de hechtheid zelve, dé knoop bij uitstek, het onvermurwbare punt, het absolute nee). Op het vitale toneel hebben we zijn trucjes allemaal wel min of meer door, dat grote spel van hartstocht en begeerte, van sympathie en antipathie, van haat en liefde - maar feitelijk zijn dat twee gezichten van hetzelfde voedsel dat het zoekt, en het vindt het slechte even lekker als het goede, het lijden even lekker als de vreugde: alles wordt, in welke vorm dan ook, verslonden. Zelfs van de naastenliefde en de filantropie weet het zich goed te bedienen, het blaast zich hoe dan ook op. Hoe deugdzamer het is, des te harder is het. Het idealisme en de vaderlanden, alle heilige of minder heilige zaken zijn zijn zeer handig samengestelde voer. Het verstaat de kunst om zich in prachtige motieven te kleden, men treft het aan in de werkplaatsen van de dames die zich voor de liefdadigheid inzetten en in de Vredesconferenties - de Vrede echter is daar nooit te vinden, dat spreekt vanzelf, want als er door een wonder Vrede was, of alle armen ter wereld genezen, waar zou het dan nog van leven? Als het van dat toneel verdreven wordt, graaft het zich nog een gradatie dieper in en verdwijnt het in de onderaardse kerkers

* *Correspondence With Sri Aurobindo*. II.112 ed.1959 - door Nirodhbaran.

van het onderbewuste. Maar niet voor lang. Dan begint het zich bij wijze van spreken te preciseren om zijn ware gezicht te laten zien; het is heel klein geworden, hard, een soort grijnzende karikatuur: “de griezige elf”, zoals Sri Aurobindo het noemt.

“Hij (de mens) huisvest een griezige elf,
Die verliefd is op zonde en leed.

De grauwe elf schuwt ’s hemels vlam
En alles wat blij is en puur.
Slechts door lust en hartstocht en pijn
Kan zijn drama blijven bestaan.*

Het is tot alles bereid, klampt zich vast aan alles wat op zijn weg komt, profiteert van het kleinste foutje om het toneel weer binnen te dringen, van het geringste voorwendsel om zijn inktviswolk te spuwen en alles in een oogwenk te overdekken. Het is een onmiddellijke wolk, dicht, zwart en kleverig. En het is een gevecht op leven en dood, want het weet heel goed dat het gaat sterven. Het is zijn laatste grote spel. Het is precies dit dat in de wereld zijn laatste troef uitspeelt. In de diepte, heel in de diepte, is het een knoop van microscopisch klein lijden, iets dat bang is voor de zon en de vreugde, iets dat het benauwd heeft en ruimtevrees heeft. Het is hard als steen, misschien wel even hard als het eerste gesteente ter wereld. Het is een duister NEE op het leven en NEE op alles. Het wil niet. Het zit er en het wil niet. Misschien is dat wel het wezen van de dood, de wortel van de nacht, de eerste schreeuw van de aarde onder de prikkel van de Zon der Waarheid.

En het is er tot het bittere einde - het is zelfs het einde van het einde -, misschien is het er wel om ons te dwingen tot in de diepste diepte af te dalen, om onder dat masker des doods ons ware,

* Sri Aurobindo, *A God's Labour*, Collected Poems (ed 1972) blz.99.

onsterfelijke gelaat te ontdekken. Als het er niet was, zouden we misschien allemaal zijn weggevlucht naar de hemelen van de Geest. Maar het is al gezegd, dat onze onsterfelijkheid, onze hemel, in de materie tot stand gebracht moet worden en door middel van ons lichaam.

Die elf der smarten - want het is het lijden zelve - als we die te pakken krijgen in de voorlaatste stadia van het zich ingraven, laat ons het hele onwaarneembare, materiële en alledaagse mechaniek zien. Het is de grote weerstand tegen de verandering van vermogen, de mollenmuur die de wet der Harmonie wil indammen. Daar speelt zich dus de veldslag voor het moment af, in de microcosmos en de macrocosmos. En het is als het ware de caricatuur (of om preciezer te zijn: het gezicht) van de geordende en geciviliseerde activiteit van de stralende elf van de hogere niveau's: de twijfel, de angst, de gulzigheid, het tot zichzelf vernauwd zijn, alle inkrimpen en vastgrijpen, en alle begripsvorming van de mentale amoebe. Het is een uiterst klein, lachwekkend functioneren, en als we het toevallig gewaar worden, schuiven we het met een schouderophalen opzij of hechten er geen belang aan. Maar daarin hebben we ongelijk. We bekijken alles vanaf onze mentale hoogte alsof die beuzelarij geen gevolgen had. Ze heeft geweldige gevolgen. We hebben dat niet in de gaten, omdat we leven in onze logische, symmetrische wolken, maar het leven knarst, het is een onmetelijk universeel geknars, dat zijn ontstaan dankt aan die belachelijke zandkorreltjes. Op het niveau van de materie bestaan er geen kleinigheden, omdat alles daar uit kleine dingen bestaat, en die absurde reactie van twijfel of angst is het onberekenbare equivalent van een mentale oordeelsfout die ons de deur doet sluiten voor een prachtige gelegenheid. We doen voortdurend de deur dicht voor de Harmonie, we keren het wonder de rug toe, vergrendelen de mogelijkheden en worden op de koop toe nog ziek ook. Omdat die Harmonie op het materiële niveau niet in wijde symfonieën door de grote aderen van de geest stroomt; ze bedient zich van wat ze heeft: ze dringt binnen door de kleinste kanaaltjes, broze haarvaten die in ons materiële bewust-

zijn vibreren, bij kleine druppeltjes komt ze binnen, in scheuten, in onopvallende hoeveelheden die nergens naar lijken - een ademtocht die voorbij gaat, een flauwe glimlach, een golf van welbehagen zonder aanleiding - en die alles veranderen. We hebben niet in de gaten dat dit alles verandert, omdat we in de gebruikelijke chaos leven, de gewone ademnood, maar de zoekende die een beetje helder geworden is begint de oneindig kleine veranderingen in dichtheid te zien en te voelen, de plotselinge obstructie, de minuscule expansie, de doorbraak van lucht in zijn materiële substantie. Hij ziet het kwasi-onmiddellijke effect van die hele kleine uitwaseming van twijfel, van die onzinnige angst, dat krampachtige samentrekken zonder aanwijsbare reden, die lachwekkende ziekelijke inbeelding die zijn luchtruim doorkruist. Hij ontdekt duizendvoudig, klein, geniepig geklop en leugenachtig getril, duizenden duistere impulsen in de grote poel der materie. Hij legt de vinger op de angst, de grote vraatzuchtige, samentrekende Angst die de wereld overdekt, net als het protoplasma in zijn gelatinehuidje - niets hoeft haar maar aan te raken, het geringste windzuchtje, het kleinste zonnestraaltje, of ze trekt zich samen, sluit de deur en rolt zich in haar vlies tot een kogel ineen. De onmiddellijke reactie op alles is eerst NEE; en daarna soms een ja dat hem aanvliegt alsof het werd gedreven door dezelfde vrees om het niet te hebben. Hij ontdekt de fantastische, ziekelijke en defaitistische verbeelding van de materie, alsof het leven voor de materie een soort verschrikkelijke invasie vertegenwoordigde die ze nooit teboven gekomen was, een nederlaag wellicht van haar eerste stenen gelukzaligheid, een inbreuk van de dood in haar stille cirkelgang. Alles is aan rampen onderhevig - de grote ramp van het Leven - , een vrezen van het ergste, een voorzien van het ergste, bijna de wens tot een vragen om het ergste, opdat die levensstrategie eindelijk een einde neme en alles opnieuw tot rust kome in de gelukzalige onbeweeglijkheid van de stof. Hij ontdekt hoe de ziekten ontstaan, hoe de materie uit elkaar valt, de substantie veroudert - de grote nood van te leven, het zich terugtrekken op zichzelf, het inwendig verstikt worden, de stolling van alle kleine

adertjes waardoor een druppel harmonie zou kunnen glijden die alles geneest. Hij luistert tot hij er meer dan genoeg van heeft, naar dat kleine gekerm, de kleine wrevels, het gekwetste nee-zeggen van de materie, en vooral - vooral - naar haar wanhopige Leitmotif: "Dàt, dat kan niet, dàt, dat is niet mogelijk...." Alles is onmogelijk voor haar omdat de enige zekere mogelijkheid de onkwetsbare onbeweeglijkheid van de steen is. Omdat ieder gebaar van leven en hoop nog een beweging des doods is. En ze doet de deur dicht, draait het licht uit, weigert het wonder - we weigeren allen het wonder, we zitten stevig op ons kankergezwel, we zijn de twijfelers aan de grote, onsterfelijke Harmonie, de dwergen der aarde die in de nood geloven, in de ziekte geloven, in het lijden geloven, in de dood geloven: het is niet mogelijk, niet mogelijk, niet mogelijk....

Dan leert de zoekende de les van de Harmonie. Hij leert het stapje voor stapje, door tegenslagen en fouten, hele kleine foutjes die ziekte en verwarring zaaien: in dit stadium speelt de ervaring zich niet meer af in het weten noch in het hart, zij voltrekt zich in het lichaam. Het is een heel klein spel van gewaarwordingen die even vluchtig zijn als het eerste beven van het raderdiertje in de temperatuursveranderingen van de golfstroom, en even beladen met fysieke gevolgen als een onweer boven de fraaie korenvelden van het mentale of een tyfoon boven de modderpoelen van het vitale. We zijn zo zwaar en zo dicht op de hogere niveau's, dat we een klap op het hoofd nodig hebben om te begrijpen dat die mens daar tegenover ons woedend is en dat er moord rondwaart in die doorschijnende ogen; maar de substantie is fijn; hoe meer men haar observeert, des te meer ontdekt men haar ongelooflijke ontvankelijkheid, helaas in twee betekenissen. Honderdmaal, duizendmaal wordt de zoekende geconfronteerd met die micro-tyfoons, die minuscule wervelwinden die plotseling het evenwicht van ons wezen verstoren, alles versluieren, aan het geringste gebaar een bijmaak geven van as en van huichelachtigheid, die de lucht die we ademen tot ontbinding doen overgaan en alles tot ontbinding doen overgaan - het is een algemene ontbinding, onmiddel-

lijk, een seconde, tien seconden. Alles wordt verhard. En de zoekende is als het ware plotseling gevloerd van vermoeidheid, hij ziet de ziekte al aankomen - en inderdaad komt die ook met rasse schreden nader. Welke ziekte? - *De Ziekte*. En de dood die daarachter op de loer ligt. In een seconde, in tien seconden, gaat men recht op het doel af, men raakt de zaak, ze is voor handen, onweerlegbaar, het hele mechanisme is ontmaskerd. Het is als het ware een kreet van plotseling sterven. En daar aan de buitenkant is alles net zo. De omstandigheden zijn net zo, de gebaren zijn net zo, er is evenveel zon als gewoonlijk, en het lichaam komt en gaat zoals gewoonlijk. Maar alles is veranderd. Het is een bliksem-dood, een onmiddellijke cholera. En dan smelt het weer, lost het zich op - als een wolk, men weet nauwelijks waarom. Maar als men eraan toegeeft, wordt men echt ziek, breekt men zijn been, krijgt men werkelijk een ongeluk. En de zoekende begint het waarom van die minuscule evenwichtsverstoringen te leren. Hij is een kleine hel op het spoor, die wellicht de eerste kiem is van het grote Kwaad der duizend gezichten, de eerste hardheid van de grote gelukzalige verstening van de dood. Alles ligt daarin besloten, in een zwarte vonk. Maar vanaf de dag waarop we die piepkleine giftige vibratie te pakken zullen hebben, bezitten we het geheim van de onsterfelijkheid, of althans van het naar verkiezing verlengen van het leven. Men sterft omdat men toegeeft, en men geeft duizenden keertjes toe. Men moet ieder moment de keuze tussen dood en onsterfelijkheid opnieuw doen.

Maar dit is altijd nog een negatieve, een menselijke benadering van de ervaring. In werkelijkheid wil de Harmonie, die prachtige Harmonie die alles leidt, ons geen ijzeren wetten leren, ook al is het nòg zo'n klein hellekje, ze wenst de zonnwet. Ze overvalt ons niet met haar tyfoons en haar ziekten, ze werpt ons net zo lang in het zwarte gat als het nodig is om de les te leren, geen minuut langer, en vanaf het moment waarop we weer op het greintje zon hebben ingehaakt, op het kleine nootje, die wonderbaarlijke stille stroom in het hart der dingen, verandert alles, geneest alles, baadt alles in het licht: het is een onmiddellijk wonder. Eigenlijk is het

helemaal geen wonder; het wonder is overal, ieder moment, het is de aard van het heelal zelf, zijn lucht, zijn zon, zijn ademhaling van harmonie; alleen blokkeren we die weg, bouwen we onze muren, onze wetenschappen, onze duizendvoudige apparatuur, die het "beter weten" dan die Harmonie. Men moet haar kunnen laten stromen, men moet weten hoe men haar haar gang kan laten gaan, er is geen ander geheim. Ze laat ons er niet "inlopen" om ons te vernietigen of te straffen, maar om ons het mechanisme van het meesterschap te leren. Ze wil dat we ècht meesters zijn van haar Zonnegeheim. Ze wil dat we ècht zijn wat we altijd al waren, vrij en koninklijk en vol vreugde, en ze zal ons onze ellendige geheimen keer op keer weer inpeperen, tot we gedwongen zijn op haar zonnepoort te kloppen, de handen te openen en haar lieflijkheid de wereld en onze harten te laten binnenstromen.

Want er is een nog groter Geheim. We worden geconfronteerd met dit enorme heelal, stikvol moeilijkheden, problemen, weigeringen en obstakels - alles is een soort voortdurende onmogelijkheid die moet worden overwonnen door intelligentie, door wil en door spirituele of materiële spieren. Maar door dit te doen kiezen we voor de duizendpoot, kiezen we voor die ontstelde dwerg in zijn griezelig gat. En omdat we in de moeilijkheid geloven, zijn we al of niet verplicht te geloven in onze ijzeren spieren - die altijd kraken. En we geloven in de dood, we geloven in het kwaad, we geloven in het lijden, net als de mol gelooft in de deugd van zijn tunnels; en door ons griezelig geloof, ons duizenden jaren oude geloof, onze grauwe-elven-blik hebben we de moeilijkheid versterkt, hebben we haar bewapend met een zwerm apparatuur en hulpmiddelen, die haar nog weer verder opblazen en haar fixeren in haar onverbidelijke groef. Een geweldige elven-illusie omhult de wereld. Een geweldige Dood, die slechts onze angst voor de onsterfelijkheid is, omknelt haar. Een geweldig lijden, dat onze weigering is van de vreugde en de zon, verscheurt haar. En alles is voorhanden, alle mogelijke wonderen in de grote vrije zon, alle gedroomde en nooit gedroomde mogelijkheden, alle vormen van meesterschap, eenvoudig, spontaan en natuurlijk, alle eenvoudige

vermogens van de Grote Harmonie. Zij vraagt slechts om zich te mogen uitstorten over de wereld, om te mogen stromen door onze kanalen en door ons lichaam, zij vraagt slechts dat men haar doorgang verleent. En als we ons maar één seconde in ons kleine lichamelijke agglomeraat laten doordringen met die zwaarteloosheid, dat goddelijk welbehagen, die zonneglimlach, dan smelt alles, dan lossen de obstakels zich op en verdwijnen de ziekten, dan worden de omstandigheden als door een wonder geregeld, wordt de duisternis verlicht en stort de muur in - alsof ze er nooit geweest waren. En nogmaals, een wonder is het niet: het is het weer herstellen van het eenvoudige. Het werkelijke wordt weer op zijn plaats gezet. Het punt van harmonie hier maakt contact met de Harmonie die overal is, en brengt spontaan, automatisch en onmiddellijk de harmonie daarheen (of brengt haar terug), in dat gebaar, in die omstandigheid, dat woord, dat samenvallen der dingen - en alles is een wonder van samenvallen, omdat alles stroomt volgens de Wet. De muren hebben nooit bestaan, de obstakels hebben nooit bestaan, het lijden en de dood hebben nooit bestaan, we hebben het kwaad er alleen maar in gezien, we hebben het lijden er in gezien, en de dood, en we hadden de visie van die ingemetselde elf - de wereld is zoals we haar zien, de wereld is zoals we haar wensen; een andere Blik woont in ons en alles kan getransformeerd worden. "Mijn kinderen", zei Zij die het werk van Sri Aurobindo voortzet, "jullie bevinden je in een geweldige zee van vibraties, en je merkt het zelfs niet eens! Omdat je niet ontvankelijk bent. Er is zo'n weerstand in jullie dat, als er toevallig iets doordringt, driekwart van wat er binnen komt met geweld weer naar buiten gewerkt wordt, omdat je het niet kunt bevatten.... Neem bijvoorbeeld gewoon het bewustzijn van Krachten, zoals de kracht der liefde of de kracht van het begrip, of de kracht van het scheppen (het is in alle gevallen hetzelfde: de kracht der bescherming, de kracht der groei, de kracht der vooruitgang, het geldt voor alles), neem het Bewustzijn, gewoon dat Bewustzijn dat alles overdekt, alles doordringt, dat overal is, dat in alles is, het wordt bijna ervaren als geweld, dat zich wil opdrin-

gen aan het wezen dat het niet aan kan!.... Terwijl als je open was en je gewoon zou ademen - dat is alles, meer hoeft je niet te doen - dan zou je het Bewustzijn inademen, het Licht, het Begrip, de Kracht, de Liefde en al het overige.”* Alles bevindt zich onder onze neus, het totale wonder van de wereld, het wacht alleen maar op onze instemming, onze blik van geloof in de schoonheid, geloof in de vrijheid, geloof in de hoogste mogelijkheid die op onze deuren klopt, die klopt op onze muren van intelligentie, lijden en kleinzieligheid. Het is de hoogste “verandering van vermogen”, die beukt op de poorten der wereld en hamert op de volkeren, hamert op de Kerken en de Universiteiten, hamert op ieders bewustzijn en op al onze meetkundige, hypocriete zekerheden; en als het bewustzijn van de mens zich één keer, één enkele keer, zou openen voor een straal van dat levende wonder, als het bewustzijn van één enkele natie als enige onder al die blinde naties zich zou openen voor een uitbarsting van die Genade, dan zal onze onverbiddelijke beschaving, opgesloten in haar wetenschap, opgesloten in haar wetten, opgesloten in een elf van terreur en lijden, dat geweldige bouwwerk waarin we geboren zijn en dat ons zo onontkomelijk lijkt, zo onverwoestbaar en zo zegevierend met zijn dichte wonderen van ijzer en uranium, die geleerde gevangenis waarin we maar ronddraaien - dan zal dat alles even snel instorten als het geboren is en slechts een berg oud roest achterlaten. Dan zullen we eindelijk mens zijn, of liever: dat bovenmenselijke wezen, en zullen we de vreugde kennen, de natuurlijke eenheid, de vrijheid zonder muren en het vermogen zonder kunstmatigheden. Dan zal blijken dat al dat lijden, die muren en die moeilijkheden die ons leven belagen, slechts de prikkel waren van de Zon der Waarheid, een eerste gevangen zetten om onze kracht, onze behoefte aan ruimte en ons waarheidsvermogen te doen toemenen, een sluier van illusie om onze ogen tegen een te sterk licht te beschermen, een duistere doorgang van de instinctieve spontaneïteit van het dier naar de bewuste spontaneïteit van het boven-

* De Moeder, *Entretiens* van 16 september 1953. Collected Works 1976, Deel 5, blz.260 e.v.

menselijk wezen, en dat alles uiteindelijk eenvoudig is, onvoorstelbaar eenvoudig, net als de Waarheid zelf, en onvoorstelbaar gemakkelijk, net als de Vreugde zelf die de werelden schiep, want werkelijk, “de weg der goden is een zonovergoten weg, waarop de moeilijkheden alle realiteit verliezen.*

* De Moeder, *Quelques Paroles*, Pondicherry, waarschijnlijk jaren '50. Uitverkocht. Opgenomen in de *Collective Works of the Mother*.

12. De sociologie van het bovenmenselijk wezen

Die verandering van vermogen zou op zich niet voldoende zijn om de wereld te veranderen als zij zich tot enkele individuen zou beperken. In feite is het de zoekende van het begin af aan, al van de eerste stappen af, duidelijk gebleken dat deze yoga van het bovenmenselijke geen individuele yoga was, ook al was het individu het uitgangspunt en het instrument tot het werk, maar een collectieve yoga, een soort geconcentreerde evolutie, waarvan het individu slechts de voorpost was die de mogelijkheid verbreidt en de nieuwe vibratie belichaamt en doorgeeft. Het is een yoga van de aarde. En welk nut heeft een bewonderenswaardig bovenmenselijk wezen als het alleen op zijn trotse troon van harmonie is gezeten! Maar we kunnen ons ook indenken dat de eerste mensapen, die zonder het te weten de yoga van het mentale deden, niet op iedere hoek van de straat te vinden waren, en toch heeft de mogelijkheid van het mentale zich van de een op de ander uitgebreid. Ze was er al, ze “hing in de lucht”, en ze oefende druk uit op alle oude apenstructuren. En zo is ook de mogelijkheid tot het bovenmenselijke aanwezig, ze hangt in de lucht, haar tijd is gekomen, ze beukt uitvoerig op ieders bewustzijn en op alle landen - de mensen doen de yoga van het bovenmenselijke wezen zonder het te weten en zonder het te willen. We brengen hier geen theorie naar voren, maar een evolutief feit, of we het leuk vinden of niet. Alleen is het voornaamste verschil tussen het prementale tijdperk en het onze dat ieders bewustzijn, hoe ingesloten, hoe recalcitrant, duister en kleinzielig ook, de mogelijkheid heeft gekregen om de zin, de richting van de eigen ontwikkeling gewaar te worden, en zo het verloop te versnellen en aan het proces mee te werken. Het

hele werkelijke nut van het mentale tijdperk was dat het ons onweerstaanbaar leidde tot het punt waarop we in iets anders zouden moeten overgaan, allemaal samen, door de ontwikkeling van ons bewustzijn zelf, en door de kracht die ieder van ons en ieder land zelf heeft opgehoopt in een individueel belletje. En het nieuwe integratieniveau zal ons bewijzen dat het bovenmenselijk wezen geen afwijzing van de mens inhoudt, maar zijn voltooiing, geen afwijzing van het mentale maar een op zijn plaats zetten daarvan temidden van de talrijke bekende en nog onbekende werktuigen die de mens kan benutten, tot de dag aanbreekt waarop hij het directe vermogen van de Waarheid zal bezitten.

Dit begrijpen van het grote Doel - of liever van het volgende doel, want de ontwikkeling is oneindig - is een van de sleutels tot de collectieve verwerkelijking. Een klein scheurtje in ieders bewustzijn is voldoende, een hele kleine schreeuw om lucht, een heel klein gebedje, op zekere dag, zomaar, zonder dat men weet waarom, om de nieuwe Mogelijkheid haastig tevoorschijn te laten komen en onze hele manier van zien en vermogen te laten veranderen: ze verwacht geen grote inspanning of harde discipline, zoals we al zeiden, ze wacht op een moment van overgave, een zacht innerlijk roepen, een vlammetje dat ontstoken wordt. En wanneer de mensen - een paar mensen - eenmaal die wijn geproefd hebben, zullen ze de oude gewoonte van het lijden nooit meer kunnen opnemen.

Welke rol spelen nu degenen die beginnen te begrijpen en misschien te experimenteren? Hoe valt hun werk in te voegen in de onbewuste yoga van de mensheid? Hoe kan het zich als een olievlek uitbreiden, hoe kunnen we het verloop bespoedigen? Welke soort collectieve verwerkelijking kunnen ze de wereld brengen als een voorproefje van wat de toekomst zal brengen?

De eerste golf van dit nieuwe bewustzijn is heel zichtbaar, ze is zo chaotisch als het maar kan, ze heeft zich van de mensen meester gemaakt zonder dat ze er iets van begrijpen, we zien haar overal komen en gaan: de mensen zijn aan het dwalen geslagen, of aan het afdwalen, ze zijn op zoek gegaan naar iets dat ze niet begrepen,

maar dat in hen groeide en druk uitoefende, ze zijn op weg gegaan naar onverschillig wat, op alle deuren hebben ze geklopt, de goede en de slechte, muren hebben ze omvergehaald en windmolens verslagen, of ze hebben plotseling, na in lachen te zijn uitgebarsten, hun biezen gepakt en het oude establishment vaarwel gezegd. Het is heel gewoon dat de eerste reactie afwijkend is, omdat ze zich per definitie losmaakt uit de oude cirkelgang, zoals ook de mensaap zich plotseling losmaakte uit de instinctieve wijsheid van de kudde. Iedere overgang naar een hoger evenwicht is aanvankelijk een evenwichtsverstoring en een algemeen verval van het oude evenwicht. Die aspirant-bovenmenselijken die zichzelf niet kennen, ontmoeten elkaar dus hoogstwaarschijnlijk in de heterodoxe kringen der maatschappij, de zogenaamde "nietsnutten", de bastaarden, de weerspanningen in de algemene gevangenis, degenen die in opstand zijn maar niet weten waartegen, behalve dat ze niet meer willen; het zijn de nieuwe kruisvaarders zonder kruistocht, de vrijbuiters zonder partij, zij die overal zó "tegen" zijn dat ze zelfs geen voor en geen tegen meer willen, dat ze heel iets anders willen, zonder meer en zonder minder, zonder aanval en zonder verdediging, zonder zwart, zonder goed, zonder ja en zonder nee, iets totaal anders en volkomen buiten alle gekronkel en gedraai van het Mechaniek, dat hen nog zou willen vangen in de netten van zijn ontkenningen zo goed als in de netten van zijn bevestigingen. Aan het andere eind van de schaal nu zullen die aspirant-bovenmenselijken elkaar misschien tegenkomen onder degenen die de lange weg van het mentale hebben doorlopen, zijn labyrinthen, zijn eindeloze rondedans, zijn antwoorden die nergens antwoord op geven en die de ene vraag na de andere oproepen, zijn oplossingen die niets oplossen, en al zijn eeuwige moeite - zijn plotselinge onbenulligheid aan het einde van de weg, na duizenden vragen en duizenden overwinningen die altijd weer in duigen vielen, die kleine schreeuw aan het eind, van een mens die met een niets wordt geconfronteerd, die zichzelf plotseling terugvindt als een ontwapend kind, alsof al die dagen, al die jaren en al die moeite er nooit geweest waren, alsof er helemaal niets was gebeurd,

geen enkele seconde van waarheid in al die dertig jaar! Dan gaan ook zij op pad. Ook daar zit een scheurtje waarop de Mogelijkheid kan aangrijpen.

Maar juist de omstandigheden die het zich losrukken uit de oude orde begeleiden, brengen het risico met zich mee dat het zoeken naar de nieuwe orde gedurende lange tijd vervalst wordt. Om te beginnen bestaat die orde nog niet: ze moet geschapen worden. Er moet een hele wereld uitgevonden worden. En de aspirant-bovenmenselijken - of laten we gewoon maar zeggen: zij die "iets anders" ambiëren - moeten een eerste evident feit onder ogen zien: de wet van de vrijheid is een veeleisende wet, oneindig veeleisender dan alle wetten die door het Mechaniek worden opgelegd. Het is geen ergens in wegglijden, ongeacht wat, maar een methodisch zich losmaken uit duizenden kleine slavernijen, het is niet een alles uit handen geven, maar integendeel een alles voor eigen rekening nemen, omdat we niet meer willen dat wie of wat dan ook de zaak voor ons opknaapt. Het is de hoogste leerschool tot verantwoordelijkheid - die van het zichzelf zijn, wat uiteindelijk wil zeggen: alles zijn. Dat is geen vlucht, maar een overwinning; geen grote vacantie van het Mechaniek, maar een groots Avontuur in het onbekende van de mens. En alles wat die hoogste vrijheid dreigt te belemmeren, op ongeacht welk niveau en met ongeacht welk uiterlijk, moet even fel bevochten worden als de politieagenten en wetgevers van de oude wereld. We verlaten de slavernij van de oude orde niet om in de nog ernstiger slavernij van onszelf te vervallen - de slavernij van de drugs, de slavernij van een partij, de slavernij van de ene religie of de andere, van de ene secte of de andere, van een gouden of witte bel; we willen die ene vrijheid van het alles toelachen en het overal licht zijn, om het even of dat is in naaktheid of statiekledij, in een gevangenis of in een paleis, in leegte of in overvloed - en alles is overvloed. Want we branden in één enkel vlammetje, dat alles voor altijd bezit.

Wat zullen ze doen, die ronddolenden, die heen en weer trekken op zoek naar een nieuw vaderland dat nog niet bestaat?

Om te beginnen zullen ze zich misschien niet verroeren. Misschien zullen ze begrepen hebben, dat de verandering binnenin plaats moet grijpen, en dat als er binnenin niets is veranderd, er ook buiten tot in der eeuwigheid nooit iets zal zijn veranderd. Ze zullen wellicht blijven waar ze zijn, in dat straatje, dat grauwe land, in een nederige vermomming, een oude routine, maar die geen routine meer zal zijn omdat ze alles zullen doen met een andere blik, een andere betekenis, een andere instelling - een innerlijke betekenis die alle betekenissen verandert. En als ze volharden zullen ze merken, dat dat enkele druppeltje waarachtig licht dat ze in zich dragen het vermogen heeft om op een arglistige manier alles om hen heen te veranderen. In hun pretentieloze kringetje zullen ze aan de nieuwe wereld hebben gewerkt en wat meer waarheid over de aarde hebben uitgestort. In werkelijkheid echter is geen enkel kringetje klein wanneer het dat centrum heeft, omdat dit het centrum van alles is. Ofwel ze voelen zich op zekere dag misschien gedrongen zich te voegen bij hun soortgenoten van de nieuwe wereld, om met hen samen het een of andere levende getuigenis van hun aspiratie te bouwen, zoals anderen pyramiden of kathedralen bouwden, of misschien een stad van de nieuwe wereld? En daar begint een grootse onderneming, en een groot gevaar.

Door onze gewoonte om afhankelijk te zijn van het een of andere mechaniek, zijn we zó gemechaniseerd, zó geëxterioriseerd en buiten onszelf geprojecteerd, dat onze eerste reflex altijd het zoeken van het externe middel is, dat wil zeggen de kunstmatigheid, want alle externe middelen zijn kunstmatigheden, dat wil zeggen de oude leugen. We zullen dus in de verleiding gebracht worden om de idee, de Onderneming, te verbreiden via de publiciteitsmedia die we allen kennen, kortom, om het grootste mogelijke aantal aanhangers van de nieuwe hoop bijeen te brengen - wat binnen de kortst mogelijke tijd een nieuwe religie gaat worden. Het is wat dit betreft van belang Sri Aurobindo te citeren en diens categorische verklaring op positieve en energieke wijze iedereen aan het verstand te brengen: "Ik geloof niet in propagan-

da, behalve voor de politiek en voor farmaceutische producten. Voor serieuze arbeid is het vergif. Het houdt een publiciteitsstunt of een plotselinge hausse in, en stunts en hausses putten de zaak uit die ze op hun hoogtepunt dragen en laten haar levenloos en gebroken, hoog en droog achter op de kusten van nergens - of het wil zeggen: een "beweging". Een beweging in geval van werk zoals het mijne houdt in het stichten van een school of een secte of zo'n andere vervloekte onzin. Dat wil zeggen dat er honderden of duizenden waardeloze figuren gaan meedoen en het werk bederven of het reduceren tot een pompeuze schertsvertoning, waaruit de Waarheid die bezig was neer te dalen zich terugtrekt in het verborgene en de stilte. Dit is precies wat er met de "godsdiensten" is gebeurd en het is de reden waarom die gefaald hebben."* Zeker, de hele mensheid, de hele aarde doet uiteindelijk mee aan het bovenmenselijke, maar het ABC van het nieuwe bewustzijn, de voornaamste sleutel daartoe, is verscheidenheid in de Eenheid; en het bovenmenselijk wezen al bij voorbaat te willen insluiten in een kant en klaar patroon, een bevoorrechte omgeving, een plaats die uniek heet te zijn en meer verlicht dan de andere, wil zeggen terugvallen in de oude schertsvertoning en het oude menselijke ego weer eens opblazen. We moeten erop rekenen dat de wet van Harmonie tewerk gaat op duizenden manieren en onder duizenden maskers, om tenslotte in een wijdere, onbegrensde ruimte, alle myriaden noten van haar grote ondeelbare stroom te herenigen. De Onderneming zal overal tegelijk geboren worden - ze is al geboren, ze stamelt hier en stamelt daar, ze stoot tegen de muren zonder het te weten - en geleidelijk aan zal haar ware gezicht worden onthuld, maar pas op het tijdstip waarop de mensen haar niet meer kunnen vangen in een systeem of logica of een of ander heilig oord: op het moment waarop alles hier op aarde het heilig oord zal zijn, in ieder hart, in ieder land. En de mensen zullen niet eens weten hoe ze op dat Wonder zijn voorbereid.

Zij die een weinig weten, die een voorgevoel hebben, die de

* Sri Aurobindo: *On Himself*, ed.1972, blz.375.

grote Golf Waarheid gewaar beginnen te worden, zullen dus niet in de val lopen van het “recruterende van bovenmenselijke wezens”. De aarde is ongelijk voorbereid, de mensen zijn in spiritueel opzicht niet even ver, ondanks al onze democratische protesten - ook al zijn ze in het grote Zelf in wezen wèl gelijk en wijds, en zijn ze één enkel lichaam met miljoenen gezichten -, ze zijn niet allemaal de grootsheid geworden die ze in wezen zijn: ze zijn onderweg, en er zijn er bij die treuzelen, anderen lijken sneller te gaan, maar ook hun omwegen maken deel uit van de grote geografie van ons ondeelbaar rijk; hun vertraging of de remmende werking die ze op onze beweging lijken uit te oefenen, maakt deel uit van de afgeronde volmaaktheid waarnaar we streven en dwingt ons tot een nog grotere waarheids-zorgvuldigheid. Ook zij gaan erheen, langs hun eigen weg, en wie bevindt er zich buiten de weg, omdat in laatste instantie alles de Weg is? Zij die een weinig weten, zij die een voorgevoel hebben, weten om te beginnen (omdat ze het in hun eigen substantie uitgeprobeerd hebben) dat de mensen niet echt door kunstgrepen bij elkaar komen - en wanneer ze volharden in hun kunstgrepen, stort tenslotte alles in elkaar, en de “ontmoeting” is kort, die fraaie school, de fijne secte, het schitterende belletje van een ogenblik van enthousiasme of geloof -, ze voegen zich bijeen volgens een veel fijner, veel bescheidener wet, door een piepklein vuurtorentje binnenin dat lichtsignalen geeft en zichzelf nauwelijks kent, maar dat tijd en ruimten doorkruist, en hier of daar zijn tweelingstraal aantreft, zijn tweelingfrequentie, zijn lichthaard van gelijke intensiteit - en hij gaat. Hij gaat zonder het te weten, hij neemt de trein, het vliegtuig, reist door dit land en door het andere, meent dat hij dit zoekt of dat, dat hij op zoek is naar avontuur, naar iets schilderachtigs, een drug of een filosofie. Hij gelooft. Hij gelooft een heleboel dingen. Hij denkt dat men dit vermogen moet hebben of die oplossing, deze panacee of die revolutie, deze slogan of die andere: hij gelooft dat hij weg is gegaan omdat hij die dorst had of die opstandigheid, die bedrogen liefde of die behoefte aan actie, die hoop of die oude onoplosbare verwarring in het hart. En dan opeens heeft hij niets

van dat alles! Hij blijft op zekere dag staan, zonder te weten waarom, zonder daar te hebben willen aankomen, zonder die plaats of dat gezicht te hebben gezocht, dat onbetekenende dorp onder de sterren van het ene halfrond of het andere, en daar is het: hij is er. Hij heeft zijn unieke deur open gezet, het vuur gevonden dat op het zijne lijkt, die manier van zien die hij altijd al gekend had, en hij is precies daar waar hij wezen moet, op het moment waarop hij er wezen moet, om het werk te doen dat hij doen moet. De wereld is een verbijsterend uurwerk als we alleen maar het geheim zouden weten van die vuurtjes die stralen in een andere ruimte, die op en neer dansen op een wijde zee, diep in onszelf, waar onze barken varen alsof ze gedreven werden door een onzichtbare vuurtoren.

*
* *

Ze zijn met zijn tien of twintig, of misschien met zijn vijftig, hier of ginds, op die lengtegraad of een andere, zij die een waarachtiger stukje aarde willen beploegen, die een hoekje van de mens willen bewerken om in zichzelf een waarachtiger wezen te doen groeien, om wellicht met elkaar een laboratorium te bouwen voor het bovenmenselijk wezen, een eerste steen te leggen voor de aardse Stad der Waarheid. Ze weten niet, ze weten niets, behalve dat ze naar iets anders verlangen en dat er een Wet van Harmonie bestaat, een wonderbaarlijk "iets" in de Toekomst, dat erom vraagt belichaamd te worden. En ze willen de voorwaarden tot die belichaming vinden, zichzelf ter beschikking stellen van het experiment, hun substantie uitleveren aan deze ervaring in levenden lijve. Ze weten niets behalve dat alles anders moet zijn, in de harten der mensen, in hun gebaren, in de materie en de manier waarop die materie in cultuur gebracht wordt. Ze probe-

ren niet een nieuwe beschaving te creëren, maar een andere mens, geen superstad onder de miljoenen woonblokken ter wereld, maar een luisterpost voor de krachten der toekomst, een hoogste *yantra* van de Waarheid, een geleiding, een kanaal, om te proberen een eerste noot van de grote Harmonie op te vangen en in de materie in te griffen, een eerste tastbaar teken van de nieuwe wereld. Ze pretenderen nergens de voorvechters van te zijn, ze verdedigen geen enkele vrijheid, vallen geen enkel -isme aan: ze proberen het gewoon met elkaar, ze zijn de voorvechters van hun eigen zuivere nootje, dat niet dat van hun buurman is en toch de noot van de hele wereld. Ze behoren niet meer tot een bepaald land, een familie, een godsdienst of een partij: ze hebben partij voor zichzelf gekozen, wat de partij is van niemand anders, en toch de partij van de wereld, omdat dat wat op één punt waar wordt voor de hele wereld waar wordt en de hele wereld verenigt; ze behoren tot een familie die nog moet worden uitgevonden, tot een land dat nog niet geboren is. Ze doen geen pogingen om de anderen of wie dan ook te verbeteren, om zaligmakende liefdadigheden over de wereld uit te strooien en de armen en melaatsen te verzorgen: ze proberen in zichzelf de grote armoede van de kleinheid te genezen, de grauwe elf van de zeer persoonlijke ellende, om op zichzelf een klein deeltje waarheid te veroveren, een enkel straaltje harmonie, want als die Ziekte is genezen in ons eigen hart of in een paar harten, dan zal de wereld zich daar lichter bij bevinden en zal de Wet der Waarheid door onze helderheid beter in de materie kunnen doordringen en spontaan om zich heen stralen. Welke bevrijding, welke troost ter wereld kan degene geboden worden, die lijdt in het eigen hart? Ze werken niet voor zichzelf, ook al zijn ze het eerste ervaringssterrein, maar als een offerande, zuiver en eenvoudig, aan datgene wat ze niet echt kennen, maar dat trilt aan de rand van de wereld als de dageraad van een nieuw tijdperk. Ze zijn de goudzoekers van de nieuwe cyclus. Ze hebben zich gegeven aan de toekomst, met lichaam en goed, zoals men zich in het vuur stort zonder een enkele blik achter zich te werpen. Ze zijn de dienaren van het oneindige in het eindige, van de totaliteit in het

oneindig kleine, van de eeuwigheid op ieder moment en in ieder gebaar. Ze scheppen hun hemel bij iedere stap en vormen hun wereld in de banaliteit van alledag. En ze kennen geen angst voor falen, want hun falen hebben ze achtergelaten bij het succes van de gevangenis - ze bestaan in de enige onfeilbaarheid van een kleine juiste noot.

Maar die goudzoekers van de nieuwe wereld kijken wel uit dat ze niet een nieuwe gevangenis bouwen, ook al is dat een ideale en een goed verlichte. In feite zullen ze begrijpen, en snel ook, dat die Stad van de Waarheid er niet zal kunnen zijn, en er ook niet kan zijn zolang ze niet zelf geheel en al in de Waarheid zullen leven, en dat die te bouwen aarde allereerst, vóór al het andere, het terrein is van hun eigen omvorming. Men bedriegt de Waarheid niet. Mensen kan men bedriegen, redevoweringen afsteken en beginselverklaringen, maar de Waarheid heeft daar lak aan: ze betrapt je op heterdaad en slingert je bij iedere stap je eigen leugens in je gezicht. Ze is een meedogenloze vuurtoren, zelfs al is die onzichtbaar. En het is heel eenvoudig: ze betrapt je in alle hoeken en alle bochten, en daar het om een Waarheid van de materie gaat, vernietigt ze je plannen, hindert ze je gebaren, confronteert ze je onverwachts met een tekort aan materialen, een tekort aan werklieden, gebrek aan geld, spoort ze aan tot opstand, zet ze de mensen tegen elkaar op en zaait ze onmogelijkheid en verwarring - tot de zoekende plotseling begrijpt dat hij de verkeerde weg was ingeslagen, dat hij bezig was het oude leugenachtige bouwwerk op te trekken met nieuwe bakstenen en dat hij zijn kleine egoïsme weer afscheidde, zijn kleine ambitie, zijn ideaaltje, zijn kleinzielige idee van waar en goed. Dan opent hij de ogen, hij opent de handen, hij stemt zich weer af op de grote Wet, laat het ritme stromen en maakt zich helder, helder, transparant en soepel voor de Waarheid, voor onverschillig wat dat wil zijn - het kan niet schelen wat, het moet alleen "je dat" zijn, het precieze gebaar, de juiste gedachte, het ware werk, de zuivere waarheid, die zich tot uitdrukking brengt zoals ze wil, wanneer ze wil en op de manier zoals ze wil. Een secondelang geeft hij zich over. Een secondelang roept hij de

nieuwe wereld aan - zó nieuw dat hij er niets van begrijpt, maar die hij wil dienen, belichamen, laten groeien op deze rebelse aarde, en ongeacht wat hij ervan denkt, wat hij erover voelt, hoe hij erover oordeelt, ach, wat doet dat er allemaal toe, als het maar het ware iets is, het enig werkelijk gewenste en onvermijdelijke. En de weegschaal slaat door naar het licht - in een seconde. Alles wordt onmiddellijk mogelijk: het materiaal komt er aan, de werklieden en het geld, de muur verbreekt, en dat kleine egoïstische bouw-werk dat hij bezig was op te trekken verandert in een dynamische mogelijkheid, die hij zelfs niet had vermoed. Honderd maal, duizend maal doet hij de ervaring op, op alle niveau's, persoonlijk en collectief, die openslaande ramen aan zijn kamer toevoegend, of met dat miljoen dat plotseling "uit de hemel valt" om een olympisch stadion te bouwen. "Materiële problemen" bestaan niet, nooit, er zijn alleen innerlijke problemen. En als de Waarheid er niet is, dan verrotten zelfs de miljoenen ter plaatse. Het is een fabelachtige ervaring, iedere minuut van de dag, een op de proef stellen van de Waarheid, en, wat nog veel wonderbaarder is, een op de proef stellen van het vermogen van de Waarheid. Hij leert stap voor stap de doeltreffendheid van de Waarheid ontdekken, de hoogste doeltreffendheid van een kleine, heldere seconde - hij treedt een wereld van kleine aanhoudende wonderen binnen. Hij leert vertrouwen te hebben in de Waarheid, alsof al die klappen, al dat falen, die twisten, die verwarring hem er wijs, geduldig, maar meedogenloos toe brachten om de juiste houding aan te nemen, de ware springveer te ontdekken, de ware visie, de kreet om waarheid die de muren omver werpt en alle mogelijkheden tevoorschijn doet springen in die onmogelijke chaos. Het is een transmutatie, versneld en als het ware vervelvoudigd door ieders weerstanden zo goed als zijn goede wil - alsof in werkelijkheid zowel de weerstanden als de goede wil, zowel het goede als het kwade, in iets anders moesten veranderen, in een andere wil, een wil-visie van Waarheid, die op ieder moment beslist over gebaar en feit. Het is de enige wet van de Stad der Toekomst, haar enige regering: een klare blik, in overeenstemming met de totale Harmonie, die

de waargenomen Waarheid spontaan in handelingen vertaalt. Verdraaiingen worden automatisch weggewerkt door de druk van de Kracht der Waarheid zelf, teruggedreven als een vis door overmaat aan zuurstof. En als op zekere dag die tien of vijftig of honderd mensen een kleine pyramide van waarheid zouden bouwen, waarvan iedere steen met de juiste noot zou zijn geplaatst, met de juiste vibratie, met eenvoudige liefde, een heldere blik en het aanroepen van de toekomst, dan zou werkelijk die hele stad gebouwd worden, omdat ze in zichzelf het wezen van de toekomst gebouwd zouden hebben. En misschien zou de hele wereld zich daarbij veranderd voelen, omdat er maar één lichaam is; omdat die moeilijkheid van de een de moeilijkheid van de wereld is, is die weerstand, die duisternis van de ander de weerstand en de duisternis van de hele wereld, en is dat hele kleine onderneminkje van een stadje onder de sterren wellicht de Onderneming van de wereld zelf, het symbool van haar transmutatie, de alchemie van haar lijden, de mogelijkheid van een nieuwe aarde, enkel en alleen door de transfiguratie van een stukje aarde en een stukje mens.

Het kan dus best wezen dat die stad onder constructie lange tijd een plaats zal zijn waar de negatieve mogelijkheden even heftig aan het daglicht zullen treden als de positieve, onder de meedogenloze pressie van die vuurtoren der Waarheid. En de leugen verstaat de kunst zich vast te hechten aan de allerkleinste details, de weerstand om te kleven aan de onbenulligste banaliteiten, die tot het teken van de weigering zelf worden - de leugen weet grote offers te brengen, ze weet zich te disciplineren, te idealiseren, verdiensten en voordelen op te stapelen, maar ze verraadde zich in het minuscuul kleine, dat is haar laatste toevluchtsoord. Het is echt in de materie dat het spel gespeeld wordt. De Stad van de Toekomst is een waar slagveld, een moeizaam avontuur. Wat ginds beslist wordt met mitrailleurs, guerilla's en heldendaden, wordt hier beslist met onverkwikkelijke details en een onzichtbare guerilla van de leugen. Eén enkele overwinning op een klein menselijk egoïsme heeft echter ernstiger consequenties voor de wereld dan het omwerken van alle Aziatische grenzen, want dié

grens en dat egoïsme zijn de oorspronkelijke prikkeldraadverspering die de wereld verdeelt.

*

* *

Degene die het bovenmenselijke ambieert zal bovendien zijn veldslag heel vroeg moeten beginnen, niet alleen in zichzelf maar ook in zijn kinderen, en niet alleen bij de geboorte van het kind, maar vanaf zijn conceptie.

We worden geboren onder een loden stolp. Deze omhult ons maar al te goed, ze is hermetisch afgesloten en onzichtbaar, maar ze is er, ze overdekt onze geringste gebaren, onze geringste reacties. We worden bij wijze van spreken “kant en klaar” geboren, maar die opmaak is niet de onze, in goede noch in slechte zin. Het zijn miljoenen gewaarwordingen die nog geen gedachten zijn, maar als het ware de kiemcellen van begeerte of afkeer, geuren van vrees, geuren van angst, als een subtiel salpeterzuur dat onze grotten bepleistert: lagen en nog eens lagen van afweren en verboden, en soms een zeldzame toestemming, die als het ware dezelfde lekkage is van eenzelfde duister gejakker in onze tunnels; en dan binnenin een kleine, verbaasde blik die er niets van begrijpt, maar die men het “leven” snel geleerd heeft, het goede en het kwade, de meetkunde en de tafelen der wet - een kleine blik die versluisd wordt, steeds verder versluisd, en die, wanneer men haar alles heeft doen begrijpen, er uiteindelijk niets meer van begrijpt. Want het vanzelfsprekende, natuurlijke principe is dat een kind niets begrijpt en dat men het moet leren leven. Maar het zou best eens kunnen dat het kind heel goed begrijpt, zelfs al is dat niet in overeenstemming met onze structuren, en dat we het slechts leerden zijn kennis te begraven om deze te vervangen door een kant en klare wetenschap die deze voor eeuwig begraaft. En zo brengen we dertig jaar

van ons leven door met ongedaan te maken wat zij hebben gedaan, voorzover we althans geen bijzonder geslaagd individu zijn, d.w.z. iemand die definitief ingesloten is, met volle medewerking, gepolijst en gediplomeerd. Een groot deel van het werk bestaat dus niet uit “doen”, maar uit het ongedaan maken van die betovering. Men zal ons zeggen dat dit een vruchtbare strijd is, dat deze ons verrijkt en onze spieren en persoonlijkheid vormt - maar dat is een onoprechtheid. Hij verhardt ons, maakt onze spieren vechtlustig en dreigt ons onder te dompelen in een “tegen” dat even schadelijk is als het “voor”. En op de koop toe maakt hij geen persoonlijkheid van ons, maar een masker, want de ware persoon is in de blik van een pasgeboren kind aanwezig, volkomen aanwezig, ongeunsteld en wijd open - wat men eraan toevoegt is slechts de ellende van de strijd. We geloven op ontstellende, intense en blinde wijze in het vermogen van het lijden: dat is sinds tweeduizend jaar het onderbewuste zegel van onze westerse beschaving. En misschien was dit wel nodig, gezien de dichtheid van onze substantie. Maar de wet van het lijden is een wet van de Leugen - wat waar is glimlacht, dat is alles. Lijden is een teken van onwaarachtigheid, het gaat er aan gepaard, het is het product van de onwaarachtigheid. En te menen dat het lijden ons verrijkt, staat gelijk met geloven dat de tuberculose een weldaad der goden is, ook al kan de tuberculose ons ook helpen het pantser der leugen te doorbreken. Die deugd, die negatief is als alle deugden, laat voorgoed een schaduw over ons achter; en zelfs de zon in zijn volle licht wordt nog door die schaduw besmet. Klappen laten in feite en uit fysieke noodwendigheid hun sporen na en kweken bevrijde mensen met een brandend hart die zich herinneren geleden te hebben. Die herinnering is nog een sluier méér over die ongeunstelde blik heen. De wet der goden is een zonovergoten wet. En misschien bestaat heel het werk van Sri Aurobindo en de Moeder wel daaruit, dat ze de wereld de mogelijkheid hebben gebracht van een zonovergoten pad, waar men om vooruit te komen geen lijden meer nodig heeft, geen pijn en geen rampen.

Wie het bovenmenselijke ambiert gelooft niet in het lijden,

hij gelooft in de verrijking door de vreugde, hij gelooft in de Harmonie; hij gelooft niet in de opvoeding, hij gelooft in het waarheidsvermogen in het hart van ieder ding en ieder wezen - hij helpt die waarheid alleen maar te groeien met zo min mogelijk storingen. Hij heeft vertrouwen in het vermogen van die waarheid. Hij weet dat de mens altijd en onvermijdelijk op zijn doel afgaat, ondanks alles wat men hem kan zeggen of leren - hij probeert slechts dat "ondanks" te onderdrukken. Hij begiet alleen maar die kleine loot waarheid; en ook dan nog voorzichtig, want er zijn loten die houden van zand en een rotsbodem. Maar in die Stad - of laten we liever zeggen in dat laboratorium van de toekomst - zal het kind onder reeds minder benauwende omstandigheden geboren worden; het zal niet op iedere hoek van de straat door schreeuwende affiches worden gesuggereerd en belaagd, bedorven door de televisie, vergiftigd door laag-bij-de-grondse bioscopen; het zal niet gehinderd worden door alle vibraties van angst, vrees of begeerte, die zijn moeder zorgvuldig in haar buik ophoopte door "afleidende" lectuur, films die haar langzaam aanvreten of een huisgezin vol zorgen - want alles wordt ingegrift, de geringste vibratie, de kleinste schok, alles valt bij het embryo binnen alsof het er thuis is, en blijft daar en hoopt er zich op. De Grieken wisten dat heel goed, net als de Egyptenaren en de Indiërs, ze omringden de moeder met omstandigheden van buitengewone harmonie en schoonheid, opdat de adem der goden zou huiveren over iedere dag en iedere ademtocht van het kind, en opdat alles een inspiratie der Waarheid zou zijn. En wanneer de vader en de moeder besloten een kind te hebben, dan deden ze dat als een gebed, als een offerande, opdat de goden van de toekomst zich zouden incarneren. Een vonk aspiratie is voldoende, een vlammenroep, een vleugje licht in het hart van de moeder, zodat hetzelfde licht, de identieke vlam, de daarop lijkende levensintensiteit antwoord geeft en tevoorschijn komt - en als we grauw zijn en neutraal, dan zullen we slechts de grauwheid naar ons toe roepen en de onbeduidendheid van miljoenen uitgedoofde mensen.

Het kind van die Stad zal met een vlam geboren worden, het zal bewust en uit vrije wil geboren worden, zonder duizenden jaren dierlijkheid en afgronden van vooroordelen ongedaan te hoeven maken; men zal het niet ieder ogenblik voorhouden dat het in zijn levensonderhoud zal moeten voorzien, omdat niemand in de Stad van de Toekomst in zijn levensonderhoud zal hoeven te voorzien, niemand zal er geld hebben; men zal zijn leven leven in dienst van de Waarheid, ieder naar gelang van zijn mogelijkheden en geaardheid, en men zal er slechts vreugde verdienen; men zal het niet in alle toonaarden herhalen wat wèl moet en niet moet: men zal het slechts de onmiddellijke droefheid laten zien van niet naar het ware nootje te luisteren; men zal het niet kwellen met het idee van een ambacht dat het moet ontdekken, van het succes dat het moet hebben, van de overwinning op de ander, van het de beste van de klas zijn, of de slechtste, omdat in de Stad van de Toekomst niemand slaagt of faalt, niemand heeft er een beroep, niemand overwint er een ander: men oefent er enkel en alleen het beroep uit van een klein helder nootje dat alles verheldert, dat alles voor ons doet, dat alles voor ons dirigeert, alles herenigt in zijn stille harmonie, en dat enkel en alleen slaagt in het succes van het in overeenstemming zijn met zichzelf en met alles; men zal het niet bijbrengen van een meester afhankelijk te zijn, van een boek afhankelijk te zijn, van een machine afhankelijk te zijn, maar zich te verlaten op dat vlammetje binnenin, dat blijde stroompje dat onze schreden begeleidt, dat ons tot de ontdekking leidt, dat ons bij toeval doet struikelen over de ervaring en ons de kennis als in een spel prijsgeeft, en het zal de vermogens van zijn lichaam leren cultiveren zoals anderen vandaag de dag het vermogen van machineknoppen cultiveren; men zal zijn capaciteiten niet insluiten in een kant en klare matrijs van zien en begrijpen: men zal het aanmoedigen tot een visie, die niet die der ogen is, tot een begrijpen, dat niets met boeken te maken heeft, tot dromen van andere werelden die de wereld van morgen voorbereiden; men zal het aanmoedigen rechtstreeks te communiceren, zijn naastbijzijnde intuïtie te gebruiken en zijn meer subtiele zintuigen; en als men

zich in de Stad van de Toekomst nog van machines bedient, dan zal men het voorhouden dat dit tijdelijke krukken zijn, in afwachting van het vinden van de bron van het Zuivere Vermogen in ons hart, dat eens onze materie zal omvormen zoals wij een blanco blad papier met een potloodstreek in een mooie weide veranderen. Men zal het de Visie leren, de ware visie die vermag, de visie die schept, de visie die alles verandert - men zal het leren zich op zichzelf te verlaten en in zijn eigen waarheidsvermogen te geloven, en dat, naarmate men zuiverder en helderder is en meer in harmonie met de Wet, de materie meer gehoorzaamt aan de Waarheid. En in plaats van een gevangenis binnen te gaan, gaat het kind een open wereld binnen waarin alles mogelijk is, waarin alles wèrkelijk mogelijk is, want er bestaat geen onmogelijkheid behalve die waarin we geloven. En tenslotte zal het kind opgroeien in een sfeer van natuurlijke eenheid, waarin er geen "ik" en "jij" zal zijn, geen "mijn" en "dijn", waar men het niet geleerd zal hebben ieder moment mentale schermen en barrières op te trekken maar om bewust te zijn wat het onbewust altijd al was: om zich uit te breiden tot alles wat is, in alles wat leeft, om te voelen in alles wat voelt, te begrijpen met eenzelfde diepe ademhaling, met een stilte die alles draagt, om overal hetzelfde vlammetje te herkennen, overal hetzelfde heldere stroompje te beminnen en overal zichzelf te zijn in miljoenen gezichten en miljoenen soorten muziek die één enkele muziek vormen.

Dan zullen er binnen noch buiten grenzen meer zijn, geen "ik wil", geen "ik neem", geen gebrek, geen afwezigheid, geen ik helemaal alleen en opgesloten, geen tegen en geen vóór, geen kwaad en geen goed: er zal maar één enkele hoogste Harmonie zijn, met duizenden lichamen, die haar noot raakt in deze of gene, in die omstandigheid of dat ongeluk, in dit gebaar of dat gebaar, en die alles tot overeenstemming brengt in één enkele beweging waarvan iedere minuut volmaakt is en iedere handeling waarachtig, ieder woord precies, iedere gedachte juist, al het geschrevene ritmisch en alle harten in overeenstemming - en de Waarheid zal de materie vorm geven volgens haar visie van juistheid. En dat

stadje zonder grenzen zal overal in het rond stralen door zijn eenvoudig waarheidsvermogen, zal aantrekken wat er aangetrokken moet worden, verwijderen wat er verwijderd moet worden, gewoon door zijn eigen kracht van concentratie; het zal dit punt van het heelal raken of dat, deze ziel of gene, antwoord geven op duizenden onzichtbare uitroepen; het zal onophoudelijk zijn hoge klare noot uitzenden die de wereld zal verhelderen en de harten verlichten, zonder dat ze er zelfs maar iets van weten.

Want zo is de Waarheid, zó eenvoudig dat niemand haar ziet, zó lichtvoetig dat ze in een oogwenk de wereld doorloopt, de knopen ontwart, de grenzen overschrijdt, en haar wonderbaarlijke mogelijkheid bij de geringste uitroep uitstrooit temidden van alle onmogelijkheden.

13. En daarna ?

We hebben het vermogen niet, omdat we de totale visie niet hebben. En het is heel simpel: als door een of ander wonder het vermogen gegeven was, ongeacht welk vermogen en ongeacht op welk niveau, dan zouden we er onmiddellijk een leuke gevangenis van gemaakt hebben, in overeenstemming met onze ideetjes en dat benepen goede van ons, en onze hele familie zouden we erin opsluiten, en als het mogelijk was de hele wereld. En wat weten we eigenlijk van het goede in de wereld? Wat weten we zelfs van ons eigen "goed", wij die vandaag schreeuwen tegen deze of gene ellende om morgen te merken dat ze klopte op de poort van een veel groter goed? Tweeduizend jaar al - en langer - zijn we bezig voordelige systemen te creëren, die het ene na het andere in elkaar zakken - goddank. Zelfs de wijze Plato verbande de dichters van zijn *Republiek*, net als we vandaag de dag misschien die nutteloze buitenbeentjes zouden verbannen, die door de wereld vagebonderen en blind op de deuren van de toekomst kloppen. We beklagen ons over ons onvermogen (om te verzorgen, te helpen, te genezen, te redden), maar dit staat precies, tot in de kleinste details, in verhouding tot ons vermogen om de dingen te zien - en het zijn niet de filantropen die het meest begaafd zijn. We struikelen iedere keer weer over dezelfde fout: dat we de wereld willen veranderen zonder zèlf te veranderen.

Het bovenmenselijk wezen is zijn kleine zelf kwijt, zijn beperkte ideetjes over familie en vaderland, over goed en kwaad - in werkelijkheid heeft hij geen ideeën meer, of hij heeft ze allemaal, op het moment waarop dat nodig is. En als ze komen, verwerklijken ze zich, doodgewoon, omdat het hun tijd is en het moment is aangebroken. Ideeën en gevoelens zijn voor hem gewoon de

dwingende vertaling van een krachtsbeweging - een idee-wil of een idee-kracht - die zich hier uitdrukt door dit gebaar, dáár door die handeling of dat plan, dat gedicht, die architectuur of die cantate, maar het is één en dezelfde Kracht, in verschillende talen, als schilderkunst of muziek, of als iets materieels of economisch. Hij is aan het luisteren naar het Ritme en hij vertaalt, al naar gelang van zijn rol en zijn kunst in het grote geheel. Hij is een vertaler van het Ritme.

“Ieder denken, ieder voelen is daar een handeling,
Iedere handeling symbool en teken.
Ieder symbool verbergt een levend vermogen.” *

En wanneer er niets hier of daar druk uitoefent, is hij volmaakt stil en onbeweeglijk, als een lotus op de vijver die openbloeit in de zon, zonder enige vibratie, zonder enige moeite, zonder ergens een spoortje van “ik wil” - hij wil alleen maar dat *dàt* wil. En voor het overige straalt hij in de zon, en zij die willen (of niet willen, want hij straalt voor iedereen) zamelen er de honing van in. Het is een bij uitstek eenvoudige toestand, de eenvoud der Waarheid. En het is de onmiddellijke doeltreffendheid der onversluerde Waarheid.

Maar zijn stille zwijgen wil niet zeggen: geen activiteit - niets ter wereld is inactief, zelfs niet de traagheid van een kluit aarde, “zelfs niet het zwijgen van de Boeddha op de drempel van het Nirvana”.** Hij onderscheidt zich niet van de anderen door extatische meditatie op een met guirlandes versierde *gaddi**** noch door een baard of smetteloze kleding: hij houdt zich bezig met de duizenden onbenulligheden van het leven, en niemand weet wie hij is, hij hoeft niet herkend te worden, hij die alles

* Sri Aurobindo - *Savitri* II.VI.(ed.1972) 183.

** Sri Aurobindo - *The Synthesis Of Yoga* (ed.1972), blz. 253.

*** Troon, in het bijzonder van een geestelijk leider.

herkent; en die onbenulligheden zijn de oneindig kleine hefboom waarmee hij alle dergelijke substanties over de hele wereld controleert, want niets houdt ergens op, behalve in ons hoofd en ons gevangen gezette lichaam - het leven zet zich oneindig voort, de roep van een vogel hier antwoordt op de roep van een vogel ginds, en de ene nood antwoordt op duizenden noden. Zijn hele leven is meditatie.

“Zijn onbeweeglijkheid draagt ’s werelds stemmen”.*

Zijn gebaren zijn het symbool van een grote Ritus die de sterren omarmt en de beweging der massa's, met die jonge acacialoot en die ontmoeting in de berm van de weg.

En misschien zal hij ook aan het hoofd staan van een revolutie of een heldendaad begaan die tot de verbeelding der volkeren spreekt, als de stroom der Waarheid in hem daar aanleiding toe geeft. Hij is onvoorspelbaar, hij is ongrijpbaar als de Waarheid zelve, hij speelt een spel wanneer hij er ernstig uitziet en glimlacht wanneer hij over ’s werelds ellende gebogen is, want hij luistert naar alle onzichtbare roepen en werkt er onophoudelijk aan het Ritme over de wonden der aarde te doen stromen. Hij doet geen wonderen die een moment als een strovuur oplichten en dan de aarde in haar verstokte duisternis achterlaten; hij jongleert niet met occulte *siddhi's****, die een ogenblik lang de wetten der materie omverwerpen om haar daarna te laten terugvallen in haar oude, mechanische, smartelijke plooiën; hij heeft er geen enkele behoefte aan de mensen te bekeren of om het den volke te verkondigen, want hij weet maar al te goed dat men geen mensen bekeert met ideeën of woorden, noch met sensationele demonstraties, maar door een verandering van innerlijke dichtheid, die plotseling een vleugje luchtigheid en zon in de duisternis tevoorschijn roept - hij

* Sri Aurobindo - *Savitri* IX.I.(ed.1972), 571.

** vermogens

ademt een andere wet over de wereld, hij opent het dakvenster naar een andere zon, hij wijzigt de dichtheid van 's mensen hart door het stille vloeien van zijn straal. Hij slaat niet, hij verbrijzelt niet, hij oordeelt noch veroordeelt: hij probeert hetzelfde partje waarheid vrij te maken dat zich bevindt in ieder wezen en ieder ding, in iedere gebeurtenis, en probeert iedereen *door middel van* zijn eigen zon te bekeren. Zijn vermogen is een vermogen van waarheid tot waarheid, van materie tot materie, en zijn blik omvat alles, omdat hij dat puntje binnenin heeft gevonden, dat alle punten bevat en alle wezens en alle plaatsen, en in die voorbijkomende bedelaar, die rose getinte wolk, dat ongeluk van het moment, in het niets dat aan zijn huisdeur klopt, of die jonge loot die omhooggroeit, ziet hij heel de aarde en haar miljoenen knoppen die omhooggroeien naar hun overeenkomstige Waarheid, en hij ziet exact de positie van de wereld in het gestruikel van het toeval of de overpeinzing van de voorbijganger. Alles is zijn actieterrein: door het oneindig kleine werkt hij in op het al; in het oneindig kleine ontcijfert hij het al. Van het ene eind van de wereld tot het andere raakt hij zijn eigen lichaam.

Maar het werk is niet afgelopen. De evolutie heeft haar hoogtepunt niet bereikt, ze is zelfs haar Zonnewaarheid niet binnengegaan. Als het Werk daar zou ophouden, zouden we het hoogtepunt van de mens hebben bereikt en een supermens hebben geproduceerd, maar niet het wezen van het volgende tijdperk; ons verruimd bewustzijn, onze onmiddellijke waarnemingen, onze verfijnde zintuigen, onze gebaren en nauwkeurige bewegingen, onze volmaakte handelingen, juiste gedachten, juiste wil en onveranderlijke vreugde, zouden nog altijd hun basis hebben in een dierlijk lichaam - een verouderend lichaam, dat kwetsbaar is en te zijner tijd tot ontbinding overgaat, en dat ons lichtend evenwicht ieder moment zou bedreigen door een gewelddadige val, dat het functioneren van ons waarheidsbewustzijn door een heel klein zandkorreltje zou kunnen afremmen - en wat is dat voor waarheid, als ze zó broos is? De Waarheid is, of ze is niet, en ze is onsterfelijk, oneindig en onkwetsbaar. Ze is lichtvoetig en lichtgevend en kan

niet bederven, men kan haar niet verhinderen te zijn wat ze is, zomin als men de mangaboom kan verhinderen helemaal zijn boom te zijn en al zijn bloemen en iedere gouden vrucht. Ze zal niet ophouden bij deze verminkte voltooiing en pas haar einde vinden als heel de wereld en alle wezens naar haar beeld geworden zijn, omdat in werkelijkheid heel de aarde en alle wezens haar zaad zijn. Ook het bovenmenselijke wezen is een “overgangswezen”, het is de wegbereider voor een ander wezen op aarde, even verschillend van de mens als wij van de aap, en voor misschien nog wel meer, want de mens heeft nog de substantie van de aap, terwijl dat nieuwe wezen een andere substantie zal hebben, onsterfelijk, lichtgevend en licht van gewicht net als de Waarheid zelf. Het is het wezen dat het “supramentale wezen” uitwerkt dat door Sri Aurobindo is aangekondigd, en zijn substantie is het duistere laboratorium van een gevaarlijk avontuur.

“De cellen van ons lichaam moeten de vlam der
Onsterfelijkheid kunnen vasthouden,
Anders zou de geest alleen zijn bron bereiken
En een halfgeredde wereld aan haar twijfelachtig lot
overlaten.”*

Want het is geen kwestie van het scheppen van een geest die uitgerust is met wonderbaarlijke en lichtende vermogens, het gaat er niet om dit lichaam een wet op te leggen die de zijne teboven gaat, het gaat er zelfs niet om het lichaam op te voeren tot zijn hoogste graad van verfijning, maar het gaat om het “scheppen van een nieuwe lichamelijke geardheid”, met toch ons lichaam als uitgangspunt, dat arme, kleine, broze en dierlijke lichaam, omdat het onze basis is, het instrument van onze evolutie. Het nieuwe wezen zal niet kant en klaar uit de hemel vallen, het moet

* Sri Aurobindo - *Savitri* I.III.35 (ed.1972).

geschapen worden! We moeten in onze substantie de sleutel van haar eigen transmutatie vinden, we moeten het Geheim aller geheimen vinden in het oneindig kleine, in het hele kleine celletje. De overgang, de moeilijke doorgang, moet in ons lichaam worden uitgewerkt. En als we dat Geheim te pakken hebben, zullen we wellicht de goddelijke sleutel tot de materie in handen hebben en de sleutel tot de lange rondreis van de aarde, en de machtige blik van de stralende ogen die op zekere dag onze reis een aanvang deden nemen. We moeten kloppen op de poort van de dood en deze zijn machtig geheim ontrukken - want ook daar verbergt zich de Waarheid, omdat alles wat is de Waarheid is. We moeten de rots van het Onbewuste van zijn zegel ontdoen en de basis vinden, het zonnefundament, waarop al het bestaande berust. We moeten tot in de diepste diepte gaan om de hoogste Zon te vinden. In een cel van ons lichaam ligt eenzelfde mysterie besloten als in alle melkwegstelsels en alle werelden. In een punt, een oneindig klein punt, ligt alles besloten, het hoogste Vermogen en de tot in eeuwigheid stralende Waarheid, en de hoogste duisternis, de dood tot in eeuwigheid (zo lijkt het tenminste), in elkaar verstrengeld in een gevaarlijke omarming, zwaar van een onvoorstelbare Mogelijkheid. Een ander mysterie roept ons.

“Een stem verhief zich, zo lieflijk en vreselijk,
Sloeg het hart in haar ban met liefde en smart,
Alsof heel de hel met alle hemelen instemde
In één onontwarbare noot,
Geboren uit afgrondelijke diepten
Om op de hoogste hoogten te zweven.
Zij droeg alle leed, dat der schepselen zielen delen,
En toch iedere extase suggererend,
Die de goden kunnen dragen,” *

* Sri Aurobindo - *A Voice Arose*, Collected Poems, ed.1972 blz.117.

Het is aan ons om die knoop te ontwarren, die dodelijke vermenging, aan ons om de sleutel te vinden en het hoogste avontuur te beproeven.

De dalende weg is nog niet ten einde gekomen.

14. De overwinning op de dood

De zoekende heeft stap voor stap het proces van de-mechanisering gevolgd; stadium voor stadium heeft hij verschillende niveau's van verwarring, die het stromen van de Harmonie verhinderden, ontward en verhelderd; hij heeft zich uit het mentale mechaniek losgemaakt en uit het vitale mechaniek; tot op zekere hoogte heeft hij zich uit het onderbewuste mechaniek losgemaakt; de grauwe elf is er nog, maar als een schaduw op een bioscoop-scherf, als een pijnlijke herinnering die blijft aanhouden, een soort oude wond die men nog blijft voelen: hij heeft niet echt meer greep op hem, behalve door die schaduw die de vreugde komt kleuren en een dof onbehagen in de diepte achterlaat, een ik-weet-niet-wat dat niet genezen is, een soort rondwarende Dreiging zonder gezicht en zonder naam - er zit nog iets, als de herinnering aan een ramp die ieder ogenblik de ramp tevoorschijn kan roepen, alsof in werkelijkheid alles oneindig precair was en een seconde van vergeten alles zou kunnen doen doorslaan naar de oude dodelijke gewoonte. Er blijft een punt over, een afschuwelijk punt, en zolang dat punt niet gewonnen is, is er niets gewonnen, is er niets definitief zeker. Dat moment van doorslaan naar de andere kant, naar de dodelijke kant, de kant van het lijden, de oude kant van angst en dreiging (het is een dreiging, het is de bedreiging van alles, de ogenblikkelijke loden mantel, dat oude iets zonder naam dat je de keel dichtsnoert, alsof in een seconde, één kleine verstikkende seconde, duizenden jaren van nacht, leed en schaamte het decor kwamen verstoren, en alles is als het ware een stralend vernis waarmee die duistere zwarte dichtheid is overtrokken, die dichtheid die intact is en die je grijpt in haar vernietigende duizeling), dat sinistere omklappen, men weet niet

zo goed waardoor het op gang komt, het komt plotseling zonder aanleiding over je, berooft je van al je zon en laat je, naakt als in de oertijd, achter tegenover de oude Vijand die wellicht de oervijand was van de mens en van het leven op aarde: een onuitsprekelijk mysterie dat je in zijn omhelzing grijpt, een afschuwelijke verticale val die als het ware de kleur heeft van de liefde en van de grote Angst. Men weet niet wat het is dat dit uitlokt - zo te zien geen enkele fout, geen enkel verslappen van de spanning, geen enkele foutieve beweging in het bewustzijn die deze onderaardse kerker weer openzet, maar ze gaapt wagenwijd open. En inderdaad hebben we iets vergeten, en zolang dat vergeten niet aan de vergetelheid is ontrukkt, zal de grote gouden Herinnering aan de Waarheid niet haar hele Zon over ons hele wezen kunnen laten schitteren. En misschien is die Vijand, die schaduw, wel de vermomde Geliefde, die ons ertoe verleidt hem tot het uiterste te achtervolgen, tot we hem ten langen leste hebben ontdekt. We worden geleid van begin tot eind; een onfeilbare Hand tekent haar slingerende weg om ons rechtstreeks, via duizend omwegen, naar haar gelukkige totaliteit te leiden:

“Het ene onvermijdelijke hoogste resultaat
Kan geen wil ons ontnemen, geen noodlot veranderen:
De kroon der bewuste onsterfelijkheid,
Door de godheid beloofd aan onze worstelende ziel,
Toen 's mensen hart ten eersten male
De dood aandurfde en 's levens lijden onderging.”*

Deze schemerduistere afdaling zal de zoekende dus niet ondernemen vanuit een willekeurig of ziekelijk besluit - al lang geleden heeft hij opgehouden te willen, al lang gehoorzaamt hij het kleine ritme, de stroom die aanzwelt en hem hier- of daarheen ombuigt, al naar gelang haar druk. De afdaling wordt progressief tot stand gebracht, bijna zonder zijn medeweten, maar ze is als het ware

* Sri Aurobindo, Savitri, I.IV. 59 (ed. 1972).

gemarkeerd door een bepaald aantal verschijnselen die hoe langer hoe duidelijker worden en die om zo te zeggen de “fysiologische voorwaarden” tot de afdaling inhouden. Die fysiologische voorwaarden zijn drievoudig. Er is die kleine stroom waar we het al vaak over gehad hebben, er is dat “ritme” en er is dat “zijnsvuur” dat de poorten tot de nieuwe wereld opent. Men zou geneigd zijn te menen, dat het hier om een dichterlijk verzinsel gaat, om een kinderprentenboek - maar dat is niet zo, de hele wereld is een gedicht dat bezig is waar te worden, een beeld dat helder wordt, een ritme dat zich belichaamt. Geleidelijk aan kijkt er een Kind met de ogen der Waarheid en ontdekt het fraaie Beeld dat er altijd al was, hoort het een Ritme dat niet uitsterft, en als het eenmaal met het Ritme heeft ingestemd, gaat het de onsterfelijkheid binnen die het nooit opgehouden heeft te zijn. Inderdaad, de stroom zwelt aan, het ritme preciseert zich, en het vuur wordt intenser naarmate de eerste mentale en vitale niveau’s zich verhelderen. En in de eerste plaats is het niet meer gewoon een “stroompje”, het is een ononderbroken stroom, een soort neerdalende massa, die allereerst de schedeltop en de nek omhult, daarna de borstkas en het hart, dan de plexus solaris, de buik, de geslachtsorganen en de benen, en die zelfs onder de voeten lijkt af te dalen, alsof er ook daar een verlenging van het wezen was, een bestaansafgrond, en hoe meer die stroom neerdaalt, des te warmer wordt hij, des te compacter, dichter en bijna solide: je zou kunnen spreken van een onbeweeglijke waterval. Dat neerdalen is in overeenstemming met de mate van onze verheldering en met het indringend vermogen van de Kracht (die met onze verheldering toeneemt). Geen enkele mentale of psychoanalytische techniek heeft het vermogen om in die lagen door te dringen. Het is een beweging van onweerstaanbare kracht, die je soms zelfs krom kan trekken en je als het ware kan pletten onder haar druk; en tegelijkertijd heeft ze een stabiliteit die ook met die kracht schijnt toe te nemen, alsof ze tenslotte aan het einde van de neerdaling een massa onbeweeglijke energie was - of ze heeft een zo intense vibratie, zo snel, zo onmiddellijk, dat ze als het ware gestold is, tot

staan gebracht, en toch in een onbegrijpelijke beweging ter plaatse: “een verstuiwing van warm goud”, zegt de Moeder. Dat is wat Sri Aurobindo de supramentale Kracht noemde. Het had er bijna de schijn van dat die kracht “supramentaal” werd of supramentale kenmerken kreeg naarmate ze meer in de materie neerdaalde (dat wil zeggen, naarmate wij er meer in toestemmen haar door te laten, naarmate de weerstanden meer onder haar druk afbrokkelen en ze als overwinnaar tot onderin kan doordringen). We noemen het “supramentaal”, maar het gaat met dit woord als met alle andere: er is maar één Kracht, zo goed als er maar één maan is die geleidelijk aan voor onze ogen vol wordt - maar de maan was altijd al vol en de Kracht altijd dezelfde: het is onze ontvankelijkheid die verandert en die de indruk wekt anders te worden dan ze altijd al was. Het is die “stroom” die spontaan en automatisch, zonder dat we het willen of wat dan ook besluiten (alles wat we willen schept nog een verwarring méér), de afdaling bewerkstelligt, de obstakels uit de weg ruimt, de onjuistheden naar de oppervlakte brengt onder haar meedogenloze lichtstraal, de grauwe elf doet bovenkomen, al onze hollen aan het daglicht brengt, reinigt, opruimt en verruimt, en die ieder niveau en ieder hoekje met eeuwigheid vult, en die niet afluut, die geen seconde afluut totdat alles, tot in het geringste detail, de kleinste beweging, aan haar vreugde is teruggegeven, aan haar oneindigheid, haar licht, haar heldere visie, haar juiste wil en haar goddelijke goedkeuring. Dat is de Kracht van de Yoga, de Bewustzijn-Kracht waarover Sri Aurobindo sprak. Deze kracht zal het bovenmenselijk wezen smeden - zij die zichzelf zal smeden in dit vergeten van zichzelf:

“Uw gouden Licht daalde in mijn hersenen neder
En de grauwe kamers van het mentale werden zonovergoten...

Uw gouden Licht daalde neder in mijn keel
En alles wat ik zeg is nu een goddelijk lied...

Dronken zijn mijn woorden van de wijn van de
Onsterfelijke....

Uw gouden Licht daalde neder in mijn hart,
Overweldigde mijn leven met Uw eeuwigheid....

Uw gouden Licht daalde in mijn voeten neder,
Mijn aarde werd Uw speelveld en Uw zetel.*

En dan is er dat “vuur”. Dat is evenmin een mythe: “Zijn roodgloeiende massa is zichtbaar”, zegt de Veda**, “*Agni* (het vuur) is wijd van licht en concreet van lichaam”.*** Maar dat lichaam is in het begin maar een vonkje, de roodgloeiende massa een flakkerende vlam die soms oplicht en vaak uitdooft, en die keer op keer weer moet worden aangestoken: het is een kleine kreet van ademnood in de nacht der wereld, een hunkeren naar men-weet-niet-wat dat met ons meegaat, dat omhoog en omlaag onze golvende lijnen volgt, dat ons hardnekkig achtervolgt als een herinnering aan iets anders, als een gouden herinnering in de grauwe alledaagsheid, als een schreeuw om lucht, een behoefte aan ruimte, een verlangen om lief te hebben, een verlangen om waar te zijn. En dat vuur en die roep zwellen aan:

“De mens is een smalle brug, een aanzwellende roep.”****

Eerst is het een vlammetje van het mentale, iets dat naar een ruimer inspiratie tast, een groter waarheid, een zuiverder kennis, en dat stijgt, steeds hoger stijgt, en dat zelfs alle zwaarheden van de wereld los zou willen snijden, alle kluisters, alle banden, alle belemmeringen van de aarde zou willen doorsnijden, iets dat zich

* Sri Aurobindo - *The Golden Light*, Collected Poems, ed.1972, blz.134.

** Rig Veda V.1.2.

*** Rig Veda V.1.9, IV.6.9. enz.

**** Sri Aurobindo - *The Dumb Inconscient*, Collected Poems ed. 1972, blz.163.

verheft en soms zuiver en scherp boven komt op toppen van wit licht waar alles voor goed gekend en waar is - de aarde echter blijft vals; het leven en het lichaam blijven in die duistere vermengdheid, en sterven en vallen uiteen. Daarna begint dat witte vlammetje in het hart op te lichten: het zou willen liefhebben, genezen, redden, en het tast hier rond, tast daar rond, helpt de volgende, schiet te hulp, geeft zichzelf en zingt iets dat alles zou willen omarmen, alles bevatten en het hele leven in zijn hart opnemen. Het is dan al een warmer en dichtere vlam, maar die momenten van ontvlammen zijn als een bleek en broos glimwormpje op een oceaan van duister leven, het wordt ieder ogenblik verstikt, verdronken, overspoeld door de golf en door onze eigen golven van duisternis - er is niets veranderd en het leven zet zijn rondedans voort. En dan wil de zoekende dat dit vuur, die brandende Waarheid alles doordringt, ieder ogenblik en ieder gebaar, zijn slaap en zijn dagen, zijn kwaad en zijn goed, zijn hele leven, en hij wil dat alles gezuiverd wordt en door dat vuur verslonden - en dat er eindelijk iets *anders* geboren wordt, een waarachtiger leven, een waarachtiger wezen. Hij slaat het pad van het bovenmenselijke wezen in. En het vuur wordt nog groter, het daalt af, het daalt alle trappen van zijn wezen af, het duikt in de onderbewuste holen, verdrijft de grauwe elf, verdrijft de ellende die zich daarbinnen bevindt, en brandt hoe langer hoe continuër en krachtiger, als het ware door de duistere druk aangewakkerd. Het is al bijna een lichaam dat op het onze lijkt en de kleur is rood-vermiljoen, reeds neigend naar goud. Maar het is nog instabiel en onzeker, een stevig fundament, een blijvende basis ontbreekt. En dan wil de zoekende het vuur zijn substantie en zijn lichaam laten binnendringen, hij wil dat zijn materie de Waarheid weerspiegelt, de Waarheid belichaamt, hij wil dat het buiten straalt net als binnenin - en zo slaat hij het pad van het supramentale wezen in. Want in werkelijkheid is dat aanzwellende vuur-zelf, dat brandende lichaam dat hoe langer hoe meer gaat lijken op ons goddelijk archetype, op onze licht-broeder op de hoogten, die aan alle kanten buiten onze oevers lijkt te treden en zelfs in het rond lijkt te stralen met een

vibratie die al oranje is, nu juist het lichaam dat het supramentale wezen zal vormen. Het is de eerstvolgende substantie van de aarde: "harder dan diamant en toch vluchtiger dan gas", zei Sri Aurobindo.* Het is de spirituele verdichting van de grote Energie vóór deze zich in materie omzet.

Maar hoe moeten we dat vuur aan onze materie koppelen, hoe moeten we de overgang bewerkstelligen, de transfusie van dat duistere sterfelijke lichaam naar het brandende onsterfelijke lichaam? Men is bezig deze ervaring te verwerven, het is moeilijk er iets over te zeggen, niemand zal echt weten hoe het gebeurt tot het eenmaal gebeurd is. Geen mens kent het terrein noch de weg, omdat niemand daar ooit heen is gegaan, niemand heeft ooit een supramentaal lichaam geschapen! Maar het zal geschapen worden, even onvermijdelijk als de mens, de aap en de duizendpoot reeds geschapen waren in het grote gouden Zaad van de wereld. Het is het laatste avontuur van de aarde, of misschien wel het eerste van een veel wonderbaarlijker reeks op een nieuwe aarde van waarheid. We kennen het geheim niet, we weten alleen maar in welke richting we moeten gaan - en misschien is kennen van de richting al wel kennen van het geheim, omdat het zich onder onze voeten ontvouwt en al lopend vorm krijgt.

We kunnen tenminste de richting aangeven, de eenvoudige richting, want de geheimen zijn zoals altijd eenvoudig. *Het vuur krijgt gestalte door het stukje bewustzijn dat we in het onbewuste brengen.* Van bovenaf gezien biedt het onbewuste weerstand en wordt het warm door de wrijving van het nieuwe bewustzijn dat wil binnendringen: dat onbeduidende automatische gebaar heeft moeite om zich uit zijn gewone groef los te draaien om op een andere manier te gaan draaien, onder invloed van een andere impuls, en we moeten het oude gedraai duizendmaal loswringen en aandringen en volharden, tot daar een klein vlammetje van bewustzijn ontstaat in plaats van een duistere rondedans; van beneden af gezien heeft het onbewuste ademnood, en roept het,

* *Evening Talks With Sri Aurobindo* door A.B.Purani, II.291.

klopt het en zoekt het. En het is beide waar. De herinnering binnenin roept de gouden straal, en de grote Zon van altijd laat die roep om zon ontkiemen. Het proces, het grote Proces, is eenvoudig: het vuurtje moet hoe langer hoe meer aangestoken worden, de straal moet op ieder gebaar gericht worden, op iedere beweging, iedere ademhaling, iedere lichaamsfunctie; in plaats van alles op de gewone manier te doen, automatisch en mechanisch, moet men zich ook dáár de Waarheid herinneren, ook dáár de Waarheid willen, ook dáár de Waarheid laten binnenvloeien. En dit alles biedt weerstand, het vergeet, het raakt ontwricht, het mechaniek weigert, wordt ziek, weigert het proces van het licht te volgen. Men moet duizenden en nog eens duizenden keren opnieuw beginnen, punt voor punt, gebaar voor gebaar, functie voor functie. Men moet het zich steeds en steeds weer opnieuw herinneren. En opeens, op een klein plekje van het lichaam, in die voorbijgaande ademtocht, is er dan iets dat niet meer vibreert op de oude manier, dat niet meer draait op de gewone manier, en plotseling volgt de ademhaling een ander ritme; ze wordt ruim en zonnig, het is als het ware een opzwellen van welbehagen, het is het inademen van een lucht die men nooit gekend heeft en nooit geproefd, die alles verfrist, alles geneest, die zelfs voedt, alsof men de nectar der onsterfelijken inademde. Daarna valt alles weer terug in de oude gewoonte. Men moet steeds maar weer van voren af aan beginnen, op het ene punt en op het andere punt, ieder moment - het leven raakt vervuld van een oneindige preoccupatie, van een intens geabsorbeerd zijn. Een minuscule overwinning van een seconde geeft ons de kracht tot een nieuwe ontdekking, een nieuwe overwinning. En men begint in alle hoeken te werken, in alle bewegingen, men zou willen dat alles zich vulde met waarheid en met die zon die alles verandert, die overal een andere smaak aan geeft, een ander ritme, een andere volheid. Dan begint het lichaam zelf te ontwaken, het begint de waarheid en de zon te willen, het begint hier en daar zijn vuur van aspiratie aan te steken, het begint niet meer te willen vergeten; en wanneer het die kleine nieuwe vibratie vergeet, voelt het dat plotseling als een verstikking,

alsof het opnieuw de dood ingleet. Het proces is eenvoudig, oneindig en eeuwig: ieder gebaar, iedere handeling die met een stukje bewustzijn voltrokken wordt, hecht dat bewustzijn, dat kleine zijnsvuur aan het gebaar en de handeling en vormt deze geleidelijk aan om. Het is een ingieten van bewustzijn, een ingieten van een microscopisch klein vuur, methodisch en ontelbaar, tot de materie zelf tenslotte onder die bewuste druk ontwaakt tot het verlangen naar bewustzijn, zoals het zaad ontwaakt tot het verlangen naar zon. Zo groeit tenslotte alles tesamen, onvermijdelijk en onweerstaanbaar, door deze gouden aantrekking. Hoe langer hoe meer wordt het vuur ontstoken, straalt de vibratie, verbreidt zich de noot, reageren de cellen op het Binnenstromen: het lichaam begint op een nieuwe manier te functioneren, een bewust waarheidsfunctioneren.

En de deugd van het lichaam bestaat uit zijn hardnekkige bestendigheid; als het iets eenmaal geleerd heeft, vergeet het dat niet meer - het herhaalt zijn lichtgevend functioneren vierentwintig uur per vierentwintig uur, dag en nacht, met dezelfde koppigheid als waarmee het destijds zijn ziekten herhaalde, zijn vrezen, zijn zwakheden en heel dat duizenden jaren oude functioneren als dier.

Die lichamelijke “de-mechanisering” lijkt dus op die van de hogere niveau’s van het mentale en het vitale, maar in plaats van een braakliggend terrein van mentale onbewustheid dat gevuld moet worden tussen deze straatlantaarn en de volgende, van het ene eind van de straat naar het andere, is het een braakliggend terrein van lichamelijke onbewustheid, dat moet worden gevuld tussen deze ademtocht en de volgende, van het ene eind van het lichaam naar het andere; in plaats van een mentaal mechaniek dat duizenden nutteloze gedachten afdraait, is het een lichamenlijk mechaniek dat duizenden onwaarneembare angsten afscheidt, bezorgdheden, ziekelijke herinneringen, maar dat ronddraait in zijn duistere oude aderen. En iedere “aanmaning”, ieder moment van stilhouden in het mechaniek om de blik van het bewustzijn te richten op dat duistere draaien, schept en hecht daar een

druppeltje licht, een klein moment van zijn, een vuurtje, dat zich bij een ander druppeltje voegt en bij nog een, en dat tenslotte een andere stroom in die aderen begint te kweken, een ander ritme, een ander lied, en een lichaams gloed die als het ware een ander lichaam in het lichaam schept, een soort lichtgevende dubbelganger die de ondersteuning en als het ware de “aandrijver” van het oude schaduwlichaam wordt. Het is die lichtende dubbelganger die tenslotte het andere (?) zal moeten vervangen of omvormen. Het is het eerstvolgende aardse lichaam. Het is “de Zoon van het lichaam”, * waarover de vedische rishi’s spraken.

Om kort te gaan, het gaat erom het automatische “programma” dat in onze cellen is gecodeerd en die hele onverzoenlijke ribonucleaire code, die zijn kleine noodsignaaltes en het appèl van zijn klieren steeds maar blijft uitzenden, te vervangen door een bewust “programma”, een appèl van licht, een zonnecode in al dat geratel van kleppen, ventielen en rondzwerfende enzymen, die, zelfs al zuiveren ze onze tekorten aan en vullen ze de leemten van ons onvermogen om de grote herstellende stroom van Harmonie rechtstreeks te absorberen, ons insluiten en afgrenzen in een vestingstoren van microscopisch kleine energie die zich uitput en uiteen valt.

We moeten een nieuwe spirituele lichaams cultuur uitvinden.

Die wijziging van lichamelijk en cellulair programma is evenals de andere herprogrammeringen in het mentale, vitale en onderbewuste ontzettend verstorend voor het oude evenwicht, zoals men zich wel kan voorstellen, want het eerste werk van de Waarheid is altijd om wanorde te scheppen, dat wil zeggen de leugen te verdrijven, zijn schijnwerper te richten en alle ratjes tevoorschijn te roepen die zich in de plooiën van het lichaam hadden ingegraven, de duizend en één doodsvibrionen, zouden we moeten zeggen. En zoals onjuiste gedachten en onjuiste ingevingen de leugens van het mentale en het hart zijn, zo zijn de ziekten de leugens van het lichaam - en de dood de oerleugen van alle leugens.

* Rig Veda III.4.2.

Maar zoals altijd blijkt dat onze leugens niet zozeer een fundamentele dwaling zijn noch een fundamentele onjuistheid, dan wel een weerstand tegen een hogere orde. Die weerstand beschermt het leven - èn begraaft het. We zien ziekten altijd als de strijd tegen een schadelijk en vernietigend agens, maar misschien zijn ze in eerste instantie wel een aanwijzing aan de oppervlakte van een gevecht tegen de waarheid en van een weigeren van de waarheid, wat spontaan en automatisch de dood oproept. De zoekende merkt dus dat hij geconfronteerd wordt met de leugens van het lichaam: ziekten en dood worden zijn slagveld van alledag, misschien zelfs van uur tot uur en van minuut tot minuut - bliksem-ziekten en bliksem-doden - om het ambacht van de Waarheid te leren en van de onsterfelijke code in onze onsterfelijkheid.

Maar de dood is een woord voor iets dat niet bestaat. Wanneer men het lichaam verlaat, sterft men niet méér dan wanneer men van de ene kamer naar de andere gaat, of wanneer men zich verkleedt. In feite is de dood niet “aan de overkant”, hij is hier, ieder ogenblik, hij is helemaal met het leven verweven, we nemen hem overal met ons mee, en soms *wordt* hij de dood. Dit “soms”, dit moment, of deze vollediger beweging van de dood in ons, moeten we in de val laten lopen. De dood is geen “andere toestand”, geen ongeluk dat ons plotseling in iets anders slingert: hij is verankerd in het leven zelf, hij is de basis ervan, het duistere fundament; en als we die nauwverknootte draden zouden kunnen ontwarren, die dood in het levende vlees, dat zelf des doods dat stilletjes met ons vecht, en dat van dag tot dag, van uur tot uur en bijna ieder ogenblik ons waarheidszelf probeert te vervangen, dan zouden we de sleutel in handen hebben tot de wilsmatige verlenging van het leven. Men sterft slechts door een tekort aan waarheid. Dat is het enige tekort ter wereld. Als we volkomen waar zouden zijn, zouden we volkomen onsterfelijk zijn. De dood is de oplossing van de leugen - want in wezen is de leugen rotting, verval - en we zullen slechts sterven zolang we niet waar zijn, van top tot teen en in iedere cel van ons lichaam. Kortom, de dood is de

behoeder van de Waarheid, de duistere engel op de drempel der onsterfelijkheid, die alles vernietigt wat niet in staat is zuiver in de waarheid over te gaan. In onze gezuiverde geest hebben we die drempel al overschreden, in het hart en in onze gevoelens hebben we hem wellicht overschreden - maar we moeten hem ook overschrijden in ons lichaam. Het waarheidszelf moet geheel en al de plaats van het zelf des doods innemen. Het proces van de verovering der onsterfelijkheid voltrekt zich van boven naar beneden, eerst in het mentale, dan in het hart en de gevoelens, en dan in het lichaam, maar de hoogste weerstand is de hoogste overwinning.

En inderdaad, het is een weerstand. De dood is een weerstand tegen de Waarheidswet, tegen de altijd nieuwe stroom der Harmonie. In wezen zijn we gebouwd op “de rots van het Onbewuste” (*), waarover de vedische rishi's spraken, de rots die wellicht het eerste moment is waarop de grote Energie zich verdichtte en in materie veranderde, zich dompelde in een duistere tegenspraak van zichzelf, verzink in de levenloze rust van haar triomfantelijk stromen en verloren raakte in een onbeweeglijke zwarte extase, die als het ware de omkering was van haar zonne-extase op de toppen. Zij die de ervaring kennen van het afdalen in het materiële Onbewuste, weten inderdaad dat het beeld van de vedische rishi's geen beeld is, maar een feit dat afschuwelijk genoeg is om door te maken. Het is echt een rots - onmetelijk, bodemloos lijkt het - een loodrechte val in een basalten gat waarvan je zelfs niet kunt zeggen dat het zwart is, omdat er daar geen vonkje zwart is, geen lichtstraaltje dat ons zou kunnen laten zeggen dat het zwart is - het is *het* Zwarte - absoluut, zonder enige adem, zonder enige vibratie van wat dan ook: een onmiddellijke ademnood, een dodelijke verstikking. Een volkomen onbeweeglijke wereld, potdicht en als het ware in zichzelf verstikt, zonder één geluid, zonder één beweging, zonder één echo van wat dan ook. Een totale leegte, en toch als het ware een zwart, verstikkend zijn, iets dat ondanks

* Rig Veda I.71.2.

alles *is*, maar dat als het ware een dichtheid van absolute ontkenning is, als het ware een geweldige weigering die haar basaltmuren optrekt en verzinkt, steeds als een afgrond in de afgrond verzinkt, als een dood in de dood. En inderdaad, het is als het ware een dood om daar af te dalen. Het is de dood. Het is het Onbewuste. Men *kan er niet zijn*, men *moet er niet zijn*, het is als het ware de hoogste onverdraagzaamheid van alles wat beweegt en ademt, van alles wat een stukje licht met zich mee draagt, dat maakt dat men leeft. Er beweegt daar niets. Er ademt daar niets. Het is NEE. Een formidabel NEE van alles tegen alles, dat je verzwelgt of uitstoot - of je dwingt een licht aan te roepen dat groter is dan die Duisternis.

Er is maar één licht groter dan die verstikkende dichtheid van Zwart: dat is het hoogste Licht, de Grote Zon van de Waarheid.

Daarom heet het in de Oepanishad dat Yama, de god van de dood, een zoon van de Zon is. *

De hoogste zon bevindt zich op de bodem van de diepste duisternis. De “dood” is de doorgang naar de onsterfelijkheid, de behoeder van de Grote totale Zon, de uiterste dwang tot de integrale Waarheid. Alles wat op dat moment niet in staat is het Licht aan te roepen, alle zijnsfragmenten die niet zijn gezuiverd, worden onmiddellijk door dat Nee gegrepen en daarin opgelost, in zijn zwarte extase gestold, omdat ze zelf een vonkje van dat Nee zijn, een kleine weigering van die grote Weigering, een rotskorreltje uit die formidabele Rots.

En tegelijkertijd bezitten we de sleutel tot alles wat in het leven de dood oproept - onze ontelbare kleine doden van alle ogenblikken. En we begrijpen dat ons lichaam, dat zo broze, lachwekkende, kleine lichaam, dat anderen als een vod weggoeien of afwijzen als een hindernis tot het hoogste genot van de bevrijde Geest, in feite de plaats is van de hoogste overwinning en de hoogste bevrijding, dat het op aarde is en in ons lichaam dat het paradijs van de Zon der Waarheid gestalte moet krijgen, op ieder moment,

* Katha Oepanishad I.1.7.

door onze toestemming tot het licht of onze weigering daarvan, door onze keuze, van moment op moment, tussen ons licht-zelf en ons dood-zelf.

Het supramentale wezen is voorgoed van de dood bevrijd, en door deze bevrijding zal de aarde bevrijd worden, door haar diepste duisternis gedwongen tot haar hoogste Zon.

15. Het getransformeerde wezen

Hij die de integrale waarheid zoekt, levert dus als het ware slag met de dood, maar in werkelijkheid was dat de hele tijd al zijn werk, vanaf het moment dat hij een ogenblik stilhield op die boulevard om het duistere gejakker van het mechaniek met een uitroep te doorboren. Hij heeft zijn strijd gestreden tegen de leugen van het onbewuste in zijn mentaal, in zijn hart, in zijn leven, in ieder gebaar, en in zijn onderbewuste, en nu laat de leugen haar ware gezicht zien: het was de dood die paradeerde op de boulevards van het mentale, in de schuilhoeken van het hart, in de hollen van de grauwe elf die stiekem de verderfelijke gedachten opriep, het duistere afglijden in de begeerte, de omknelling van het ego; maar achter dat onvermoeibare zoeken van de dorst en het bezit, achter de duizenden vragen van het mentale, de duizenden gulzige gebaren, waren er als het ware twee sterfelijke armen die zich voor altijd weer over zichzelf zouden willen sluiten en aan het eindelijk stil geworden hart de grote verzadiging van het “niets” zouden willen drukken, het “niets” zonder begeerte, zonder één windzuchtje, zonder enige pijnlijke spanning, waar dan ook. De grauwe elf heeft zijn stenen gezicht aangenomen, het mentale ego heeft de laatste steen op zijn onneembare vesting geplaatst: onze schitterende meesterschappen zijn meesterschappen des doods, ze vliegen ons op zekere dag aan wanneer de gevangenzetting volledig is - de dood binnenin wordt gesuperponeerd op de dood van buiten, precies zoals we die, gebaar voor gebaar, hebben opgebouwd. Men gaat niet over naar de andere kant: men bevond zich altijd al aan de kant van de dood. Maar de strijder voor de Waarheid wordt het spel duidelijk: tien keer, honderd keer per dag betrapt hij zich erop dat hij overgaat naar

de zijde des doods; hij overschrijdt de lijn keer op keer, slaat onmerkbaar om naar de leugen met de oneindig kleine nietigheden waarin deze haar toevlucht neemt, schommelt heen en weer tussen leven en dood in de aderen van zijn lichaam: hij leert het overgangsmechanisme kennen, hij ontwart het dodelijke mengsel.

“De oppervlakte-goden van het mentale liet ik achter me
En de onbevredigde levenszeeën.
Ik dook door de blinde alleëen des lichaams
Naar de mysteriën in de diepten.”*

Het is een lang, onmetelijk werk, iedere overwinning verandert in een nederlaag, iedere nederlaag wordt een grote overwinning, en men moet eindeloos weer opnieuw beginnen, op een ander punt, en nog weer een ander. En we menen de ontroerende stem van Sri Aurobindo te horen, aan het einde van de lange reis, zijn uitroep van ongetemde zekerheid, die door de broze wanden van de dood heen weerklinkt:

“Ik maakte een afspraak met de Nacht
En reisde door een wijsheid, schemerig en blind,
Naar de grauwe kust, waar haar onwetende golven rollen.
Ik loop de kille stroom langs door het trage slik
En altijd nog kent die moeizame reis geen eind;
Verloren is de stralende godheid van voorbij de Tijd,
Geen stem te horen van de hemelse Vriend.
Toch weet ik dat mijn voetspoor
Een pad naar de Onsterfelijkheid zal zijn.”**

Maar dat is altijd nog een negatieve manier om over de dingen te spreken, want de reiziger van het zonnepad zoekt geen hel noch

* Sri Aurobindo - *A God's Labour* - Collected Poems, ed.1972, blz.99.

** Sri Aurobindo - *The Pilgrim of the Night* - Collected Poems, ed.1972, blz.132.

de Nacht, hij zoekt geen hele kleine bliksem-doden, ook al overvallen ze hem soms, met een schreeuw van verstikking: hij probeert altijd in contact te blijven met de grote stroom van Harmonie, Licht en Waarheid, in alles wat hij doet, al zijn lichaamsfuncties, iedere ademhaling, iedere klop van zijn hart; hij is een zorgvuldig kolonisator van het Licht, hij laat het in alle hoeken en gaten van zijn lichaam doordringen, tijdens de slaap zo goed als tijdens het waken, in iedere activiteit, iedere beweging, ieder duister paadje van het lichaam, zoals destijds buiten op de boulevards, en stap voor stap wint hij terrein, cel voor cel. Hij ontsteekt een vuur van verlangen - verlangen naar waarheid, verlangen naar licht, verlangen naar ruimte - in elk van zijn oneindig kleine vestinkjes, en dringt de grens van het onbewuste steeds verder terug. Ziekten overvallen hem, zijn krachten laten hem in de steek,* de dood grijnst hem een moment aan, maar dat is zelfs geen valstrik meer noch een val, want hij heeft zijn ogen wijd open, en hij ziet dat een onfeilbare Hand hem die afgrond binnenleidde om ook daar een waarheidsvuur te ontsteken, een uitroep, een verlangen naar ruimte en oneindigheid - en vanaf het moment waarop de ware kreet weerklinkt, verdwijnt alles, ziekte en dood, in een seconde, als een onwerkelijke sluier. Hij leert hoe onwerkelijk de dood is - hij is de hoogste onwerkelijkheid, onder één enkel ademtochtje van waarheid smelt hij in een oogwenk weg. En als men erin gelooft is het een ogenblikkelijke dood, de onvermurwbare basaltstroom die je in zijn niets verzwelgt - die echt niets is, hij bestaat niet, de uitroep van een kind doorboort hem spelenderwijs. Er is maar één werkelijkheid en dat is de onsterfelijke Waarheid, dat is de Zon van altijd, de grote lieflijke

* En inderdaad, hij is zich veel bewuster van de oude vitale krachten die hij verliest, dan van de nieuwe krachten die komen, die veel subtieler zijn en voor zijn lichaam veel ongewoner, en wier functioneren hij niet al te best kent - die een oogwenk lijken te verdwijnen door een minuscule omslag van bewustzijn, en die ook in een oogwenk terugkomen om hem te verfrissen door een tweede bewustzijnsomslag, die hij nog slechter kan vatten. Maar dat ene ogenblikje van frisheid is onzegbaar meer verlevendend dan uren materiële rust, en schijnt van top tot teen weer orde op zaken te stellen, gelijk een vernieuwing van zijn wezen.

stroom die de werelden en lichamen beweegt - als we erin willen geloven, als we ons door Haar willen laten dragen, als we instemmen met het zonnepad. Dat is de enige Werkelijkheid. De dood bestaat niet, hij is slechts het vergeten van die Werkelijkheid. Eén seconde van herinneren, en alles schittert in de zon - alles heeft nooit opgehouden te schitteren in de zon, er is nooit schaduw geweest, nooit dood: er was alleen die onjuiste visie. De dood is een onjuiste visie. De wereld groeit naar haar ware Visie toe, die alles zal veranderen tot wat het werkelijk is, zij groeit naar haar Vuur, dat alles zal omvormen tot wat het werkelijk is; de Waarheid van één punt zal de Waarheid van alle punten ontsluiten, de Waarheid van de materie zal op iedere materie inwerken - de dood, de schaduw en het nee, dat zich in het hart der wereld heeft verborgen, zullen hun onsterfelijk gelaat tonen, hun eeuwig licht, hun instemmende, glorieuze Ja, omdat ze hun diepste fundament geraakt zullen hebben en hun missie volbracht, wat inhield dat ze ons naar de poorten der Zon moesten leiden, in ons lichaam en op een aarde van waarheid.

Maar die jacht op de leugens en het onbewuste van het lichaam zal ons nog geen onsterfelijkheid opleveren, ze zal ons slechts een wilsmatige verlenging van het leven bieden, en “wie zou de moeite nemen”, zei Sri Aurobindo, “om hetzelfde kledingstuk honderd jaar te dragen, of om ingesloten te zijn in hetzelfde nauwe verblijf voor de duur van een lange eeuwigheid?”* Het leven vereeuwigen in zijn huidige, moeizame functioneren zou waarlijk een afschuwelijke last zijn, waar we snel van verlost zouden willen worden. Zo is ook die wilsmatige verlenging van het leven slechts een eerste etappe van het werk om ons de tijd te geven in ons lichaam een supramentaal wezen te construeren. Er is tijd voor nodig om dit te doen, het is een wedloop tussen de snelheid van de dood en de snelheid van de transformatie. Sri Aurobindo schatte dat er driehonderd jaar voor nodig zou zijn om dit wezen te vormen. Het heeft er echter de schijn van dat de beweging steeds meer versneld

* Sri Aurobindo - *Thoughts and Aphorisms* nr 376.

wordt, en misschien hangt die hoogste transformatie niet zozeer af van de lengte van de individuele voorbereidingstijd, dan wel van de voorbereiding van het lichaam van de aarde in haar geheel, en van haar mogelijkheden om de nieuwe wereld te aanvaarden. De Kracht van de Nieuwe Wereld nu beukt meedogenloos op de aarde, ze vordert met reuzenschreden, de voegen kraken, en wat ons vèrverwijderde klokmuziek leek, wordt een formidabele doodsklok die een nabije opstanding verbergt. We belanden op de bodem van de put, we staan voor de poorten van de diepe Nacht die het Onverwachte versluiert.

“Alles is daar een wonder
En kan door een wonder veranderen”*

*
* *

Dit ontstaan van het supramentale wezen is niet een echt duidelijk onderscheiden stadium, het is op alle punten nauw verweven met het ontstaan van het bovenmenselijk wezen, en slechts het mentale dwingt ons duidelijke scheidingslijnen te trekken. Feitelijk is het een lange reis door vele levens en tijdperken heen, van het ene lichaam na het andere, een langzaam opvlammen van een vuurtje binnenin, dat zich reeds verborg in het atoom, in de steen en de plant, niet veel groter dan een glimwormpje, dat zich in de mens van zichzelf bewust is geworden, dat door leed en strijd is gegroeid, door vele, vele ervaringen in die bruine of blanke mensenhuid, op deze of gene lengtegraad, dat in het materiële is opgedoken als een koele straal en de duisternis heeft verdeeld in duizenden tegenstrijdige lichtbundels,

* Sri Aurobindo - *Savitri*, I.V.85.

dat in het hart geklopt heeft als een warm vlammetje, dat is gegroeid en gegroeid, dwars tegen de wind en de stroom in, dat zich heeft afgebeeld in de liefde, in het leed en het genoeg, dat het levenspantser heeft doorboord en gestraald om niets, zuiver als een vreugdevuur op de oevers der wereld, dat hier heeft gezocht en daar heeft gezocht, dat zijn vlam heeft aangewakkerd met duizend nietigheden die nooit een volheid gaven, dat dagen en uren heeft doen ontvlammen en de minuten heeft gegrepen, de grote gebaren en de kleine, de koude seizoenen en de warme, tot er nog maar één vuurseizoen over was, één enkel vlammenlied hier en ginds, en het is het lichaam van ons lichaam geworden, het hart van ons hart, de hoge gedachte die aan de witte vlammen van de Geest ontspringt, de zuivere visie die het leed van de schijn doorbreekt, de zuivere liefde als een vermiljoenen sneeuw op de trieste velden der aarde, de zuivere muziek, het zuivere ritme dat met alles overeenstemt - het is ons gebedslichaam voor de wereld geworden, ons licht-lichaam voor de mensen, ons brandende lichaam voor de toekomst van de aarde, onze levende brandstapel voor de transfiguratie van de materie. En hoe meer het zich onderdompelde in die dichte duisternis, die ontkenning in de diepte, die kleinheid van duizenden gebaren en handengeklap om niets en van de routine des doods, des te meer lichtte het op en straalde het, werd het van goud zoals de zon, werd het concreter alsof het zich op de rand van een uiterste transfusie bevond, van een gulden invasie van de materie, van een laatste kreet van liefde die de muren omver zou werpen en de levende glorie van het nieuwe lichaam zou prijsgeven, van de Meester van heel deze evolutie. "O Vuur, de vlammende stralen van Uw kracht lichten ontstuimig op aan alle kanten", zegt de Veda. "O Vlam der honderden schatten..... O zoon des lichaams..... Gij fundeert het sterfelijke in een hoogste onsterfelijkheid."*

Op zekere dag zal hij tevoorschijn komen, de Meester van de lange vuurreis, het doel van al die moeiten, de samenvatting der

* Rig Veda I.97, I.59.7, III.4.2, I.31.7.

tijden, en de hele aarde zal merken dat ze veranderd is, gegrepen door zijn onweerstaanbare vreugdestraal en schoonheid, door een glimlach tot de glimlach bekeerd. En alle schaduwen zullen opgelost zijn alsof ze nooit hadden bestaan.

“De volmaaktheid van een enkel mens
kan de aarde nog redden.”*

Zijn Blik zal de ware blik in ieder van ons ontsluiten. Zijn zuivere Waarheid zal dezelfde Waarheid in ieder hart en ieder atoom doen stralen. Zijn Werkelijkheid zal de wereld verwerkelijken. De aarde zal getransfigureerd worden door het onweerstaanbare stralen van haar eigen Zon.

Slechts de vreugde kan tot de vreugde bekeren.

*

* *

Hoe zal dat supramentale lichaam, dat “goddelijke leven” op de aarde zijn? Ook daar zullen de wonderen de eenvoudigste zaak ter wereld blijken te zijn en ook daar zal blijken dat dit nieuwe leven aan een goddelijke logica gehoorzaamt, een logica van de goddelijke waarheid der materie. Wat zal zijn, is reeds aanwezig, ruw, grof en zichzelf slecht bekend, beperkt door onze eigen bekrompen visie, want de wereld is waarlijk een zich ontsluitende blik. Die formidabele, ontelbare, onuitputtelijke Energie, die Bewustzijn-Kracht, die onmetelijke Harmonie waarvan we zijn afgesneden, gebarricadeerd in een klein egoïstisch lichaam, opgesloten in een klein opschrikken van begeerte en smart, zal zonder

* Sri Aurobindo - *Savitri* VII.V. 531 (ed.1972).

belemmering door ons heen stromen, omdat ons zelf het zelf van de wereld zal zijn geworden, ons denken het doorgeefstation van het grote ritme, ons hart de luidspreker van een grote hartslag-ineenheid, onze wet de enige zonovergoten Wet die de werelden in beweging brengt, en ons lichaam het symbool van het grote aardse lichaam. Er zal geen valse noot meer in ons zijn, geen persoonlijk scherm, geen vervormend glas, geen egoïstische wil, maar die éne Wil die de werelden in beweging brengt en de enige noot die de sferen doet zingen. Dan zal de Harmonie op alle niveau's van ons lichaam kunnen stromen, rechtstreeks, almachtig en zuiver. De kleine bewustzijnscentra* - de *chakra's* van de verschillende zenuwcentra - zullen de machtige condensatoren zijn geworden van de kosmische Energie, haar zoeklichten op de materie; ze zullen ons eigen lichaam rechtstreeks voeden, zoals vandaag de dag het voedsel ons sterkt op indirecte en zware wijze; ze zullen elk de exacte vibratie opvangen die correspondeert met hun functie, de licht-“frequentie” die correspondeert met hun actie: de stralen van de onmiddellijke gedachte-wil die uitvoert, de flitsen van de waarheidsvisie die de dingen op hun plaats zet en de waarheid ontsluit en prijsgeeft, van ieder wezen, ieder ding, iedere omstandigheid, de zon van het hart die geneest, de stroom van de LevensKracht die de obstakels omverwerpt, de grote Straal van de oorspronkelijke Kracht die de materie gestalte geeft door de Waarheid van de materie. Alle zenuwen, weefsels en cellen die we hebben gede-mechaniseerd, gezuiverd en uit de wurgende greep van het onbewuste bevrijd, zullen vrije kanalen worden van de supramentale Kracht, en ons lichaam verlichten met de lichten van de Geest, de Vreugde van de Geest en de nectar der onsterfelijkheid - tot de dag aanbreekt waarop dit gouden Binnenstromen hoog genoeg geconcentreerd en geïndividualiseerd zal zijn om het dichte functioneren der organen te vervangen en alle poriën van de oude huid doorzichtig te maken, om het grove lichaam te doordrenken en om te vormen, of om het in zijn zonnegefonkel

* Zie *“Het avontuur van het bewustzijn”*.

te resorberen, zoals de machtige zwaartekracht der atomen de deeltjes resorbeert en hun stralend energie-lichaam bevrijdt.

We weten het niet, we weten helemaal niets van de laatste beweging! Maar het zal gebeuren, even onvermijdelijk als de dop van de gouden regen openspringt en haar gouden waterval prijsgeeft. Het sterfelijk lichaam zal zijn taak volbracht hebben, namelijk om door zijn eigen roep een onsterfelijk lichaam op aarde te doen ontstaan, en om de Geest te openbaren, die het reeds sinds alle eeuwigheid in zijn duistere cellen herbergde.

Dan zal het supramentale wezen, eenmaal bevrijd, zich kunnen bewegen in zijn eigen zonnesubstantie, een substantie die vloeiend is, licht en lichtend; het zal zich naar wens kunnen verplaatsen, zich terugtrekken in een onzichtbare concentratie van zichzelf of zich zegevierend naar buiten projecteren, van kleur en van vorm veranderen, afhankelijk van zijn zieletoestand, zijn concentratieniveau of behoefte aan uitvoering, het zal rechtstreeks en op muzikale wijze kunnen communiceren, de materie naar wens manipuleren, haar naar wens wijzigen, naar wens herscheppen of omvormen, door de simpele, rechtstreekse manipulatie van de waarheidsvibratie in de dingen, het zal naar wens kunnen bouwen, naar wens oplossen, en eenvoudig en onmiddellijk alle handelingen uitvoeren die onze machines op indirecte wijze tot stand brengen door een zware vertaling van ons mentale vermogen. Want het is een waarlijk "supramentaal" wezen, niet omdat het uitgerust is met een super-mentaal dat zich een trapje boven het mentale zou bevinden en dat een groter gebiedend vermogen zou bezitten om zich aan de materie op te leggen, maar omdat het is uitgerust met een meer innerlijk vermogen, dat zich niet aan de materie oplegt en deze geen gewelddadige wonderen ontrukkt, maar dat haar eigen scheppend vermogen vrijmaakt, haar eigen scheppende vreugde, en dat haar haar eigen lichtnoot laat zingen, zoals de herder zijn fluit.

En het leven aan de buitenkant zal het innerlijk leven gehoorzamen.

Dat zal het einde betekenen van de Kunstmatigheid. Die

fabelachtige, enorme wereld, volgepropt met machines op alle niveau's en in alle geledingen, verstrikt in een mechaniek waarin wij weer verstrikt worden, en dat de geringste beweging van het leven aan banden legt, de kleinste gedachte-adem, het lichtste kloppen van ons hart, en ons verplettert onder zijn enorme wagon, waar zij die het beste zijn uitgerust met valse vermogens, het sterkste bewapend met valse woorden, zij die het meest harde pantser van het zegevierende onbewuste hebben, die het meeste zijn versierd met valse kleuren, klatergoud en televisielampen, die zijn getruceerd en geconditioneerd, een gehypnotiseerde massa overheersen die haar toestemming verleent aan dit barbaarse offer van Moloch, aan die universele, totale slavernij, geregeld tot in de kleinste onderbewuste reactie, waar zelfs de meest verlichte mensen nog bewogen worden door het doffe weergalmen van de Machine, vervreemd van hun eigen vermogen om te zien, te voelen en te communiceren, verstikt onder een gigantisch apparaat dat hun denken conditioneert, hun gevoelens conditioneert, hun geloof conditioneert, gereguleerd door de wetenschap, gereguleerd door de wet, gereguleerd door de Machine die men moet laten draaien om te leven, draaien om te eten, draaien om adem te halen en te reizen, die men moet laten leven om zelf te kunnen leven - die wereld zal als een onwezenlijke nachtmerrie verdwijnen onder de stille blik der Waarheid, die ieder ding op zijn plaats zal zetten, die de meest waarachtige van vermogen zal voorzien, die iedereen zal kleden al naar gelang van zijn licht, iedereen zal verlichten met zijn ware kleur, die de innerlijke vibratie zonder uitvluchten en zonder valse omkleeding zal laten doorschemeren, die de wezens spontaan, automatisch en zichtbaar in een hiërarchie zal onderbrengen, afhankelijk van de kwaliteit van hun vlam en van de intensiteit van hun vreugde, die de meest heldere haar machtig ritme zal verlenen, ieder een wereld zal geven naar zijn maat, een woning naar zijn kleur, een onsterfelijk lichaam naar zijn vreugde, een actieradius in overeenstemming met de reikwijdte van zijn eigen straal, een vermogen om de materie vorm te geven en te benutten, afhankelijk van zijn waar-

heidsintensiteit, zijn vermogen tot schoonheid en de mate van zijn Waarheids-voorstellingsvermogen; want uiteindelijk is de Waarheid de Schoonheid, het hoogste Voorstellingsvermogen, dat door die miljoenen jaren en miljarden narigheden heen ons ons eigen vermogen wilde laten terugvinden om lief te hebben, te scheppen en de dood te ontwortelen door de onsterfelijke vreugde.

Maar hoe zal die zo zware, zo rebelse materie, die ongevoelige steen het vermogen van de Geest gehoorzamen? Hoe zal de materie der aarde zich laten transformeren zonder te worden verbrijzeld, zonder aangedaan te worden, verpulverd door een of ander buitengewoon mechanisme, verhit tot een paar duizend graden in onze kernreactoren? We zouden ons evengoed kunnen afvragen hoe die steen op een goede dag zou kunnen ontkomen aan de moeizame klimpartij van de rups - we zien niet verder dan onze mentale conditionering toelaat; maar we zien het verkeerd, en de materie die we meedogenloos verpletteren is even levend, actief en "responsief" als de sterrenstroom boven ons hoofd of het onzichtbaar beven van de lotus in de meizon. Ook de materie leeft, ook de materie is een substantie van de Eeuwige, en ze kan antwoorden, zo goed als het mentale, het hart of de plant. We moeten alleen het contactpunt vinden, we moeten de ware taal kennen, net zoals we de cijfertaal hebben ontdekt om daaraan slechts wat monsters te ontlokken. We moeten een andere taal vinden voor een andere visie, een concrete taal die de ervaring geeft van wat ze benoemt, die laat zien wat ze zegt, die contact maakt met dat wat ze uitdrukt, en die de vibraties niet vertaalt maar concretiseert, en de dingen beweegt door de gelijke noot uit te zenden. Er bestaat een hele magie van het Woord, die we moeten zien terug te vinden.

Want er bestaat ook een Ritme, en dat is evenmin een fictie, zomin als dat "vuur" of die "stroom". En dat is één en hetzelfde iets met drie verschillende gezichten,* in een individuele vorm en een universele, in een menselijke verdichting of in de interstellaire

* Zegt de Rig Veda niet inderdaad in een van zijn treffende samenvattingen: "O Vuur, gij die het woord der Waarheid bezit" (I.59.7)?

ruimten, in die steen of die vogel. Ieder ding, ieder wezen heeft zijn ritme, net als iedere gebeurtenis en de terugkeer van de vogels uit het Noorden. Het is de Ritus van de wereld, haar ondeelbare symfonie, waarvan we ons hebben afgescheiden in een klein mentaal lichaam. Maar het is er, dat ritme, in het hart van alles en ondanks alles, want zonder dat ritme zou alles uit elkaar vallen en versnipperen: het is het meest oorspronkelijke bindmiddel, het muzikale netwerk dat de dingen verbindt, hun innerlijke vibratie, hun zielekleur en hun noot. De oude tantrische teksten zeiden: “De natuurlijke naam der dingen is de klank die geproduceerd wordt door het bewegen van de krachten waaruit ze bestaan.”* Het is de ware Naam van ieder ding, zijn vermogen om te zijn, en onze ware, unieke naam temidden der miljarden verschijningsvormen. Het is wat we zijn en het is datgene wat *is* achter alle woordenlijsten en pseudoniemen waarmee de wetenschap en de wetten ons toetakelen en de wereld toetakelen. En misschien is dat hele zoeken van de wereld, die stormachtige evolutie, die veldslag van dingen en mensen, wel een langzaam zoeken van haar ware naam, haar eigenlijke identiteit, van haar ware muziek onder die ontstellende parodie. We zijn niemand meer! We zijn een willekeurige in een mentale herrie die van de een naar de ander gaat; en toch zijn we een unieke noot, een nootje dat streeft naar zijn grote muziek en dat zich stoot, dat knarst en lijdt omdat het zichzelf niet kan zingen; achter dat carnaval van valse namen zijn we een onvervangbare persoon, zijn we een Naam die onze unieke totaliteit uitmaakt, onze kleine vuurtoren van zijn, onze eenvoudige inwijding in de grote Inwijding van de wereld, en die ons toch in het geheim verbindt met alle andere vuurtorens en alle andere namen. Die Naam kennen is àlle namen kennen. Benoemen is het vermogen om iets door zijn muziek te kunnen herscheppen, de erop lijkende krachten te kunnen grijpen in hun netwerk van harmonie. Het supramentale wezen is vóór alles de “kenner van het Woord” waar de Vedische rishi’s over spraken,

* Arthur Avalon - *The Serpent Power*, blz.98 .

“de priester van het Woord” *, “hij die maakt” door eenvoudig de waarheid in de dingen aan te roepen - *poietes* - het is de Dichter van het komende tijdperk. En zijn verzen zijn een stroom van waarheid waarvan iedere lettergreep, die feiten en materie schept, instemt met de grote Harmonie: een her-scheppen van de materie door de waarheidsmuziek van de materie. Het is de Dichter van de Materie. Door die muziek vormt het om; door die muziek communiceert het; door die muziek kent en bemint het - omdat in werkelijkheid dat Ritme de vibratie van de Liefde zelf is, die de werelden schiep en deze voorgoed draagt in haar hymne.

Dat kleine nootje hebben we vergeten, het simpele nootje dat de harten vervult en dat alles vervult, alsof de wereld plotseling besloeg met een oranje tederheid, wijd en diep als een liefde zonder eind, zo oud, zó oud dat ze de tijdperken lijkt te omhelzen, uit de diepten der tijden lijkt op te klimmen, uit de diepten van het leed en van alle leed van de wereld en van al haar nachten, haar dwaaltochten, haar miljoenen wegen vol leed, door vele, vele levens heen, haar miljoenen verdwenen gezichten, opgeloste en verzonken liefdes die plotseling weer terugkomen en ons grijpen in dit oranje oplichten, alsof we al dat leed waren geweest en al die gezichten, al die wezens op die miljoenen aardse wegen, en al hun liederen van hoop en vertwijfeling, al hun verloren en gescheiden liefdes, al hun nooit verstomde muziek, in die ene kleine gouden noot die een moment opklinkt met het dolle schuim en alles vervult met een onuitsprekelijke oranje overeenstemming, een totaal begrip, een muziek vol zegevierende lieflijkheid achter het leed en de chaos, een overvloeiende onmiddelijkheid, alsof men zich voor eeuwig in het Doel bevond.

Dan hebben we de oever bereikt.

Het supramentale wezen en het bovenmenselijk wezen zijn niets anders dan de perfectie van dat kleine nootje. Ze zijn er, ze komen! Ze kloppen op de poort van ons tijdperk:

* Rig Veda I.10.1.

“Ik zag hen gaan door de schemering van een tijdperk,
De kinderen met zonneogen, van een wonderbare dageraad,
Machtige barrière-brekers van de wereld...
De architecten der onsterfelijkheid,
Hun lichaam stralend met het licht des Geestes,
Dragend het magisch woord, het mystieke vuur,
Dragers van de Dionysus-kelk der vreugde.”*

En ze zullen onze muren omverhalen.

* Sri Aurobindo - *Savitri* III.IV 343 (ed.1972) .

16. Het seizoen van de Waarheid

Wat er nog overblijft is het irriterend geheim van de overgang van het lichtlichaam naar het schaduwlichaam, van het waarheidslichaam naar het sterfelijk lichaam. We hebben erover gesproken dat er mogelijk een “transfusie” of resorptie plaatsvindt van het ene in het andere, of althans van een transmutatie van het ene in het andere. Maar dat zijn slechts woorden die onze onwetendheid verbergen. Hoe zal die “schors” zich openen, zei Zij die het werk van Sri Aurobindo voortzet (en die het gevaarlijke avontuur beproeft, de laatste grote sprong van de materiële evolutie), hoe zal deze plaats maken voor die reeds lang gerijpte vuurbloem, hoe zal die nieuwe materiële substantie - de substantie van de nieuwe wereld - zichtbaar worden, zich concretiseren? Want ze is er al, ze valt niet uit de blauwe hemel; ze straalt al voor hen die de waarheidsvisie hebben, ze is gebouwd en gecondenseerd door de vlam van aspiratie van een aantal lichamen; je zou bijna zeggen, dat er maar weinig voor nodig is wil ze aan het daglicht treden, zichtbaar en tastbaar voor iedereen - maar dat “weinig”, die niet-voelbare sluier, dat laatste scherm - we weten niet van welke aard dat is noch wat het ten val zal brengen. Het is werkelijk niets, het is werkelijk alleen maar schors en daarachter klopt en beeft de nieuwe wereld, zo intens, zo stralend en warm, met zo'n snel ritme en zo'n levend licht, zoveel levendiger en waarachtiger dan het huidige licht op aarde, dat men zich waarlijk afvraagt hoe men nog kan leven in die oude verhoorde, nauwe, dichte en onhandige substantie, en dat het hele leven zoals het is inderdaad het aanschijn heeft van een oude droge schors, flinterdun, vlak en kleurloos, een soort karikatuur van het ware leven, een beeld in twee dimensies van een andere *materiële* wereld, vol diepten en

vol “vibratie”, vol rijkdommen van opgestapelde zintuigen die één zijn geworden, vol werkelijk leven, werkelijke vreugde, werkelijke beweging. Daarbuiten zijn het net levende en bewegende harlekijntjes, voorbijglijdende schaduwfiguren, verlicht door iets anders, geprojecteerd door iets anders dat het leven van hun schaduw is, het licht van hun nacht, de heilige zin van hun nietszeggende gebaartjes, het ware lichaam van hun bleek silhouet. En toch is het een *materiële* wereld, materieel en nog eens materieel, het is geen glorieuze fictie, geen hallucinatie met gesloten ogen, geen vaag aureool van kleine heiligen: *het bestaat*, het is als het ware de “ware materie”, zei Sri Aurobindo, het klopt op onze deuren, het wil door ons gezien worden en in ons lichaam zijn, het beukt op de wereld alsof het grote Beeld van altijd zou willen doordringen in het kleine, de ware wereld in die karikatuur die aan alle kanten kraakt, de Waarheid van de materie in die vermomming vol leugens en illusies - alsof de illusie waarlijk aan deze kant zat, in die verkeerde blik van de materie, die foutieve mentale structuur die ons verhindert de dingen te zien *zoals ze zijn*. Want ze bestaan werkelijk al, zoals ook de maan al vol is maar nog voor onze schaduwblik verborgen.

Die hechtheid van de schaduw, die doeltreffendheid van de illusie is waarschijnlijk dat “weinigje” dat in de weg zit. Kon de rups er iets aan doen dat hij de wereld lineair zag, zo concreet en objectief voor hemzelf, en zo onvolledig en subjectief voor ons? Onze aarde is niet volkomen, ons leven is niet volkomen, zelfs onze materie is niet volkomen: ze klopt, ze hamert erop om heel en rond te worden. Het zou nog maar best eens kunnen dat de hele leugen van de aarde besloten ligt in haar onjuiste visie, die een onjuist leven, een onjuist handelen en een onjuist wezen met zich meebrengt dat niet eens existeert, dat erom schreeuwt om te zijn, dat hamert en op onze poorten beukt en op de poorten van de wereld. En toch bestaat die “schors” - ze lijdt en ze sterft. Ze is geen illusie, zelfs al bevindt zich daarachter het licht van haar schaduw, de bron van haar gebaren, het ware gezicht achter haar masker. Wat verhindert dan toch die eenwording?... Misschien

gewoon iets in die oude substantie dat zichzelf nog steeds voor zijn schaduw houdt in plaats van zichzelf als zijn zon te zien - misschien gaat het alleen maar om een soort overdracht van ons materiële bewustzijn, om een totale, integrale overgang van de kleine schaduw in de grote Persoon? Een overgang die gelijk de dood is, een omklappen in een "anders-zijn" dat zo drastisch is, dat het als het ware de desintegratie is van het oude mensje: een onmiddellijke dood-wederopstanding? Een plotseling andere kijk op de dingen, een zich in de kern storten, de ware kern, die de oude schaduw onderdrukt of "verontwerkelijk"?

Misschien is die hele weg, die eenvoudige weg, wel dat men gaat merken wat er al is en dat men leert vertrouwen te hebben.

Maar die koppige schors blijft bestaan, althans voor de anderen, die oude materie onder onze voeten die een illusie is. Het criterium van objectiviteit, dat wat we de-wereld-zoals-ze-is noemen, is dat het algemeen waarneembaar is. Moeten we ons nu voorstellen dat een handjevol verdergevorderde individuen, pioniers van de nieuwe wereld, op een ware manier zullen leven in dat ware lichaam (onzichtbaar voor de anderen), terwijl die anderen verder zullen leven in de oude schaduw met hun oude schaduwvisie, en daarin verder struikelen, er mee sterven en lijden, tot ook zij in staat zullen zijn tot de laatste overdracht en de nieuwe wereld binnengaan, die dan objectief en algemeen geldend zal worden, en toch op deze aarde en in deze materie, maar dan gezien met de ware blik? Zou de oude schors pas afbrokkelen wanneer de hele wereld met dezelfde ogen zou zien - wanneer de hele wereld, in een rijper "seizoen" gekomen, de boom in bloei zou zien in plaats van de oude schors? De boom staat in bloei omdat het seizoen is aangebroken; misschien moeten we wachten tot de mensen er zich rekenschap van geven dat het seizoen is aangebroken en dat alle bloesems er zijn aan die prachtige boom - maar in werkelijkheid *zijn* ze er al, behalve voor hen die nog aan de winter blijven vasthouden wanneer overal de lente trilt. In feite is het supramentale bewustzijn, het supramentale ritme, een uitzonderlijk snel ritme - daarbij vergeleken lijkt de huidige aarde statisch en stil-

staand - en misschien is het wel gewoon die “versnelling” die het hele verschil maakt, die de oranje lieflijkheid van de supramentale straling openbaart, haar warme en levende diepte, haar lichte aarde, zoals de versnelling der melkwegstelsels het rood of violet der sterren ontsteekt al naar gelang hun richting. En die nieuwe visie, die even concreet is als alle Himalaya’s bij elkaar, zelfs nog concreter, omdat ze alle innerlijke diepten en de levende vrede van de Himalaya openbaart, en haar onwrikbare eeuwigheid - waarom zou die niet radicaal het hele leven van de mensheid veranderen, althans van diegenen die kunnen zien, en geleidelijk aan van de hele wereld, even drastisch als de waarneming van de mens de wereld heeft veranderd zoals die werd waargenomen door de rups?... Want in laatste instantie vernietigt die nieuwe visie de wereld niet, ze laat haar zien *zoals ze is* (en zelfs dan heeft dat supramentale “zoals het is” de mogelijkheid om in volgende tijdperken nog verder te groeien - waar is het einde?). Het is niet waar dat de materie plotseling “anders” wordt door het een of andere wonderbaarlijke, mutatieve gebeuren - ze wordt (voor onze ogen) wat ze altijd al was: ze zal niet meer het moeizame geklim van de rups zijn om zijn zonovergoten weiden uit te breiden, die zich steeds verder uitbreiden met onze visie. De ware materie, de supramentale materie, wacht al sinds eeuwig op onze ware blik - slechts het gelijke herkent het wezensgelijke. Op de aarde wacht ons het goddelijk seizoen, als we er maar in toestemmen dat Wezensgelijke te herkennen waarvan wij slechts de gelijkenis zijn.

En heel het probleem van de transmutatie dringt zich opnieuw op: gaat het om een transmutatie van de materie of om een transmutatie van onze visie?... Het is ongetwijfeld een kwestie van beide, maar het is de verandering van visie die de verandering van materie ontketent, de verandering van visie die een nieuwe vorm van manipuleren van de materie mogelijk maakt, zoals ook onze mensenogen een nieuwe manipulatie van de wereld mogelijk hebben gemaakt; en het lijkt wel of die verandering van materie pas mogelijk is als de mensheid in haar geheel, of althans een machtig genoeg deel van het grote aardse lichaam - omdat we één

enkel lichaam zijn, dat vergeten we steeds - erin toestemt de nieuwe lucht in te ademen, zich door die sappen te laten door-drenken, op te houden in haar fantomen te geloven en haar oude mentale onmogelijkheden. En we kunnen geloven - we kunnen zelfs *zien*, dat die verandering van visie besmettelijk is; er bestaat een besmetting door de Waarheid, een niet te onderdrukken expansie van de Waarheid: zij is het die onze matrijzen doet kraken door haar onzichtbare gouden druk, ons bewustzijn, onze wetten, onze systemen en onze landen - een tijdperk van zonnevloed breekt uit over de wereld, dat ons tijdperk doet beven en in verwarring brengt door zijn toevloed van kracht, en de Waarheid van die paar mensen zal al de rest tot verandering nopen, even gewoon en even onvermijdelijk als de eerste aanraking van de lente zich voortplant van tak tot tak en schittert van knop tot knop.

De geheimen zijn eenvoudig, hebben we gezegd, en we vragen ons af of die moeilijke "transmutatie", die ingewikkelde alchemie, die dikke toverboeken en geheimzinnige inwijdingen, die wijze disciplines en spirituele atletiek, die meditaties en retraites, dat moeizaam geadem en heel die zware arbeid van de geest, niet in feite het geploeter van het mentale zijn, dat wil dat alles moeilijk is, oneindig moeilijk, om zich nog verder te kunnen opblazen en de roem verwerven van het ontwarren van een formidabele knoop, die het zelf geknoopt heeft? Als het te eenvoudig is, gelooft het er niet in, omdat het dan niets te doen heeft - omdat het tot elke prijs actief *wil* zijn, dat is zijn voedsel en zijn broodwinning, zijn egowinning. Maar misschien versluiert die mentale inflatie, die opgeblazenheid ons wel een oneindige eenvoud, een hoogste gemak, een hoogste niet-doen dat de kunst is van het alles doen. We hebben moeten handelen en opnieuw handelen, we hebben tegen de stroom en de wind in moeten roeien op de wegen van het mentale om een stukje te individualiseren van die formidabele, onmetelijke Bewustzijn-Kracht, die universele Energie-Harmonie, om dit op een of andere manier het bewustzijn van zichzelf te geven, in een bepaalde vorm en in miljarden vormen, maar aan het einde van die lange omzwerving van het kleine vlammetje,

komt dan niet de tijd om de matrijs te breken die ons heeft helpen groeien, en om in een klein zijnscentrum, een klein puntje materie, een klein helder nootje, de totaliteit van het Bewustzijn terug te vinden, van de Energie en de Harmonie, en om *Dat* te laten handelen en *Dat* onze ogen te laten veranderen, om *Dat* onze weefsels te laten doordrenken, en *Dat* onze substantie te laten verruimen - om een hoogste Kind in ons te laten spelen, dat rent door de grote weiden der wereld en dat slechts vraagt om met ons en voor ons te mogen spelen, als we willen, omdat het ons is. De moeilijke transmutatie is achteraf bezien misschien wel helemaal niet zo moeilijk, ze moet eenvoudig zijn als de waarheid, eenvoudig als een glimlach, eenvoudig als een spelend kind. Misschien gaat het er alleen maar om of we partij willen kiezen voor de moeilijkheid - de partij van het mentale dat zich wanhopig opblaast om te proberen zich te verruimen tot de omvang van het heelal, de partij van het "maar", het "waarom" en het "hoe", en van al die onvermurwbare wetten die ons wurgen en nog eens wurgen in ons keurslijf van mentale kracht - of de partij van een ik-weet-niet-wat dat door de lucht glijdt, dat sprankelt in de lucht, dat knipoogt in alle hoeken en alle ontmoetingen, in alle dingen, in alle gebeuzel van de alledaagse banaliteit, als om ons mee te sleuren in een onuitsprekelijk gouden kielzog, waarin alles eenvoudig en gemakkelijk en wonderbaarlijk is - we zitten midden in het wonder! We zitten midden in het supamentale seizoen, het klopt aan al onze gesloten vensters, in onze landen, in onze harten, onze afbrokkelende systemen, onze wankelende wetten, onze struikelende wijsheden, onze duizenden euvelen die steeds maar weer aan de oppervlakte komen, onze duizenden leugentjes die het zinkende schip verlaten -, het laat zijn gouden bark zachtjes glijden onder de oude schone schijn, het laat zijn onverwachte koppen groeien onder de oude lompen, het wacht op een heel klein barstje daarin om tevoorschijn te springen, op een heel klein roepen. De transmutatie is niet moeilijk, ze is er al helemaal, ze is kant en klaar, ze wacht er alleen maar op dat we onze ogen opendoen voor de onwerkelijkheid van de ellende, de onwerke-

lijkheid van de leugen, de onwerkelijkheid van de dood, de onwerkelijkheid van ons onvermogen - voor de onwerkelijkheid van het mentale en de mentale wetten. Ze wacht erop dat we een radicaal salto maken in die waarheidstoekomst, dat we massaal rebelleren tegen de oude kooi, ze wacht op de grote staking van het Mechaniek. Ach, laten we die mensen van vroeger, die mensen van de oude generatie, van de oude wereld, die geloven in de ellende en het lijden, in de atoombom en het evangelie en in miljoenen evangeliën die elkaar de wereld betwisten, de zorg overlaten om hun oude knarsende machine nog een paar dagen te laten draaien, om te twisten over grenzen, te twisten over het verbeteren van de vervuiling, om te twisten over eendracht in de tweedracht, om bommen te vergaren, valse kennis te vergaren, bibliotheken en musea te vergaren, om het goede te prediken en het kwade, om vriendschap te prediken of vijandschap, vaderland of niet-vaderland, om te produceren, om machines te produceren en supermachines en raketten naar de maan, en misère voor alle beurzen - laten we hen de laatste stuiptrekkingen van de leugen overlaten, de laatste kreten der vervuiling, wij die de spot drijven met vaderlanden, die spotten met grenzen, en spotten met de machines en die hele toekomst van ommuurde mensen, wij die geloven in iets onuitsprekelijks en lichts, dat klopt op 's werelds poorten en klopt in ons hart, wij die geloven in een toekomst die helemaal nieuw is, helemaal helder, helemaal bevend en wonderbaarlijk, zonder grenzen en zonder wetten en zonder evangeliën, vèr voorbij al hun mogelijkheden en onmogelijkheden, hun goed en kwaad, hun landjes en gedachtetjes - wij die in de Waarheid geloven, in de hoogste schoonheid van de Waarheid, de hoogste vreugde van de Waarheid, het hoogste vermogen van de Waarheid. We zijn de zonen van een nog veel wonderbaarlijker Toekomst die er al is, en door onze roep van vertrouwen zal deze voor onze ogen tevoorschijn springen en heel dat oude mechaniek als een onwerkelijke droom wegvagen, als een nachtmerrie van het mentale, een oude bel die niet méér lucht heeft dan we haar nog willen verlenen. De transmutatie moet in ons hart plaatsvinden,

de laatste revolutie die we nog moeten voltrekken: de supramentale revolutie van de menselijke soort - zoals anderen een menselijke revolutie voltrokken onder de apen - de grote opstand tegen het Mechaniek, de grote staking tegen het mentale weten, het mentale kunnen en het mentale geknutsel - tegen de mentale gevangenis - een massale afvalligheid van het oude gekoppeld zijn aan het lijden, en het aanroepen van dat wat moet zijn, de eenvoudige waarheidskreet in het puin van het mentale tijdperk: de waarheid, de waarheid, de waarheid en niets dan de waarheid.

Dan zal de Waarheid zijn.

Omdat ze eenvoudig is als een kind en omdat ze antwoord geeft op het geringste appèl.

En ze zal alles voor ons doen.

Pondicherry

20 augustus - 13 november 1970

